T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖRSEL KÜLTÜR ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNANİSTAN'DA BAFRA KÜLTÜRÜ

SOFIA MENESELIDOU

1148247148

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. ÖZKAN ERTUĞRUL

EDİRNE, 2017

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GÖRSEL KÜLTÜR

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOFİA MENEŞELİAU tarafından hazırlanan

Yunanistan'da Bafra Kültürü

Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 15.-16. maddeleri uyarınca 22.03.2017 günü saat 13^{00} 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *Kabul edilmesine **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof.Dr. Engin Bekiaq	Kabul edilmesine	
Doç.Dr. Singe Saraç	Kabul edilmesine	
Y.Doç.Dr. Özkan Ertuğrul	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10145871
Yazar Adı / Soyadı	SOFIA MENESELIDOU
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 99416679696
Telefon	6977618475
E-Posta	smeneselidou@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Yunanistan'da Bafra Kültürü.
Tezin Tercümesi	The Culture of Bafra in Greece.
Konu	Tarih = History
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Görsel Kültür Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2017
Sayfa	83
Tez Danışmanları	YRD. DOÇ. DR. ÖZKAN ERTUĞRUL 33596260510
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

26.04.2017

İmza:.....

Tezin Adı: Yunanistan'da Bafra Kültürü
Hazırlayan: Sofia MENESELIDOU

ÖZET

Elinizdeki çalışmanın konusu Bafra bölgesindeki Türkçe konuşan Hristiyan nüfusun 1920'li yıllarda Yunanistan'daki tarihi süreci, ülkeye yerleşmelerini izleyen yıllardaki güncel yaşamı, farklı kültürel kimliği, siyasi eğilimleri gibi başlıklar altında toplanabilir.

Konuyla ilgili bibliyografya ve kaynakça eksikliği, araştırmanın temel sonuçlarından birini oluşturmaktadır: Türkçe konuştuklarından dolayı nüfusların kültürel marjinalizasyonu. Varolan bibliyografyaya, döneme ait gazetelere, Atina ve Komotini'deki arşivlere vebireysel araştırmaya dayanarak sunulan verilerle tanıtılanlar: Bafralıların Yunanistan'a yerleşmesiyle ilgili tarihi çerçeve, yaşam alanları, sorunları, ideolojik yönelimleri ve bunun uzantısı olarak Yunan siyasi realitesine entegrasyonları.

Ayıca kültürel profillerine ait folklor verileri detaylı birşekilde alt başlıklarlarla ele alınmaktadır: örf ve adetler, bayramlar ve törenler, nişan, düğün ve vaptiz törenleri, cenazeler, önyargılar, batıl inançlar, halk oyunları, şarkılar, müzik aletleri, geleneksel kıyafetler. İlgili verilerin değerlendirilmesiyle özgün ögeleri olan farklı bir kültürel kimlik ortaya çıkmaktadır. Sözkonusu kimlik, nüfusların Türkçe konuşuyor olmasıyla ustacabastırılmış ve görülmez kılınmıştır.

Sözkonusu çalışmayla, günümüze kadar gelebilmiş olan mümkün olduğunca fazla veriye ulaşıp, kaydedilmesi istendi. Tüm zorluklara, bibliyografya ve folklor kaynakları eksikliğine rağmen, Yunanistan'daki Bafralılara ait önemli bir kültürün tarihi bir yapbozunu tamamlayabilmek amaçlandı.

Anahtar kelimeler: Bafra, göçmenler, Yunanistan'da Türkçe konuşanlar, nüfus mübadelesi, kültürel kimlik, halkbilimi, Yunan iç savaşı.

Name of Thesis: Bafra Culture Greece

Prepared by: Sofia MENESELIDOU

ABSTRACT

The present dissertation deals with the historical trajectory in the Helladic area of the Turkish speaking, Christian populations from the area of Bafra in the 1920s, as well as aspects of their everyday life, their distinct cultural identity and their political orientation over the years following their establishment in Greece.

The lack of sufficient bibliographic references on the subject is one of the main findings of the survey: the cultural marginalization of these populations due to their Turkish-speaking nature. Thus, from the existing bibliography, from newspapers of the period, from archives of Athens and Komotini, but also from personal, primary research, elements are presented concerning: the historical context, the regions, the ways and the problems of the installation of people from Bafra in Greece, their ideological orientation and, by extension, their integration into the political reality of Greece.

In addition, the folklore elements of their cultural identity are examined dealing with customs, traditions, festive events, wedding, baptism and death ceremonies, superstitions, dances, songs, musical instruments, traditional costumes. From the study of these elements, a distinct cultural identity with particular characteristics emerges, which has remained in obscurity and was deliberately silenced by the Turkish speaking nature of these populations.

This paper attempts to record as much as possible of what has survived, despite the difficulties of the absence of many bibliographic references and folklore records, in order to complete the historical puzzle of such an important culture: that of the people from Bafra of Greece.

Key words: Bafra, refugees, Turkish speaking people in Greece, population exchange, cultural identity, folklore, Greek civil war.

ÖNSÖZ

Elinizdeki çalışma Bafra bölgesindeki Hristiyan nüfusun, 1920'li yıllardaki baba ocaklarından Yunanistan'daki realitelerine kadar olan tarihi süreci, aynı zamanda yerleşmelerini izleyen yıllardakigüncel yaşamlarını ele alıyor. Belirtilen nüfusun özgün tarihi, araştırmacılar için bir *tera incognita* (bilinmeyen bir alan) olduğu genel bir tespittir. Böyle bir konu seçimine neden olup, aynı zamanda ilgili çalışmanın tamamlanmasında, başından bu yana zor çözülür metodolojik bir sorun oluşturmuştur.

1920'li yıllarda Türkiye ve Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesi çağdaş Türk, Yunan ve aynı zamanda uluslararası literatürde,[1] yeterince ilgiyle ele alınırken, «mübadil» grupların kendine özgü tarihinde ve halkbilimini içeren literatürde, araştırmalarda eksiklikler görülmektedir. Bu büyük olasılıkla, iki ülke arasındaki olağanüstü nüfus mübadelesini kapsayan Lozan Anlaşması'nın siyasi altyapısından kaynaklanmaktadır. Öyle ki, Anlaşma'nın temel ögesi din olunca, mübadil nüfuslar genellemelerle sınıflandırılarak, «Yunan-Hristiyan», «Türk-Müslüman» ayrımı empoze edilmiştir.

Bu çalışmanın amacı ve emeli, var olan literatür ve birinci elden kaynaklarla, Bafra bölgesinden gelen, devamında Yunanistan'a yerleştirilen ve belirli özelliklere sahip olan bir grubun kültürünü araştırarak, çokyönlü kültürel bir kimliği ortaya koyup, zor bir tarihi yapbozu tamamlamaktır.

---

[1]Ö. Budak, "Mübadele Meselesi ve Lozan'da Çözümü*", Karadeniz Araştırmaları*, 26 (2010), 129-142, R. Blanchard, " The Exchange of Populations between Greece and Turkey", *Geographical Review*, 15/3 (1925), 449-456, K. Arı, *Büyük Mübadele: Türkiye'ye Zorunlu Göç*, İstanbul 2012, B. Goularas, "1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Ve Günümüzde Mübadil Kimlik Ve Kültürlerinin Yaşatılması", *Alternatif Politika*, 4/ 2 (2012), 129-146, K. Tsitselikis - D. Christopoulos , *Η Ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών: πτυχές μιας εθνικής σύγκρουσης*, Atina 2006. Για μια σύγχρονη εμπεριστατωμένη οπτική. Bkz. E. Bedlek,*Imagined Communities in Greece and Turkey: Trauma and the Population Exchanges Under Ataturk*, Londra 2015.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **iv**
GİRİŞ **1**
A.Bafra'nın Türkçe konuşan Ortodoks nüfusu: tarihi konteks ve göç
1.Kırsal kesimdeki nüfus: Batı Pontus'ta Türkçe konuşan Ortodoks nüfususundan farklı tanıklıklar, dilleri ve istihdamları 3
2. Nüfus mübadelesi ve yeni bir iskana doğru başlayan süreç 8
3. Yunanistan'da göçmenlerin tazmini ve Mübadele Komisyonu 12
B. Bafralıların yeni iskanları ve ilk yerleşmelerinden sonraki on yıllık süreç
1.Yunanistan'da Bafralıların yerleşim alanları 17
2. Yeni realite ve Bafralıların Yunanistan'daki toplumsal entegrasyonsorunları. 23
3. İdeolojik yönelim ve Bafralıların siyasal yapıya katılımları 27
C. Halkbilimi ve yeni bir kimliğin oluşturulmasındaki kanıtlar
1. Halkbilimi ve halkın belleği: halkbilimine yönelik araştırmaların eksikliği 31
2. Örf ve adetler: önyargılar , batıl inançlar ve ilginç bir «ölüm kültürü» 33
3. Bayramlar: kırsal kesmin geçici neşesi 37
4. Nişan, düğün törenleri, vaftiz 39
5. Halk oyunları 42
6. Şarkılar, müzik aletleri 46
7. Geleneksel kıyafetler 47
SONUÇLAR **50**
BİBLİYOGRAFYA **52**
APENDİKS **56**
FOTOĞRAF VE BELGE İNDEKSİ **76**

GİRİŞ

Kasım 1945'te, Doğu Makedonya topraklarının Bulgar işgal güçlerinden kurtuluşundan birkaç ay sonra ve bir iç savaşın eşiğinde, Serez ili Nea (Yeni) Bafra[2] ilkokulu encümen heyeti –devamında da anlaşılacağı üzere Nea Bafra bölgesine 1920'li yıllardan bu yana mübadil yerleştirilmektedir, Doğu Makedonya Genel Komutanı'na köydeki ilkokula öğretmen ataması için çağrıda bulunur. İlgili yazıyı imzalayan NeaBafra encümen heyeti üyelerine göre *ilkokulun açılması bir zorunluluktur. Zira bilindiği üzere Türkiye'den gelen bizler Yunanca'yı hiç bilmeyiz, çocuklarımızın anadili Türkçe'dir, kendi aramızda Türkçe konuşuruz ve sadece okulda Yunanca öğrenmemiz mümkündür*.[3]

Birkaç kilometre kuzeydoğuda ve yaklaşık bir yıl sonra, 20 Ekim 1946'da, Vathitopos Nahiyesi, Drama ili dağ köyü -devamında da anlaşılacağı üzere Bafralılar yerleştirilmiştir, Drama Valiliği'ne üç talep içeren bir çağrıda bulunur. Nahiyenin ilk talebi bir papazın atanması, zira beş yıldır köy halkı kilisede ayine katılamamaktadır. İkinci talep köye bir öğretmenin atanmasıdır, zira, tümü mübadil olan ve birçok yoksunluklara göğüs geren nahiye halkının öğretmeni de yoktur. Drama bölgesine iki öğretmen atanmasına rağmen, okullar arası naklen atamalarla ilin ova bölgesi tercih edilip, sınır bölgesindeki köyler eğitimsiz bırakılmıştır. Son olarak Vathitopos Nahiyesi, zor durumda olan dağ köyünün sakinlerini beslemek amacıyla, yetiştirilmek üzere buğday tohumu talep etmiştir.[4]

Yunanistan'daki Batı Pontuslu mübadillere ait bu iki resmi evrak, adı geçen nüfusun kültürel kimliğine ait iki temel özelliği kanıtlamaktadır: Ortodoks Hristiyan olduklarını ve Türkçe konuştuklarını. Son özellikleri Bafralıları ulusal kimlik

---

[2]«Nea:Yeni» sıfatı Yunanistan'da mübadil ve göçmen yerleşim birimleri adlarının başında genellikle kullanılmaktadır. Bkz. E. Kontogiorgi, *Population Exchanged in Greek Macedonia: The Rural Settlement of Refugees, 1922-1930*, Oxford 2006, 294.

[3]Rodop ili Devlet Arşivleri, Doğu Makedonya ve Trakya Bölgesi Arşivi,*sayı*. 13, alt dosya1.

[4]Nevrokopi Metropolitliği aynı talebi bir ay sonra tekrarlar.. Bkz..Rodop ili Devlet Arşivleri, Doğu Makedonya ve Trakya Bölgesi Arşivi, *sayı* 1010.

kavramından "uzaklaştırsa" da, dini duyguları bu ilişkiyi düzelterek, mübadillerin yeni ulusal ideolojiyle gerekli olan bağlarını sağlamaktadır.

Bafra bölgesinden gelen göçmenlerin genellikle anadilleri Türkçe idi. Aynı durum Kapadokya'dan gelen göçmenler için geçerliydi. Buna rağmen, Yunanistan'daki Bafra bölgesi göçmenlerin kültürel özellikleri farklı bir folklorun ve kültürel alt kimliğin ortaya çıkmasına neden oldu. Bu yeni kimlik, milli, etnik ya da bilinçli kriterlerle kıyas dahi edilemese de, çokyönlü, yeni ve özgün bir kültürel dışavurumu başlattı. Yunanca konuşan Pontuslu ailelerde yaşayanlar bilir ve tesadüf değildir, Bafralı terimiaşağılayıcı bir anlam taşır ve çoğu kez diğer Türkçe konuşmayan Pontusluların «arılıklarına» hakareti ima eder.[5]

Sözkonusu kültürel özelliklerin araştırılmasında, mevcut çalışma, Bafralıların baba ocaklarından Yunanistan'a kadar olan tarihi süreçlerini izleyecektir (1. ünite). Ayrıca Batı Pontuslu göçmenlerin toplumsal entegrasyonları ve siyasi eğilimleri konusuna ışık tutmaya çalışacaktır (2. ünite).[6]Diğer yandan bu çalışma konuşulan dildeki farklılaşmanın tek başına kültürel bir kimliğin oluşumuna neden olup olamayacağı sorusuna olası yanıtları inceleyecektir. Bu nedenle Batı Pontus'a ait düğünlerdeki örf ve adetler, türküler, müzik aletleri, beslenme alışkanlıkları, kıyafetler, oyuncaklar ve halk oyunları analiz edilecektir (*3. ünite*).

Her halükarda, çalışma iddialı amaçlarına ulaşamasa da, çoğumuz tarafından bilinmeyen, çağdaş Yunan tarihiyle olduğu kadar çağdaş Türk tarihiyle de bağıntılı, tarihi ve kültürel bir tematiğin küçük bir bölümünü tamamlayacaktır.

---

[5]N.Marantzides, *Yaşasın Millet Ζήτω το Έθνος: Προσφυγιά, Κατοχή και Εμφύλιος: Εθνοτική ταυτότητα και πολιτική συμπεριφορά στους τουρκόφωνους ελληνορθόδοξους του Δυτικού Πόντου*, İrakleio 2012, 11.

[6]Maratzides'e göre Bafralı terimi Yunanca konuşan ve sol görüşlü Pontusluların arasında dahi aynı olumsuzluğu taşır ve bilinçlerinde merkez sağdan daha uzak bir anlamla örtüşür. Bkz. Yukarıda belirtildiği gibi, 11-12.

A. Bafra'nın Türkçe konuşan Ortodoks nüfusu: tarihi konteks ve göç

1. Kırsal kesimdeki nüfus: Batı Pontus'ta Türkçe konuşan Ortodoks nüfustan farklı tanıklıklar, dilleri ve istihdamları

Bafra'dı şehrimizin adı... Türk arşivlerinde böyleyazılıydı. Metropolitliğin defterlerine de böyle geçmişti. Türk'ü Yunan'ı Bafra derlerdi ona. Birileri bizlere Türkçe «Nerelisin?» diye sorsa « Bafralıyım» derdik. Yunanca konuşanımız (okulda ne kadarını öğrenmişsek) «Eimai Bafraios » derdi. Bölge sakinlerine milletleştirilerek verilen sıfat ise: Bafraios (maskulin), Bafraia (feminin), Bafraioi (çoğul)....[7]Mevcut çalışmanınkonusu olan coğrafi konteks, Bafra civarındaki köyler ve Batı Pontus genel bölgesidir. Söz konusu bölgede, Kitromilides ve Aleksandris'e göre 1911'de 120.00'den fazla Ortodoks Hristiyan yaşıyordu. Bu nüfus, sadece Hristiyanların yaşadığı toplam 336 köye yayılmış bulunuyordu ve çoğunluğu – yaklaşık 80.000'ini- Türkçe konuşuyordu. Samsun'da konsolosluk yetkilileri tarafından yapılan aynı nüfus sayımına göre, Türkçe konuşan Hristiyan nüfusun yoğunlukla yaşadığı yerleşim birimleri sırasıyla: 2.822 kişi Bafra, 1.516 kişi Alaçam, 1.011 kişi Aktepe, 1.130 kişi Düzköy, 1.300 kişi Amasya ve 1.273 kişiÇarşamba.[8] İlgili nüfus sayımı büyük olasılıklaAmasya Metropolitliği'ne ait muhasebe defterlerine dayanarak yapıldı. Adı geçen yerleşim birimleri yetkisindeydi ve nüfus sayımıyla birlikte kiliseler kaydediliyordu.[9]

Batı Pontus bölge sakinleri, ister Hristiyan, ister Müslüman olsun, temel istihdam alanlarıtarım ve hayvancılıktı.[10] Küçük Asya İncelemeleri Merkezi'nde

---

[7]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO 2138.

[8] P. Kitromilides, A. Alexandris, "Ethnic Survival, Nationalism and Forced Migration: the historical demography of the Greek community of Asia Minor at the close of the Ottoman era", Küçük Asya İncelemeleri Merkezi Dergisi, cilt 5, 1984, 9-44.

[9]Bkz Th.Pavlides, *Ο Ελληνισμός του Δυτικού Πόντου: η τουρκοφωνία, συνεντεύξεις γερόντων, οι τάφοι των Καπεταναίων, χωριά και πόλεις του Δυτικού Πόντου*, Selanik 2009, 393.

[10]N. Marantzides , "Οι τουρκόφωνοι Πόντιοι πρόσφυγες στην Ελλάδα: Προβλήματα ενσωμάτωσης", στο *Ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών: πτυχές μιας εθνικής σύγκρουσης*, editör. K. Tsitselikis Atina 2006, 226.

bulunan ve göçmenlerin kendi tanıklıklarını içeren arşivlerde açıkça belirtiliyordu. Sanatkarlara ise pek rastlanmazdı. Sadece,1897 Alaçam- Kurtköy doğumlu Dimosthenis Mihailides gibi demirciler vardı. 1966'da, Kastoria'nın Argos Orestiko yerleşim birimine mübadil olarak yerleştirilmişti ve anlatımında, köyündeki birçok hemşerisi gibi demircilikle meşgul olduğunu söylemekteydi.[11] Ücra köylerde yaşayan veya okula gitmeyen bu göçmenler, sadece Türkçe konuşuyordu. 1891 Alaçam Aydere köyü doğumlu olan Yorgos Papadopoulos, tarımla uğraşıyordu ve Yunanca bilmiyordu, en azından anlatımının kayda alındığı 1971'e kadar. Okula hiç gitmemişti. [12] Amandios Tsakiridis, Drama'nın dağlık kesiminde, Vathitopos'ta göçmendi. Kapıkaya köyünde doğmuş Aparı köyünde büyümüstü. Aynı şekilde tarımla uğraşıyordu ve Yunanistan'a geldiğinde Yunanca bilmiyordu, okula hiç gitmemişti. Mübadeleyle Yunanistan'a gelince, Yunanca'yı kendi çabasıyla öğrenmişti.[13] Bafra'nın İkiztepe köyündenTimotheos Papadopoulos geçimini sadece tarımla sağlıyordu.[14] Theodosia Kondoni belirttiği üzere, 1895 Alaçam yakınlarındaki *Asabede* (tahminen Aşağı Bedeş) doğumluydu. Tanıklığı kaydedilirken hiç Yunanca öğrenmediğini, çünkü kızları okula göndermek gibi bir alışkanlığın olmadığını belirtti. Bafra'nın Yayla köyünden Sofia için aynı durum sözkonsuydu. Fakat o, okula gitmemesine rağmen, Yunanistan'a gelmeden önce, bir şekilde Yunanca öğrenmişti.[15] Bu tür tanıklıkları kaydederken, bir tercüman bulunuyordu. En azından Yunanca bilmeyen göçmenlere gerekliydi. Bu durum Alaçam Yeniköy'den Kiriakos Moisides'in anlatımında açıkça belirtiliyordu.[16]

Bafra'nın Zeynel köyü doğumlu Konstantinos Papadopoulos Atina'da göçmendi, Yunaca öğrenmemişti ve sadece tarımla uğraşıyordu. Okula gidememişti, küçük yaştan bu yana tarladaki işlerde yardımcı oluyordu. [17] Küçük çocukların eğitimlerinde yaşanan sorunlar, ailelerin iş gücü ihtiyaçlarıyla artıyordu, birçok kez

[11]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO. 209.
[12]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden dosya PO202.
[13]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO142.
[14]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO 151.
[15]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO148.
[16]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden,dosya PO204.
[17]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO155.

gelişmeler de dırumu zorlaştırıyordu. Anthimos Kokçoğlu, 1903'te Bafra'nın Evrenuşağı köyünde doğdu ve okula sadece dört yıl gidebildi, zira bu arada 1.Dünya Savaşı başlamıştı.[18] Kiriakos Gavriilides Bafra'nın Tovanyuvası köyünde 1890'da doğdu, ilkokulun sadece ilk sınıflarına kadar okula gidebildi, aynı şekilde tarım ve savaş farklı bir seçenek tanımadı.[19] Bazı durumlarda birkaç yıl okula gitmiş köy sakinleri öğretmen olarak görev yapmaktaydı. Papayannis Selalmazidis, 1891 Erikli doğumlu olup, Drama'da göçmendi. İlkokul birinci sınıfa kadar eğitim almıştı. Tarlada yardım etmesi gerekiyordu. Buna rağmen 1910-1912 yıllarında, 1. Dünya Savaşı başlamadan, köyde öğretmen olarak görev yaptı.[20] Yannis Kalaycoğlu Kavala'nın Krinides kasabasında göçmendi. Bafra'nın Köroğlu köyünde 1890'da doğmuştu. İlkokulu köyünde bitirdi. Eğitimine Elmacık'ta devam edecekti. Ama hastalandı, öksüz kaldı ve tarım işlerinden bir türlü uzaklaşamadı.[21] Bafra'nın Kuceruşağı (günümüzdeki adıyla Göçeruşağı) köyünde doğan Avraam İlioğlu da biraz Yunanca öğrenmeyi başarmıştı. Belirttiği üzere tüm hemşerileri gibi tarlada çalışması gerekiyordu.[22] Öte yandan Bafra'nın Müzmelek (günümüzdeki adı Gümüşyaprak mahallesi) köyünde 1896'da doğan Efthimios Tsopanidis, biraz Yunanca konuşabildiğini, avlanmak için okuldan kaçtığını, devamında ağabeyinden dayak yediğini espirili bir dille anlatmaktaydı.[23]

Diğerleriyle kıyas edildiğinde, dönemin nadir anlatımlarından biri de, Bafra Düzköy doğumlu olan Yannis Psaltikides'e aitti. Annesi Kapadokya Kayseriliydi. Yannis Psaltikides 1973 yılında Selanik'te göçmendi. Okulunu bitirenlerdendi, çok iyi Yunanca konuşuyordu.[24] Belli ki varlıklı ailelerin eğitim durumu daha iyiydi ve kent kültürü algısı daha gelişmişti. Konstantinos Yağoğlu, 1895 Tunuzağı doğumluydu. İlkokulu köyünde bitirince, Supınar köyünde üç yıl kent okuluna gitti.[25]

[18]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO150.
[19]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden,dosya PO 193.
[20]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden,dosya PO154.
[21]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO166.
[22]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO168.
[23]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO173.
[24]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO192.
[25]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO195.

Bazen çocuklar, yardım ettikleri tarım işlerinin yanısıra, velilerinden bir zanaatı veya farklı bir aktiviteyi öğrenebiliyorlardu. Bu durum, Yannitsa'da göçmen olan Konstantinos Karayorgiades için geçerliyidi. 1884'te Çofloğlu Mahallesi'nde doğdu. Babası papazdı. Kendisi de kilisede ilahi okumaya başladı, aynı zamanda tarladaki işlerini de ihmal etmiyordu.[26] Batı Pontuslu göçmenlerin benzer anlatımları kısıtlıdır ve istisna oluşturur. Dolayısıyla genelleme yapmamıza yardımcı değildir, sağlıklı sonuçlara varamayız. Öte yandan araştırdığımız bölgedeki Türkçe konuşan köy halkının alışkanlıklarına, dillerine ve istihdamlarına belirleyici örneklerdir. Birb örnek de Serez'in Nea Bafra köyünden Yannis Orfanides'tir. 1882'de Bafra'nın Aşar köyünde doğmuştur, Yunanca bilmez ve tütün üreticisdir. [27]

Bu noktada tarımın, 19 yüzyılın ortalarına kadar bölge halkı için temel geçim kaynağı oluşturduğunu belirtilmek gerekir. Devamında merkantilizm ve kapitalizm, Osmanlı İmparatorluğu ekonomisinde gittikçe yayılmaya, sanayileşme hakim olmaya başlar. Öte yandan tütün sanayisindeki gelişmeler Batı Pontus'un iç bölgelerindeki tarım üretimiyle direk bağlantılıdır. Dolayısıyla birçok bölge sakini son derece kaliteli olan Bafra tütünü üretimiyle uğraşmaktadır. Bu olay bölge geneline tüccarları ve iş gücünü çekmiştir. Böylece, Bayer'e göre 1836 yılında Bafra merkezinde sadece 110 Hristiyan hane var iken, birkaç yıl içinde sözkonusu kazanın Hristiyan nüfusu 37.495 kişiye yükselmiştir.[28]Serez'in Nea Bafra köyünde göçmen olan ve Türkçe konuşan Yannis Papadopoulos (veya Papazoğlu) tütün üreticisiydi. 1898'de dediğine göre Tapasoyunandağ'da (günümüzdeki adı bulunamadı) doğmuş ve büyümüştü[29]. Lazaros Akdenizoğlu Selanik'te göçmendi. Babası köyün ileri gelenlerindendi, dedesi tütün tüccariydı. İlkokulun ilk sınıflarına kadar eğitim almıştı, fakat öğrenmeye meraklı görünüyordu. Latin alfabesiyle çağdaş Türk yazısını, 1960'lı yıllardaki Yunanistan'da öğrenebilmişti. Bu şekilde Samsun'da yaşayan Türk eş ve dostuyla yazışıyordu. [30] Kyriakos Aksavvides tütün üreticisiydi [31] Bafra'nın Dikencik

[26]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden dosya PO213.
[27]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden,dosya PO143.
[28] A. Bryer, D.Winfield, *The Byzantine Monuments and topography of the Pontus*, v.1., Washington 2007, 95.
[29]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden,dosya PO 178.
[30]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden,dosya PO160.
[31]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinde. dosya PO 210.

köyündendi ve kendi tanımıyla «tütüncü» (tütün üreticisi) aileden geliyordu. Skidra'da göçmen olan Michail Papadopoulos anlatımında belirttiği üzere, Karaçakıl köyünden gelen göçmenler aynı şekilde tarımla geçiniyorlardı, [32] Alaçam'ın Meydancık köyündekiler de tütün üretiyorlardı.[33]

19.yüzyılın yarısından sonra görülen bu ekonomik gelişme büyük olasılıkla birçoğuna biriken sermayelerini toprağa yatırabilme imkanını verdi. Bafra'nın Taşkelik köyünde 1898 yılında doğan ve Kavala'nın Krinides köyünde göçmen olan Eleftherios Demiroğlu'nun tanıklığından anlaşılacağı üzere, ailesi yaklaşık 300 dönüm olan büyük bir çiftliği satın almayı başarmıştı. Kendisi Yunanca bilmiyordu. Köyündeki Rum okuluna, sadece ilk sınıflarına kadar gitmişti. Fakat Alaçam Türk ilkokulunun tüm sınıflarını başarıyla tamamlamıştı.[34]

1. Dünya Savaşı ve devamındaki gelişmeler, Batı Pontus'un Türkçe konuşan Hristiyan nüfusunu göçe itti, aynı şekilde binlerce insan, Hristiyan ve Müslüman, baba ocaklarını, karşılıklı olarak Yunanistan'a veya Türkiye'ye gitmek üzere, 1920'li yıllarda terk etmek zorunda kaldı. Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinde kaydedilip, günümüze kadar gelen ve bölge sakinlerine ait farklı hikayeler bulmak mümkün. Yerel halk tarafından özümsenenler, göç etmekte gecikmeler dahi yaşadılar. Serez'in Livadohori köyünde göçmen olan Anastasios Konstantinides'in ki benzer bir hikaye. Bafra'nın Domuzalan (günümüzdeki adıyla Vezirköprü) köyünde 1898 yılında doğdu. Yunanistan'a ise 1958 yılında geldi. Müslüman biriyle evlenip, Türkiye'de Ali Tobahlar adıyla, bir Türk olarak yaşamını sürdürdü. Çiftin birbirlerine olan sevgisi o denli güçlüydü ki, Türk eşi onunla birlikte Yunanistan'a kadar gelmişti ve tanıklığının kayda alındığı güne kadar birlikteydiler.[35] Buna benze hikayeleri iki tarafta rastlamak mümkün. İnsanların ekseriyetini ve farklılığını vurgulamakla beraber, geleneksel dogmaları ve iki halk arasındaki çatışmaları ortadan kaldırmaktalar. Sözlü tarih, araştırma sürecinde bu tür yenilikleri üretebilmektedir.

[32]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO 212.
[33]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO 194.
[34]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO212.
[35]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO194.

Batı Pontus'un Türkçe konuşan sakinleri, nüfus mübadelesiyle Yunanistan'a gelirken Yunanca'yı ya biraz olsun biliyordu ya da hiç konuşamıyordu. Çoğu tarımla meşgul olup, tütün üretiyordu. Yeni vatanlarına aynı uğraşı ve uygulamaları getirdiler. Onları niteleyen Türkçe konuşmaları ise, karmaşık bir kültürel kimlik oluşturmaktaydı ve yeni ulusal çerçeveye entegrasyonlarını aynı şekilde özel ve karmaşık kılmaktaydı.

2. Nüfus mübadelesi ve yeni bir iskana doğru başlayan süreç

Pire'nin Nikaia semtinde -büyük limanın en bilinen göçmen semtidir, 1962 yılında Batı Pontuslu göçmenlerin anlatımlarını kaydederken, raportörün notlarından şunları okumaktayız: *Kallinikos Tulumcides'in nazaket dolu eşi, okuması yazması olmayan kocasının aksine Yunanca'yı iyi konuşuyordu. Kocasının adı günüydü. Kahve, liker ve tatlı ikram ederek beni ağırladı. Kallinikos Tulumcides iyi bir bilgi kaynağı idi. Köyünden bahsederken (Bafra'nın Chryse köyü-günümüzdeki adı bulunamadı) tutkuyla doluyor, ayağa kalkıyor, ellerini kullanıyor, gözleri yaşarıyor, ses tonu inip çıkıyor…*[36]

Ortak bellek, ister Yunanistan'da, ister Türkiye'de, ya da dünyanın herhangi bir noktasında olsun, baba ocaklarını zorunlu olarak terk edip farklı bir diyara gitmeyi üzüntü, nostalji ve insani acılarla bağdaştırmıştır. Bizim konumuzda ise Türk, Yunan, aynı şekilde uluslararası bibliografya ve bilimsel araştırmalar, soğukkanlılıkla olayları ele alması gerekirken, birçok kez duygusal taşkınlıklara ve gerilemelere takılıp kalabiliyor. Teorik bilimleri, deneye dayalı fen bilimlerinden ayıran temel farkta budur. İnsani duygular birçok kez araştırmaların merkezinde olabiliyor veya sonucunu oluşturabiliyor. Her göç hikayesinde olduğu gibi- aynı zamanda son derece güncel bir konu-nüfuslarınYunanistan'dan Türkiye'ye 1920'li yılların başlarındaki karşılıklı göçü, derin, insani bir acıyı içermektedir.

[36]Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden, dosya PO200 .

Nüfus mübadelesini ve ilgili süreci onaylayan, dini bir kriter olarak belirleyen ve dil gibi farklı kültürel özellikleri gözardı eden, anlaşılır olması gereken ilk ögemiz Lozan Anlaşması'dır. Bunun nedeni Osmanlı toplumu- ayrı bir katmanı ki Yunan topluluğuydu, kurumsal yapılanmasında millet sistemine dayanıyordu. Çağdaş Türkçe'de ilgili terim ulus (*nation*) ile özdeşleşmektedir.[37] Osmanlı yönetimi yıllarındaki anlamı ise belirli bir mezhebe inananlar topluluğuydu. Bu şekilde din, iki yeni ulus devletin ideolojisindeki genel çerçeveyi belirledi ve temel kriterdi. Böylece, Lozan Anlaşması'nda belirlenen muafiyetlerle birlikte, din açısından homojen bir nüfusları olacaktı.[38]

Lozan Anlaşması şunları belirtiyordu: *1 Mayıs 1923 itibarıyla, Türk topraklarında yaşayan Yunan Ortodoks mezhebine (de religion grecque orthodoxe) mensup Türk vatandaşları ve karşılıklı olarak Yunan topraklarında yaşayan Müslüman Yunan vatandaşları için zorunlu mübadele gerçekleştirilecektir. Bu kişiler, tekrar Türk veya aynı şekilde Yunan topraklarına, Türk hükümetinin veya aynı şekilde Yunan hükümetinin izni olmadan geri dönemeyeceklerdir. Mübadeleden muaf tutulacaklar a)İstanbul Rumları b) Batı Trakya Müslümanları.*[39]

Bu süreç, Ege'nin iki yakasına, dil ve diğer kültürel özellikleri açısından birbirinden çok farklı nüfusların taşınmasıyla sonuçlanmıştır. Tek kriter dindir. Bu şekilde, yukarıda okuduğumuz Batı Pontus'un Türkçe konuşan göçmeni ve daha birçoğu Yunanistan'a geldi. Çoğu Yunanca bilmiyordu. Batı Pontus'un Türkçe konuşan toplam nüfusuna ait veriler ise kesin değildir. 1928'de yapılan nüfus sayımında Pontuslu göçmenlerin toplam 182.000 kişi olduğunu biliyoruz. Bunlardan 130.00 kişi Makedonya'ya yerleşmiştir.[40]Günümüzde bu sayı, Yunanistan'a gelen

[37]Bkz. S.Anagnostopoulou, *Μικρά Ασία 19ος αιώνας – 1919: οι ελληνορθόδοξες κοινότητες*, Atina,1998.
[38]K.Fotiadis, "Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία", *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: από την τραγωδία στην εποποιία'dan* , editör. İ,Koliopoulos ve İ.Mihailides, Atina. 2009, 31.
[39]Türk-Yunan nüfus mübadelesi Anlaşması ve kararlar Protokolüyle ilgili Karma Komisyon'a ait resmi evraklardan , 7 Aralık 1923 ve 21 Haziran 1924, madde 1 veı 2.
[40]Bu çalışmada Makedonya terimiyle 20. yüzyılda yeni Yunan devletine dahil edilen tarihi ve coğrafi bölge tanımlanmaktadır. ..

1.200.000 göçmen karşısında azımsanabilir.[41] Pelagides'e göre, 1922-1924 döneminde Makedonya'ya yerleşen, kökenlerine bakmadan çiftçi-göçmen dağılımı şöyledir: bölgedeki toplam göçmenden Orta Makedonya'ya %47,10'u (201.480 kişi), Doğu Makedonya'ya %35,83'ü (153.271 kişi) ve Batı Makedonya'ya %17,05'i (72.962 kişi) yöneldi. Şehir ve illere göre dağılımına bakıldığında ise en kalabalık göçmen nüfusunu Drama kabul etti ve sırasıyla Selanik, Kilkis (Kılkış), Kozani (Kozana), Serez, Yannitsa (Vardar Yenicesi),Edessa(Vodina), Ptolemaida (Kayılar), Veroia (Karaferye), Pieria, Florina, Halkidiki, Kastoria (Kesriye) takip etti. Kentli olan göçmenler genellikle Selanik, Kozani (Kozana), Pella (Alakilise), Florina, Serez, Drama ve Kavala gibi şehirlere yöneldi.[42]

Mübadele belirlendiği üzere 1 Mayıs 1923'te başlayacaktı. Süreç açıklanan tarihten önce başlamış olup, düzensiz ve intizamsız bir şekilde gerçekleşti. Bir ülkeyi geride bırakıp diğerine gidenler, uyruğa geçmekte zorluklar yaşıyordu. Mal varlığı davaları da karmaşık konulardı. Her iki tarafın mübadilleri diğer taraftaki mübadillerin ev ve mal varlıklarını işgal edecekti. Tüm mübadiller yanlarında, gümrük vergilerinden muafiyet tanınan, sadece taşınır mallarını alabilme hakkına sahiptiler.[43] Tüm süreç şehir merkezlerine yüzbinlerce bitkin, üstü başı perişan olmuş, aç insanların yığılmasına neden oldu. İlgili konu iki ulus devleti adına yeni bir göç sorunu oluşturuyordu. Kaybettiği savaştan ve «Megali İdea» gibi bir söylemin çöküşündem sonra, halihazırda itibarını yitirmiş bir Yunanistan, devamında göreceğimiz üzere, toplam 5.000.000 aşmayan bir ülke nüfusuna 1.200.000 göçmeni entegre etmek ve topluma yenidan kazandırmak amacıyla finans kaynağı bulmak zorundadır.[44]

Mübadelenin sonuçları iki ülke için olağanüstü boyuttaydı. Demografik değişiklikler, becerili ticari bir sınıfın Türkiye adına kaybı, Yunanistan'a yeni

[41]N. Marantzides , *Yaşasın Millet*, 85-86.
[42]E. Pelagides "Η ανθρωπογεωγραφία του προσφυγικού ζητήματος (1913-1930)" *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: από την τραγωδία στην εποποιία'da* , editör. I. Koliopoulos ve İ. Mihailides, Atina 2009, 78-80.
[43]K. Fotiades "Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία", 34.
[44]E. Pelagides, "Οικονομικές συνιστώσες του προσφυγικού ζητήματος (1923-1930)", *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: από την τραγωδία στην εποποιία'dan*, editör İ.Koliopoulos ve İ.Mihailides, Atina 2009, 81.

ekonomik bir yük, yeni yurttaşların barınabileceği yeni yerleşim birimlerinin inşası, toplumsal patlama ve şüphecilik, yeni siyasi normlar, yeni toplumsal alışkanlıklar ve kültürel etkiler. Öte yandan Türkiye ve Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesine uluslararası siyasi bir konteksten bakmamız gerekiyorsa, sözkonusu mübadeleyle, 1.Dünya Savaşı'nı izleyen yıllardaki *yeni düzen* onaylanmaktadır. Çokuluslu ve çokdinli imparatorlukların sonudur ve aynı zamanda ulus devletleri doğmaktadır. «İstenmeyen» nüfuslarından arınmış ve hafiflemiş olup, homojenleştirilmiş bir ulus kimliğini yenidrn oluşturabilmektedirler. Bunun tabii ki etik ve siyasi bedeli vardı. Yunanistan savaşı kaybeden taraftı. Nüfus mübadelesiyle ülkeye gelen binlerce mübadil sayısına bir de, Yunan ordusunun Anadolu'dan geri çekilmesiyle birlikte baba ocaklarından ayrılmak zorunda kalanlar eklenmişti.

Aynı mantıkla ve mübadeleyi dahil edebileceğimiz ideoljik çerçevede diyebiliriz ki, Yunan tarihi bellleği genel bir bozgunla yenilgiyi kabul etmeye doğru sürüklendi. Aynı şekilde Türk tarihi belleğinde parlak bir zafer sevincinin yolu açıldı. Mübadele Türkiye adına askeri bir zaferi de kapsıyordu. Göçmen sorunu, ekonomik ve toplumsal boyutları haricinde, bunları devamında ele almaya çalışacağız, ulus devlet açısından bir de «vicdani» yaklaşım gerektiriyordu. Göç sorunu farklı yorumlarla, iki ulusal tarih yazılımlarıyla birçok kez yeniden üretildi. Geleneksel Yunan bibliyografyası, nüfus mübadelesini ve aynı şekilde göç sorununu Yunanların Anadolu'daki «dile getirilmemiş trajedisiyle» özdeşleştirmekteydi. Aynı dönemde devleti laikleştirme çabasında olan bir ülkede, Türk tarih yazılımı mübadelenin dini temelini ve kriterlerini bir derece kadar görnezden geliyordu.[45]

İki ülkenin genel çatışma ortamında, toplumsal kargaşa, demografik patlama ve göçmenlerle birlikte gelen yeni kültürel töreler çerçevesinde, Türkçe konuşan Pontuslu göçmenlerin rolünü incelemek son derece ilgi çekici bir konu. Farklılıkları toplumsal veya siyasi entegrasyonlarında etkili bir faktör müydü? Türkçe konuşan bir nüfusun «homojen» bir ulus devlete geçiş süreci olağan mıydı? Türkçe konuşan

[45]O. Yıldırım, "Η ανταλλαγή πληθυσμών του 1923: πρόσφυγες και εθνικές ιστοριογραφίες στην Ελλάδα και την Τουρκία", *Ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών: πτυχές μιας εθνικής σύγκρουσης*'de editör. K. Tsitselikes, Atina 2006, 66.

Pontuslular kendine özgü kültürel özellikleriyle farklılaşmış bir grup oluşturuyor mu? Genel hatlarıyla Türkçe konuşan Batı Pontuslu göçmenler ilk aşamalarda diğerleriyle açlık, kötü yaşam ve hijyen şartları, konut yokluğu, toplumsal yabancılaşma gibi aynı sorunlarla karşılaştılar.[46] Farklı bir değişle, her göçmenin zaman içinde karşılaştığı, hatta günümüzde dahi yeni bir yaşama doğru verilen ve daha iyi olup olmayacağı bilinmeyen mücadele çerçevesinde, karşılaşmak zorunda olunan sorunları yaşadılar.

3. Yunanistan'da göçmenlerin tazmini ve Karma Mübadele Komisyonu

Araştırmamızın devamında ele alacağımız göçmenlerin ve sözkonusu Türkçe konuşan Batı Pontuslu göçmenlerin toplumsal adaptasyonu haricinde, Yunan devleti mübadele sonrası göçmenlerin zararlarını gidermek ve tazmini gerçekleştirebilmek gibi büyük bir sorunla daha karşı karşıyaydı.Milletler Cemiyeti çerçevesinde hazırlanan ve Yunanistan'daki göçmenlerin zararlarını gidermeyi öngören bir protokol bu yönde atılan ilk adımdı. Protokol, Karma Mübadele Komisyonu kurulmasını öngörmekteydi.[47] Sözkonusu Komisyon, Yunan hükümeti tarafından belirlenen ve Milletler Cemiyeti'nden onaylanan iki üye ve Milletler Cemiyeti üyesi bir kişiden oluşuyordu.[48] Komisyon üyeleri ilk toplantılarını Kasım 1923'te gerçekleştirdi ve tazmine başlamak üzere Selanik'e gitme kararı aldılar. Savaşta yenilgiye uğrayan Yunanistan, göçmenlerin gelmesiyle oluşan ekonomik sorunları karşılamak amacıyla yurtdışından iki büyük kredi almıştı.[49]

Tazmin amacıyla atılması gereken ilk adım göçmenleri kaydetmekti. Unutmayalım ki, göçmenler yanlarında sadece bagajlarıyla gelmişlerdi ve bürokrasi çarkında «görünmezlikleri» vardı. Böylece, her yerleşim biriminde ve her köyde göçmenleri kaydedebilmek için büyük çaplı bir çalışma başlattıldı. İlgili çalışma temelinde bir ayrıma dayanıyordu.. Göçmenler ikiye ayrılıyordu, «kentli» ve «çiftçi»

---

[46]N. Marantzides ,*Yaşasın Millet*, 87-88.
[47]Resmi Gazete,,sayı 289 A´ (13-10-1923) .
[48]E. Voutira, ""Η επιτυχής" αποκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων ", 242-244.
[49]K. Fotiades, "Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία", 41. Bkz N. Mertzos, *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: από την τραγωδία στην εποποιία'daki «Önsöz»*, editör I, Koliopoulos ve I.Mihailides, Atina 2009, 10.

olanlar. Batı Pontuslu Türkçe konuşan göçmenlerin çoğu da çiftçiydi. Kentliler adına, Atina, Selanik ve Pire gibi büyük şehir merkezlerindeki mahallelerde ve aynı zamanda Drama ve Kavala gibi küçük şehirlerde uygulamaya konacak büyük bir yerleşim projesi tasarlanmıştı. Öte yandan «çiftçilerin» tazmini ise her on göçmen ailesine yeni yerleşim birimleri inşasını öngörüyordu. Fotiades'e göre göçmenlerinbu tazmini sancılı ve üzüntü verici bir sürece dönüştü. Yapılan değerlendirmeler sonucu göçmenlerin kaybettiği toplam mal varlığı karşılanmadı. Türkiye ve Yunanistan ise mal varlıkları sorunlarını iki taraf adınabir an önce kapatabilmekamacıyla hayli istekliydiler. Böylece 10 Haziran 1930'da Ankara'daki Anlaşma ile mübadillere ait mal varlıkları, Türk ve Yunan vatandaşlarınaait mal varlıkları, İstanbul'a yerleşmiş olanların mal varlıkları ve Batı Trakya'ya yerleşmiş olanların mal varlıkları içinLozan Anlaşması'ndan doğan ve her tür tazmini öngören tüm davaların nihai tasfiyesi imzalandı.[50]

İster «kentli» ister «çiftçi» olsun, göçmenlerin tazmini son derece zor bir süreçti ve uygulamada kanıtlandı. Bunun nedeni özellikle, göçmenlerin geçici dahi olsa, barınmaları adına ülke içinde sürekli gönderildikleri farklı noktalar ve düzensiz akışlarıydı. Tek kriter, kötü durumda dahi olsa, barınabilecekleri bir çatıydı. Kaotik bir ortamda, aynı evde bazen bir veya daha fazla göçmen ailesi ve nakilleri 1924'te başlaması tasarlanan Müslüman evsahibi birlikte yaşayabiliyordu. «Kentli» göçmenlerin tazmini 8.000 İngiliz altını aşacak bir miktar olarak hesaplanmıştı ve konut edinmede, gerekli donanımında ve iş bulmada kullanılmak üzere yatırılacaktı. «Çiftçilerin» tazmini daha büyük bir maliyeti öngörüyordu. Onlar adına yerleşim birimleri inşası, tarım ve hayvancılık amaçlı birimlerin desteklenmesi, arazi tahsisi, yeni tarım alanları oluşturulması ve Yannitsa gölünü kurutmak gibi büyük teknik proje çalışmaları gerektirecek şekilde tasarlanmıştı.[51]

---

[50]K.Fotiades, "Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία", 43-44. Bu noktada, Trakya ve Anadolu'daki bölgelerden gelen göçmenlere ayrılmış Mübadiller Fonu'nunda Atina'daki Devlet Arşivleri'ne bağlı olduğu not edilmelidir.Göçmenler buradaki evraklara ve kütüğe, baba ocaklarındaki gayri menkullerini bildiriyorlardı.Buna rağmen sözkonusu arşivler güvenilir bir kaynak değildir. Göçmenler devletten alacakları tazmini hesap ederek, baba ocaklarında sahip oduklarından daha fazla mal varlığı bildirmiş olabilirler. Her halükarda, 500'ü aşkın kodu ve belgeleri (beraatlar, fermanlar, Patrihane evrakları) içeren bu arşiv, döneme ait önemli tarihi bir kaynaktır.

[51]S. Pelagides, *Προσφυγική Ελλάδα (1913-1930): ο πόνος και η δόξα*, Selanik 1997, 71-73.

Karma Mübadele Komisyonu organizasyon gibi sıkıntılı bir konuda, mutlak kontrolü ve koordinasyonu başarabilmek amacıyla kendi sorumluluğu altında üç farklı yerleşim bölge müdürlüğü (Makedonya, Trakya ve Eski Yunanistan), tüm Sosyal Yardımlaşma daireleri ve ödeneklerin akışını sağlayabilmek için birfinans müdürlüğü bulunuyordu. İlk Komisyon başkanlığına, hayırseverliği ile tanınan, A.B.D. eski büyükelçisi H. Morgenthau atandı..[52]Fakat olaylar beklendiği gibi coşkulu bir başarıyla sonuçlanmadı. Voutira'ya göre, göçmenlerin tarımsal tazmini büyük ölçüde yeni yerleşim birimleri inşasına ve istimlak edilmiş Müslüman mal varlığı tahsisine dayandı. 1930'lu yılları sonundaYunanistan'da kırsal kesime daimi olarak yerleşmiş «çiftçi» göçmenler 700.000 kişiyidi. Tüm girişimin etkileyici bir hızla gerçekletiğini gösteren bir sayı. Diğer yandan "kentliler" tazmini projesi aksanaktaydı. Şehir merkezlerindeki mahallelere konut inşatı, kırsal kesimdekilere göre fazlasıyla gecikiyordu. Voutira'ya göre 1926 yılında yaklaşık 600.000 «çiftçi» tazmin edilmişti ve sadece 73.000 «kentli» zorlukla kendine bakabilir durumdaydı.[53]

«Kentli» ve «çiftçilerin» tazmini konusundaYunan hükümetinin yaşadığı gel gitlerle birlikte, devamında göreceğimiz gibi, toplumsal sorunlar başlamıştı. Göçmenler yıllarca kulübe ve barakalarda yaşadılar. Tazmin sonuçlandığında ise, büyük bir iş gücünün, Yunan ekonomisine katkıları daha belirgin bir şekilde görülür oldu. «Kentli» göçmenler hızla durumlarını düzelttiler ve nispeten kısa bir sürede kendi ayakları üzerinde durabilecek bir konuma geldiler. Sendikal örgütlermeleri, Anadolu'da bilinen ve «eski Yunanistan'da» hiç bilinmeyen halı imalatı gibi el sanatlarını geliştirmeleri, ekonomi alanındaki yenilikçi uygulamalara ivme kazandırdı. 1929 yılında Yunanistan'da, çoğu Konya, Kayseri ile Sivas'tan gelen göçmenlerin çalıştığı, dokuma tezgahlarıyla halı imal eden 154 tane atölye vardı. Öte yandan «kentli» göçmenler Atina, Pire ve Selanik fabrikalarına ucuz iş gücünü oluşturuyordu. Dolayısıyla onlara kısa sürede daha fazla imkanlar sunuldu. Birkaç yıl içinde «kentli» göçmenlerserbest meslek sahibi,.[54] esnaf, kendi atölyesini açabilen ustalar olabilmeyi

[52]S. Pelagides, yukarıda bahsedildiği gibi., 79-84.
[53]. Voutira, ""Η επιτυχής" αποκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων ", 242-244
[54]Pamprosfigiki gazetesinde, 1925te kurulan yeni bir göçmen işyeri haberini okuyoruz. «Yakındoğu İskandinav acentası» adıyla Pire'de açıldığını sevinerek öğreniyoruz. *Şirketin amacı buhar gemileri acentalığını üstlenmek ve farkl ticari girişimlerde bulunmak. Başarılar diliyoruz. Bkz.Pamprosfigiki*

başardılar. Böylece ekonomik durumlarını geliştirdiler ve toplumsal statütlerini yükselttiler.[55]

«Çiftçi» göçmenlerin katkılarından doğan sonuçlar derhal görünürlülük kazandı. Onların tazmini daha başarılıydı ve «kentlilerinkinden» daha kısa sürede tamamlanmıştı.[56] Mübadele Karma Komisyonu daha 1924'te tarım kooperatifleri kurulmasını desteklemişti. Öyle ki, 1927'de ülkedeki toplam 4.481 tarım kooperatifinden 890'ını tamamiyle göçmenlere aitti. Bununla birlikte göçmenler ve tarım kooperatifleri Yunanistan Ziraat Bankası kuruluşunda önemli rol oynadılar.

Efsthatios Pelagides'e göre, Yunan Meclisi'ne sunulan ve gündeminde görüşülen layihaların (dilekçe ve tasarıların) çoğu göçmenlerin yoğunlukla yaşadığı Kılkış, Nigritas, Ksanthi, Serez, Lagada, Drama ve Kavala şehirlerindeki tarım kooperatiflerince yazılmıştı.Yunanistan Ziraat Bankası kredileri göçmenlerin tarım ve hayvancılık alanlarındaki girişimlerini hızlandırmakla birlikte, toprağa daha güvenli yatırımların yapılmasını sağlamıştır. «Çiftçi» göçmenlerin gelişi ve tazminiyle birlikte ülkedeki, öküz, inek, manda ve at gibi büyükbaş hayvan mevcudu %100 artış gösterdi.[57]

Bunlara rağmen göçmenlerin Yunan ekonomisine en fazla katkıda bulundukları alan tütün üretimi oldu. Tütün, Anadolu ve Trakya'nın belki birçok bölgesinde yetiştiriliyordu. Fakat başlıca yetiştirildiği bölge Batı Pontus'ta Bafra ve Samsun ile civar köyleriydi. Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinde bulunan ve değerlendirilen Batı Pontuslu göçmenlerin kayıtlarından anlaşıldığı üzere, Türkçe konuşan Hristiyan nüfusun çoğu tütün üretimi ve ticaretiyle uğraşıyordu.[58] Bu bir

---

gazetesi, 20 Kasım 1925.

[55]E. Pelagides, Οι πρόσφυγεςστηΜακεδονία: από την τραγωδία στην εποποιία'da "Οι πρόσφυγες της Μακεδονίας στην οικονομική ζωή του τόπου", editör .I, Koliopoulos ve I. Μιχαηλίδης, Αθήνα 2009, 120-123.

[56]Pamprosfigiki gazetesi, 8 Kasım 1925.

[57]E. Pelagides, "Οι πρόσφυγες της Μακεδονίας στην οικονομική ζωή του τόπου", 114-117.

[58]Pamprosfigiki gazetesindeki habere göre, tütün üretimi göçmen basını tarafından desteklenmektedir. Pamprosfigiki gazetesi 1925'te , Trakya ile Makedonya'daki tütün üretimini satın almayı içeren ve Macar tekelleriyle yapılan ticari anlaşmayı yayınlamıştır. Bkz.*Pamprosfigiki gazetesi*, 16 Kasım 1925.

tesadüf değildi.1988-1927 döneminde «çiftçi» göçmenlerin tazmini gerçekleşti, özellikle Makedonya bölgesinde ve aynı zamanda sadece tütün üretimiyle sınırlı kalmayan, ihracatlarda dahi aynı şekilde görülen bir patlama yaşandı.[59]

Sonuç olarak, Batı Pontuslu göçmenler, tütün üretimiyle ilgili Anadolu'dan yeni vatanlarına beraberlerinde getirdikleri mesleki bilgi ve uzmanlıklarıyla, Yunan devletinin ekonomik gelişimine katkıda bulundular. Drama dağ kolu, Serez, Kavala ve civarı, göreceğimiz üzere, Türkçe konuşan Hristiyan nüfusun yoğunlukla yerleştiği ve yakın zamana kadar Yunanistan'ın tütün üreten başlıca bölgeleriydi. Tüm bunlar, Karma Mübadele Komsiyonu'nun kırsal kesimde derhal üretim altyapısı oluşturmak için organizasyon isteği ve kararlılığıyla son derece kısa bir dönemde gerçekleşti.

[59]E. Pelagides, yukarıda bahsedildiği gibi., 118.

B. Bafralıların yeni iskanları ve ilk yerleşmelerinden sonraki on yıllık süreç

1. Yunanistan'da Bafralıların yerleşim alanları

Batı Pontuslu Türkçe konuşan göçmenlerin kesin sayısı bilinmemektedir. Nüfuslarını hesaplayabilmek için hipotezlere dayanmamız gerekecektir. Bu da bizleri gerçeği yansıtan verilerden büyük olasılıkla uzaklaştıracaktır. Temel nedeni ise, 1928'deki nüfus sayımında, özellikle Makedonya'daki Türkçe konuşanlar ve de diğerleri, dinlerine (Ortodoks Hristiyan) göre kaydedilmiş olup,kökenleri dikkate alınmamıştır.Sonuç olarak, 1928 sayımında Makedonya'daki Türkçe konuşanların Kapadokya'dan mı, Batı Pontus'un köylerinden mi, ya da farklı bir yerden mi oldukları bilinmemektedir.

1928 nüfus sayımı resmi verilerine göre, Türkiye'den gelen ve Türkçe konuşan Hristiyanlar 103.642 kişi olup, Pontus'tan ise toplam 182.169 kişi gelmiştir. Marantzides'e göre bunların beşte birinin (36.600 kişi) anadili Türkçe'dir. Pontus'ta Türkçe konuşan Hristiyan nüfusun toplam 80.000 kişi olduğu biliniyordu. Bu nüfusun neredeyse yarısı, Marantzides'e göre savaş yüzünden Yunanistan'a asla gelmeyi başaramamıştır.[60] Yine 1928 nüfus sayımı resmi verilerine göre, Makedonya'da 71.960 kişinin anadili Türkçe idi. Ülke genelinde Türkçe konuşanların toplam sayısı 191.254 kişi olup, 93.793'ü Batı Trakya'da yaşıyordu ve belli ki Müslümanlardı. Türkçe konuşan 18.376 kişi Sterea Ellada (Orta Yunanistan) bölgesi ve Evia'da (Eğriboz Adası) yaşıyordu. Bu idari bölgeye başkent te dahildi.[61] Göçmenler adalara daha kısıtlı oranlarda ve vasıflı işçi arandığı taktirde gidiyorlardı. Kasım 1925 örneğinde olduğu gibi, Mübadele Komisyonu zeytincilik bilen 130 çiftçi göçmen ailenin Girit'e yerleşebileceğini açıkladı.[62]Bu veriler kesin olmamakla birlikte, sonuç

[60]N. Marantzides, "Οι τουρκόφωνοι Πόντιοι πρόσφυγεςστηνΕλλάδα", 230.
[61]Ekonomi Bakanlığı, *15-16 Mayıs 1928 Yunanistan nüfus sayımı istatistik veri ve sonuçları: doğum yeri,din ve dil, uyruk*, Atina 1935, 26.
[62]*Pamprosfigiki gazetesi*, 16 Kasım 1925.

olarak Türkçe konuşan göçmenlerin çoğu Makedonya'ya yerleşmiştir.[63] Buna rağmen kökenlerine dayanarak yapılan kesin bir ayrım yoktur. Türkçe konuşan Hristiyan nüfusun Batı Pontuslu ya da Kapadokyalı mı olduğu belirtilmemiştir.[64]

Pontuslu göçmenleri ve aynı şekilde Türkçe konuşan Kapadokyalıları birbirinde ayırmak kolay bir süreç değildir. Sözkonusu nüfusların yerleşim bölgeleri farklı tanıklıklara dayanarak değerlendirilmiştir. Türkçe konuşan Pontuslular, Marantzides'e göre, Makedonya'nın batı aksından doğusuna, neredeyse tüm illerine dağılmıştır ve sırasıyla bu iller Serez, Drama, Kozani (Kozana), Kilkis (Kılkış), Pieria, Pella (Alakilise) ve Selanik'tir. Burada göçmenler,kırsal yaşamlarını göç öncesinde olduğu gibi deneyimlerine dayanarak devam ettirdiler. [65] Pavlides'e göre Makedonya'da Türkçe konuşan nüfusun yerleşmiş olduğu başlıca bölgeler sırasıyla Kozani ili (İmera, Lefkara, Mesiani, Neraida, Roditis, Vathilakos, Kranidia köyleri), Kilkis ili (Divouno, Spourgitis, Fanari, Dipotamos köyleri) Serez ili (Nea Badra, Anatoli, Parapotamos, Triada, Lithotopos köyleri), Pieria ili (Koukos, Sevasti köyleri), Grevena ili (Vatolakkos köyü), Florina ili (Pelargos köyü), Drama ili (Vathitopos, Exochi, Lefkogeia, Ptelea, Katafito, Ohiro, Potamoi, Agios Athanasios köyleri). Kavala ili (Zygos, Krinides köyleri), Kastoria ili (Agia Kyriaki, Oinoi, Dipotamia, Akondio, Chionato köyleri).[66]

Batı Pontuslu göçmenlerin yerleştiği bölgeleri saptamakta yaşanan sorun ise, evraklarında tüm Türkçe konuşanlarla birlikte, topluca ve sadece «Türkçe konuşan» olarak nitelenmeleridir. Bu şekilde farklı bölgelerden gelen ve anadili Türkçe olan diğer göçmenlerle karıştırılırlar. Anlaşıldığı üzere Türkçe konuşan Pontusluların

---

[63]Türkçe konuşan Pontusluların Yunanistan'daki yerleşim bölgeleriyle, Makedonya'dan Türkiye'ye mübadele çerçevesinde giden Müslümanların yerleşim bölgelerini karşılaştırarak inceleyen bir araştırma son derece anlamlı olurdu. Elimizdeki verilere dayanarak söyleyebiliriz ki, Drama ve Kavalalı Müslüman tütün üreticileri, Bafra ve Samsun ile civar bölgelere yerleştiler. Aynı bölgeler, aynı şekilde Hristiyan göçmenleri misafir etmişti. Bkz. H. Öksüz, *Batı Trakya Türkleri'*nden "Yunanistan'dan gelen göçmenlerin Bafra'ya intibakı", Çorum 2006, 85-94.

[64]Şehir merkezlerindeki Türkçe konuşanların, aynı şekilde kırsal kesimde olanlarınnüfusu, dönemin Pamprosfigiki gibi göçmen gazetelerinin aynı zamanda Türkçe baskısından anlaşılmaktadır ("Muhacır Sedası″).

[65]N. Marantzides, *Yaşasın Millet*, 87.

[66]Th. Pavlides *Ο Ελληνισμός του Δυτικού Πόντου*, 61.

yerleştiği bölgeler Doğu Makedonya ve Batı Trakya sınırlarında, Nestos nehrinde (Mesta Karasu) son bulmaktadır. Örneğin sözkonusu nüfus, Batı Trakya'yı yerleşim bölgesi olarak tercih etmemiştir. Komotini'deki (Gümülcine) Devlet Arşivleri'nde yapılan araştırmada göçmenlerin adlarıyla listeler bulundu. Bu listeler göçmenlerin kişisel bilgilerini içermekle birlikte, kökenlerine de yer vermekteydi.. Devlet tarafından hazırlanan listeler, yeni seçmen kütüklerini hazırlamakta ve yeni bölge sakinlerini dahil ederek güncellemede kullanılacaklardı. 600 kişilik bir göçmen listesinde sadece 2 kişi Pontus kökenliydi ve kesin bir bölge belirtilmiyordu. Batı Trakya'da ayrıca Doğu Trakya'dan gelip yerleşen birçok göçmen vardı.[67]

Türkçe konuşan Pontuslu göçmenler kimi zaman karma, yani yerli nüfus ile göçmenlerin bir arada yaşadığı ve kimi zaman sadece göçmenlerin olduğu köylere yerleşiyorlardı. Drama dağ kolundaki köyler örneğinde olduğu gibi, çoğu kez eski Müslüman köyleri tercih ediliyordu. Marantzides'in son derece isabetli bir şekilde gözlemlediği gibi, göçmenlerin yerli halk ile ilk tanışmaları kültürel bir şok olarak nitelenebilir. Yerli halk göçmenlere şüpheyle bakıyor ve çekinerek yaklaşıyordu,[68] bu olay sözkonusu insanların güncel hayatlarında kullandıkları farklı bir dille daha artıyordu. Marantzides, göçmenlerin yeni bir topluma entegrasyonlarını analiz etme çabasında, Kozani ili dört karma köyünde (Vathilakos, Mesiani, Roditis, Kranidia) gerçekleşen toplam evlilikler arasındaki etnik endogami oranına bakıyordu. Marantzides'in araştırma sonuçlarına göre yukarıda belirtilen köylerdeki entik gruplar arası endogami oranı sırasıyla: Vathilakos köyü % 85,1, Mesiani köyü % 92,2, Roditis köyü % 81,2 ve Kranidia köyü %95,1.[69]

Diğer yandan Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinde bulunan Batı Pontuslu Türkçe konuşan göçmenlerin tanıklıkları, onların yerleştiği bölgelere ışık tutabilir ve tablonun tamamlanmasında yardımcı olacak ipuçları verebilir. Böylece Yunan tarihi belleğinde «Bafralılar» olarak kalan Pontusluların «belirsizlik» sorunu aydınlanır. Sözkonusu arşivde bulunan ve incelenen 70 belirleyici tanıklıklardan

[67]Rodop ili Devlet Arşivleri, *Asliye Mahkemesi Arşivleri, 1923-1964*, dosya.5.
[68]N.Marantzides, *Yaşasın Millet*, 88.
[69]Yukarıda bahsedildiği gibi., 94-95.

varılan sonuca göre, Türkçe konuşan Pontuslular bilinen yerleşim bölgeleri haricinde, Atina'ya ve özellikle Aigaleo semtine büyük bir çekirdek grup halinde yerleşmiştirler. Bununla birlikte Serez ili Nea Bafra köyü, İoannina ili Nea Bafra köyü ve Drama ili Vathitopos köyü gibi Bafralıların yerleştiği ve bilinen yerleşim birimleri hakkında tanıklıklar mevcuttur. Aynı zamanda İoannina ili Anatoli köyü Epirus bölgesinde Nea Bafra ve Neokesaria köyleriyle birlikte Pontuslu göçmenleri misafir ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Bafralı aileler sırasıyla Serez ili Heliokomi (günümüzde genellikle Serez ili Palaiokomi köyü olarak bilinir), Kavala ili Krinides, Kavala ili Chrisoupoli, İmathia ili Diavato, Skydra ili Sevasteiana, Serez ili Neohori, Drama ili Psili Rachi, Kastoria ili Agia Kyriaki ve Argos Orestiko köylerine, aynı zamanda Atina (Aigaleo, Neapoli, Vyronas), Selanik, Kavala, Yannitsa ve Agrinio (Agios Konstandinos) gibi şehir merkezlerindeki göçmen semtlerine yerleşmiştirler. 1960'lı ve 1970'li yıllarda Türkçe konuşan Pontusluların yerleştiği bölgelere ait istatistiksel veriler şöyledir:

KÜÇÜK ASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ ARŞİVİ	
YERLEŞİM BÖLGESİ	DOSYA NUMARASI
Aigaleo semti	157
Aigaleo	189
Aigaleo	191
Aigaleo	187
Aigaleo	176
Aigaleo	182
Aigaleo	190
Aigaleo	147
Aigaleo	149
Atina	148
Atina	205
Atina	138
Atina	188
Atina	140
Nikaia	169
Neapoli Pire	200
Atina	203
Vironas	137
Nea Smirni (Yeni İzmir)	201

Selanik	178
Selanik	192
Nea Bafra Serez	158
Nea Bafra Serez	162
Nea Bafra Serez	163
Nea Bafra Serez[70]	170
Nea Bafra Serez	181
Nea Bafra Serez	183
Nea Bafra Serez	155
Nea Bafra Serez	143
Nea Bafra Serez	144
Neohori Serez	184
Heliokomi Serez[71]	165
Heliokomi Serez	180
Leivadohori Serez	194
Kavala	179
Chrisoupoli	159
Chrisoupoli	172
Chrisoupoli	164
Krinides Kavala	212
Krinides Kavala	166
Krinides Kavala	174
Psili Rachi Drama	160
Psili Rachi Drama	211
Pyxari Drama	195
Kali Vrisi Drama	167
Vathitopos Drama	199
Vathitopos Drama	142
Anatoli İanninon (Yanya köyü)	206
Yiannitsa (Vardar Yenicesi)	161
Yiannitsa	173
Yiannitsa	177
Yiannitsa	207
Yiannitsa	213
Yiannitsa	150
Anatoli İanninon	168

[70]Yerleşim birimi adı birçok kez yanlışlıkla "Nea Bafra Drama"diye geçer.
[71]Not "Palaiokomi".

Anatoli İanninon	193
Anatoli İanninon	196
Nea Bafra İoanninon	146
Argos Oretstikou Kastoria	209
Agia Kyriaki Kastoria (Kesriye köyü)	204
Sevastiana Skydra	210
Agrinio	175
Agrinio semti Agios Konstandinos	145
Sevastiana Skydra	202
Diavata Veroia (Karaferye köyü)	185

1928 yılında Mübadele Komisyonu Borç Tahsilat Müdürlüğü tarafından hazırlanan *Çiftçi Göçmen Rehberi'nde* tüm Bafralı ve diğer çiftçi göçmenlerin isimlerini bulmak mümkündür. Sözkonusu sayım farklı nedenlerden dolayı Tarım Bakanlığı ve Mübadele Komsiyonu tarafından yapılmıştır. Asıl amacı ise tarım tazminatlarını düzenli bir şekilde karşılamaktır. Rehber, göçmenler tarafından sunulan beyanlar esas alınarak hazırlanmıştır. Sözkonusu listelerde göçmenin adı, nereden geldiği ve kaydı yapıldığına dair bir numara görmekteyiz. İlgili numara aynı zamanda sayım yapılan bölgeye tekabül etmektedir.

Örneğin elinizdeki araştırmayı yazan Sofia Meneselidou'nun dedesi, Yunanistan'a Bafra'nın Alaçam köyünden İoannis Menesekoğlu adıyla geldi. Sözkonusu rehbere baktığımızda ise 14. ciltte Amasya Alaçam kökenli olarak kayıtlı bulundu. Sayım numarası 74534 idi.[72] Rehberin 1. cildinde belirtildiği üzere sözkonusu numara Makedonya Bölgesi Yerleşim Genel Müdürlüğü'ne ve Drama ofisine tekabül ediyordu. Ayrıca 72141'den 74534'e kadar olan sayım numaraları aynı ofise aitti. 74401'den 74620'e kadar olanlar Vathitopos köyüne yerleşen kişilere aitti (Vathitopos köyün eski adı Terliz idi. Yazarın babası Savvas Meneselides'in tanıklığına göre bu köyün Bulgarca adıydı. Bafra ve civar köylerinden göçmenler gelip yerleşene kadar.).[73]

[72]*Göçmen çiftçi isim indeksi*, cilt.14., Atina 1928.
[73]Yukarıda belirtildiği gibi, cilt 1, Atina 1928.

2. Yeni realite ve Bafralıların Yunanistan'daki toplumsal entegrasyon sorunları

1920'li yıllarda göçmenlerin gelişine, yerleşimine ve Yunan toplumu tarafından özümsenmesine ilşkin en komplike ve en ilgi çekici konulardan biri toplumsal entegrasyonlarıdır. Diğer bir değişle ülkeye, ister Yunan ordusunun düzensiz geri çekilişini takip ederek, ister planlı bir şekilde gelen toplam 1.500.000 göçmeni, teşeküllü bir devlet ve eski Yunanistan sakinleri nasıl karşıladı. Konunun temelinde anlaşılır olması için 1920'li yıllardaki Yunan gerçeğini oluşturan siyasi, sosyal ve ekonomik faktörler belirtilmelidir.

1920'li yılların başlarında ve dünya çapındaki ekonomik krizden bir kaç yıl sonra, Yunan devleti muazzam bir göç sorunuyla karşı karşıyaydı. Ekonomik gereksinimleri aynı şekilde olağanüstüydü. Keder verici askeri bir yenilgi, aynı zamanda «Megali İldea» gibi siyasi bir ideolojinin çöküşüyle hız kazandı. Bölünmüş siyasi bir yapı, 1.Dünya Savaşı'nın son bulmasıyla oluşan yeni düzen içinde belirsiz konumunu sürdürdü. Tüm bu koşullar, göçmenlerin gelmesiyle birlikte ateşlenecek gibi görülen ve sürekli artan toplumsal gerilim yarattı.[74]

Göçmenler kökenleri, anadilleri, dış görünümleri, örf ve adetlerinden bağımsız olarak genel hatlarıyla Yunanlılar tarafından şüpheyle karşılandılar. Tabii bu, ılımlı bir tanım kullanmak istiyorsak geçerlidir. Zira sözkonusu şüphecilik birçok kez ırkçılık sınırlarını zorluyordu. Göçmenler eskimiş kıllık kıyafetleriyle, yanlarında baba ocaklarından getirebildikleri kısıtlı sayıdaki kişsel eşyalarıyla, uzun yıllar yıkık dökük kulübelerde kaldılar. Dolayısıyla istenmeyen, hastalık taşıyan, ahlaksız, farklı ve «yabancı» olarak damgalandılar.[75] Aralık 1920'de Efimerida ton Valkanion'da

[74]Farklı durumlarda göçmenlerin kendi aralarında sürtüşmeler oluyordu. Genellikle yiyecek, giysi veya toprak dağıtımında, daha iyi olanı almak adına görülüyordu. Aynı göçmen sorunları çağımızda gündem konusudur ve anlaşıldığı üzere diakronik bir olaydır. Pamprosfigiki gazetesi 1925'teki bir haberinde Bulgaristan'dan gelen göçmenler ile Pontuslular arasında Goumenissa'da yaşanan kanlı bir çatışmaya yer vermektedir. Sözkonusu olay yine kura ile yapılan toprak dağıtımıyla ilgilidir. Bkz. *Pamprosfigiki gazetesi*, 16 Kasım 1925.

[75]By tür sapınç ırkçılık 1930'lu yıllarda, Yunanistan'da yükselen faşizmle birlikte arttı.O dönemi niteleyen gazeteler arasında örnek verebileceğimiz Typos (Basın) ve Elliniko Mellon'dur (Yunan Geleceği). *Bkz*. V. Nefeloudes, Anamniseis*: 1930-1940*, Atina, 1974, 77.

(Balkanlar Gazetesi'nde) okuyoruz: *Aç kalmamaları için farklı şubelerin açılacağı, soğuktan ve açlıktan ölmeyeceklerine dair verilen tüm sözlere rağmen, talihsiz Kafkasyalılar yine açlık çekiyorlar. Herşeye rağmen bu sabah meslektaşımızın verdiği bilgiler çerçevesinde durumlarında azami düzelme gözlemlenmektedir. Dehşet içerisinde hergün 44 göçmenin hayatını kaybettiğini öğrenmekteyiz. Üç dört gün süreyle ekmek verildi ve dağıtımı kesildi. Düm pazardı ve göçmenlere ekmek verilmedi. Fakat Amerikan Kızıl Haç'ı 50 dirhem et dağıttı. Bununla birlikte pişirebilecekleri ateş ve odun yoktu. Ayrıca göçmenlere ait sözde hastanelerin çok kötü durumda olduğunu öğrendik. Çoğu göçmenin çektikleri açlık yüzünden hastalanmalarına rağmen, sadece ölüm belgelerini imzalamaya yetişebilen iki doktor mevcut. Daha fazla birşey söylemek istemiyoruz, ama onları Mustafa Kemal'e (Atatürk'e) teslim etseydik, daha iyi davranırdı diyebiliriz.*[76]

Diğer taraftan Vradini (Akşam) gazetesi Kasım 1922'de yeni bir retorik başlatıyordu. Göçmenler şehir merkezlerinde artış gösteren uyuşturucudan sorumluydular. «Toplumsal kangren» başlığını attığı bir haberde, yer verdiği dejeneratif olaylardan bazıları: *Haşhaş kullananların lokallerinde, denildiği gibi «tekkelerde», bağlama sesi devamlı yankılanır, «dervişlerin»…haşhaşçıların boğuk ve tutku dolu şarkıları duyulur.*[77]Birkaç gün sonra aynı gazete, 3 Aralık 1922'e tüm saygınlık sınırlarını aşarak ve açık bir ırkçılık söylemiyle utanmadan bir başlık atıyor «*Afganistanoupoli*» ve okuduklarımızdan bazıları: *izdiham beraberinde çirkinliği de getirdi. Kulübe eskiden, en fazla şehrin kenar mahallelerinde ortaya çıkardı. Günümüzde evlerimizdeki kamelyadan daha fazla şehir merkezlerinde gelişmektedir.[...] Buralarda (kulübelerde) ciğercikler kızartılıyor, bebek bezleri dalgalanıyor. En iyi kaldırımlarımıza kalaslarla derme çatma iskeleler kuruluyor, mendiller, çemberler, köylü çorapları, tavalar, eski ayakkabılar tamamiyle çingene tipi kulübelere asılıyor. Helva ve revani satılıyor en iyi mağazalarımızın önünde, yeşil bahçeler harap edildi, takunya sesleri yankılanıyor şehir merkezlerinde...*[78]

[76]*Efimeris ton Valkanion* (Balkanlar Gazetesi), 15 Aralık 1920.
[77]*Vradini gazetesi*, 19 Kasım 1922.
[78]*Vradini gazetesi,* 3 Aralık 1923.

Böyle bir ortamda, Batı Pontuslu göçmenlerin Türkçe konuşuyor olması, kolaylıkla anlaşıldığı üzere, yerli halkın onlara karşı fazlasıyla şüpheci yaklaşmalarına bir neden daha oluşturdu. Türkçe konuşmak etnik bir arılıktan uzaklaşmanın belirtisi olarak algılanıyordu. Hatta Venizelos karşıtı basın tüm göçmenleri top yekün Türkçe konuşanlar olarak görürdü. Amacı ise, sözkonusu nüfusların milli bilinç yoksunluğunu ima ederek, siyasi çıkar sağlamaktı.[79] Yerli halk ve Türkçe konuşan Bafralılar arasındaki antipati erken başladı. Merantzides'ten edindiğimiz bilgilere göre, Kozani ili Servia nahiyesindeki ticaret odası şehre yerleşen tüm Pontuslulardan ademi merkeziyetçiliğe geçmelerini talep ediyordu. Savlarına göre *gerici ve ahlaksız olan bu kişilerin bölgeye yerleştiği günden bu yana şehrin üretim gücünde ve kaynaklarında çöküş görülmekteydi.* Ulus devletler ırksal ve dini homojenliği «başardıklarına» göre, amaç bundan böyle ulusal dilin egemenliği idi. Göçmenlere karşı en dostane konuşmalarıyla tanınan dönemin Kozani Metropoliti İoakeim için de bu olay, geçerliydi. Türk dilini kullanmayı Makedonya'nın *en ciddi yaralarından* ve medeniyete *bir engel* olarak görüyordu. İlacın ise *anaokulları, yurtlar, askeriye, kilise ve okul* olduğunu düşünüyordu .[80]Ayrıca Makedonya'dave Serez, Drama, Trakya, Florina, Kastoria, Pella, İmathia, Yannitsa, Kilkis gibi birçok bölgede bulunan ve Slavca konuşan köyleri, dolayısıyla dil açısından ulusal bünyedeki bütünlüğün zaten bozulduğunu unutmamak gerekir. Sonuçta, Batı Pontuslu göçmenlerin Türkçe'yi gelecek nesillerin de anadili olarak korumasına, Yunan devleti herhangi bir gereksinim duymazdı.

Türkçe konuşan Pontusluların başlıca yerleşim bölgelerinden Serez ili Nea Bafra köyünde durum daha farklı değildi. Yerli halk ve Türkçe konuşan Pontuslu göçmenler arasındaki ilk ciddi tartışma bu bölgede yaşandı. Tartışmanın nedeni tarla dağıtım sürecindeydi ve Serez ili Proti köyündeki yerli halk ile Nea Bafra köyündeki Pontuslular tartıştı. Yerli halk Bafralılara ait bazı çiftliklerin kendilerine verilmesini talep etti. Tartışma kısa sürede dramatik boyutlara ulaştı. Yaşanan olaylarda 50 kişi yaralandı, 12 ev yandı ve göçmenlere ait yerleşim birimi tamamen tahrip edildi.[81]

---

[79]N. Marantzides, *Yaşasın Millet*, 91.
[80]*Yukarıda belirtildiği gibi,* 89.
[81]Olaylar başkent gazetelerine yansıdı ve Vradini gazetesi sözkonusu bölgede bulunan aşırı sayıdaki

Kontogiorgi'ye göre, yaşanan olayların aynı zamanda siyasi bir boyutu vardı. Yerli halk ve Pontuslu göçmenler arasındaki çatışma, dolaylı bir şekilde aşırı Venizelos karşıtı olan kişilerce teşvik edildi. Olayların sonunda civar köylerden dahi bazı göçmenler kovuldu. Venizelos karşıtı olan siyasi grup, bölgeye göçmenlerin yerleşmesiyle, Kuzey Yunanistan'da Slavca konuşan köylerdeki sabit siyasi dengelerin etkileneceğini öngörmüştü. Bu köylerde geleneksel olarak çoğunluk onları destekliyordu.[82]

Göçmen grupların genelinde olduğu gibi, Türkçe konuşan Pontuslular, yerli halk tarafından şüpheyle ve antipatiyle karşılandılar. Yaşanan bu olay günümüzde, birçok ulus devletin karşı karşıya kaldığı ve dünyada savaş yaşanan bölgelerden gelen göçmen dalgalarıyla, her zamankinden daha fazla belirgindir. İnsanlar farklı olandan korkarlar ve antipatiyle yaklaşırlar. Pontuslular aynı şekilde karşılandılar. Onların ayrıca «suç teşkil eden» bir özellikleri daha vardı. Anadilleri Türkçe idi. Bu yüzden sözkonusu göçmenler, farklı kimlikleriyle birlikte Hristiyan olduklarını her fırsatta belirtiyorlardı. İlgili özellik Yunan toplumuyla aralarındaki bağı oluşturuyordu. Farklı bir değişle din, Türkçe konuşanların ilk aşamada düşmanca yaklaşan bir topluma entegrasyonlarını kolaylaştıracak, son derece uygun bir araçtı. Kalıcı olarak yerleştiklerinde, kilise inşa etmek, Marantzides'e göre, ilk yapılanlar arasındaydı ve bu tesadüf değildi.[83]

Venizelos yanlısı basının, oluşan ihtirasları kısıtlama çabasına rağmen, göçmenler ile yerel halk arasındaki karşıtlık uzun yıllar şiddetle sürdü.[84] Döneme ait birçok karşıtlık döngüsünde (Venizelos yanlısı-Venizelos karşıtı, kral yanlısı-kral karşıtı, yerli-göçmen, Türkçe konuşan-Yunanca konuşan), din, Bafralıların toplumsal

göçmenden dolayı olayların yaşandığını belirtti. Bkz. *Vradini,* 7 Kasım 1924. Göçmenler Federasyonu tarafından Tarım Bakanlığı'na gönderilen telgrafa göre, *Küpköy'de* (Serez ili Proti köyü) *aynı kanı taşıyan kardeşler arasında yaşanan dehşet verici olaylar göçmenleri üzüntüye boğmaktaydı. Bu kritik anda, göçmenlerin, kardeşleri olan yerli halkla toprağı eşit şekilde paylaşmak istediklerini beyan etmekteyiz. Naif köylüleri adaleti ellerine almaya ahlaksızca azmettirenleri şiddetle kınamaktayız ve merhamet etmeden cezalandırılmalarını talep ediyoruz.*Bkz. *Vradini*, 9 Kasım 1924. Aynı kanlı çatışmalar, yine aynı gazetenin haberine göre Midilli adasında da olmuştur. Bkz. *Vradini*, 6 Kasım 1924.

[82]E. Kontogiorgi, *Population Exchanged in Greek Macedonia*, 175.

[83]N. Marantzides, *Yaşasın Millet*, 96-97.

[84]N. Marantzides, "Οι τουρκόφωνοι Πόντιοι πρόσφυγες στην Ελλάδα", 232.

dokuya ve olağanlığına geçişlerini kolaylaştırıcı unsur olarak oradaydı. Ayrıca toplumsal entegrasyonlarında eş değer rolü olan bir diğer olay, siyasi alana katılımlarıydı.

3. İdeolojik yönelim ve Bafralıların siyasal yapıya katılımları

Nüfus nübadelesinden sonraki yıllarda göçmenlerin ezici çoğunluğu Venizelos'un yanında yer aldı. Venizelos karşıtların aşırı söylevi, gördüğümüz gibi onlara yakınlıklarıyla tanınan gazetelerde uç yayınlarla ifade ediliyordu ve göçmenler arasında tepki yaratmıştı. Böylece Bafra ve civar bölgelerden gelen, Türkçe konuşan göçmenler, Eleftherios Venizelos'un kurduğu siyasi oluşumda sadece yer almakla sınırlı kalmadılar, Marantzides'e göre, aynı zamanda ona hayrandılar. Seçim dönemlerinde Kozani, Serez ve Drama köylerindeki Türkçe konuşanlar sandık başına, konvoy oluşturarak hep birlikte gidiyorlardı. Konvoyun başındaki kişi Venizelos'a ait bir fotoğrafı yükselterek tutuyordu. Kozani, Batı Makedonya ve Drama seçim bölgelerinde Türkçe konuşan Pontuslular Venizelos'u 1924-1936 dönemi boyunca %65'i aşan oranlarda desteklediler. Türkçe konuşanlar arasındaki Venizelos hayranlığı, rejimi zor ve şiddet kullanarak devirmeye giriştiklerinde dahi, göçmenlerin kendisini desteklemesini ve aynı saflarda yer alma nedenlerini açıklayabilir.[85]

Türkçe konuşan Pontusluların Venizelos'a destek vermelerinin bedeli ağır oldu. Yukarıda okuduğumuz gibi, yerli nüfusun tepki vermesine neden oldular. Sonucunda olaylar patlak verdi, Türkçe konuşanlar şiddet gördü, kovuldular ve aşağılandılar. Makedonya'da Türkçe konuşanların siyasi ideolojilerindeki dönüm noktası işgal yılları (Almanlar-Bulgarlar) ve iç savaşa neden olan olaylardı. Sola dahil olan göçmenlerin bilincinde *Bafralı* terimi kesin bir şekilde «komünizm karşıtı» ve Ulusal Kurtuluş Cephesi (kısaca E.A.M) düşmanı, «Güvenlik taburu» , «Alman efzon askeri» ve uç sağ siyasi söylevi ifade eden demekti.[86] Öte yandan böyle bir kanı,

[85]N. Marantzides, *Yaşasın Millet*, 101-104.
[86]Yukarıda belitildiği gibi., 11-12.

Türkçe konuşan Pontusluların aşırı sağ söylevle özdeşleşmeye iten karmaşık nedenleri değerlendirmeden, genellemelere gidildiği için fazlasıyla basitleştirilmiş, indirgenmiş görünebilir.

Mihver Devletlerin Yunanistan'ı işgalinden ve Doğu Makedonya bölgesi yönetimini Bulgaristan'a tahsisinden sonra, bazı Türkçe konuşan Pontuslular , Serez, Drama, Kilkis ve Kozani bölgelerinde, işgal güçlerine karşı ihtilal savaşı başlatmak amacıyla silahlı gruplar oluşturdular. Bu grupların liderleri Koca Estath, Kısa Bacak, Fot Ağa ve en ünlüsü Michail Ağa veya Andon Çavuş gibi Türkçe adlarıyla ve lakaplarıyla tanındılar.[87] Marantzides'e göre, böyle bir ihtilal çatışmasını ve gerilla savaşını doğuran başlıca nedenler ve harekete geçiren faktörler tam olark bilinmemektedir.[88] Anlaşıldığı üzere sözkonusu grupların aslında yağmalama niteliği vardı ve motivasyonları farklıydı. Örneğin ünlü Andon Çavuş anlaşıldığı üzere sıradan bir suçluydu ve gerilla olarak dağa çıktı, eşini öldürmüştü ve tutuklanmak istemiyordu.[89] Genel hatlarıyla işgal yıllarındaki çete liderleri, ya Pontus'ta gerilla savaşına katılanların çocuklarıydı, ya da Pontus dağlarında kendileri savaşmıştı. Dolayısıyla aynı olayı, bu sefer Yunanistan'da, Bulgar işgal güçlerine karşı tekrar edebilecek tecrübe, teknik beceri ve bilgileri vardı. Ayrıca Doğu Makedonya ve Trakya'da, genel kanıya göre Bulgar işgali, Almanların ve İtalyanların yönetimindeki diğer bölgelere kıyasla, daha acımasızdı.[90]

Diğer yandan Michail Ağa zengin bir hayvan tüccarıydı. Kozani ve Grevena bölge sakinleri tarafından saygı görürdü. Fakire yardım ettiği rivayet edilir ve «iyi insan» diye itibar edilirdi.[91] Bölgedeki Ulusal Kurtuluş Cephesi, yani sol kanat, ona, sonuç alamasa da, yaklaşmaya çalıştı. Karakter itibarıyla yerli halka sözü geçerdi ve kitlelerde genel hayranlık uyandırırdı. Ulusal Kurtuluş Cephesi ise Türkçe konuşan liderleri kendi tarafına çekemiyordu. Bir dizi nedenleri vardı. İlk başta Ulusal Kurtuluş

[87]N. Marantzides, *Yaşasın Millet*, 109-110.
[88]Yukarıda belitildiği gibi, 111.
[89]N.Marantzides, "Οι ένοπλοι εθνικιστές της Κατοχής στη Βόρεια Ελλάδα", *Οι άλλοι Καπετάνιοι'den*, editör N. Marantzides, Atina, 2003, 41.
[90]N. Marantzides, *Yaşasın Millet*, 119-122.
[91]Yukarıda belitildiği gibi., 120-121.

Cephesi Türkçe konuşan köy halkını kendi bünyesine katmak için şiddet kullandı. Bu olay tepki almalarını sağladı ve antipati uyandırdı. Ayrıca Türkçe konuşanlar kendilerini, solcuların göreneklerine uymayan, alışılmadık ve din karşıtı oluşumları karşısında yabancı hissediyorlardı.[92]Bölgesel yapılanmaları, örf ve adetleri, geleneksel toplum yapıları Ulusal Kurtuluş Cephesi örgütüyle uyum sağlaması imkansızdı. Buna ek olarak, yakın geçmişte yerli halk ve Türkçe konuşanlar arasında yaşanan çatışmalar, onların Ulusal Kurtuluş Cephesi ile birlikte yol almalarına engel oldu. Özellikle Ulusal Kurtuluş Cephesi, Bulgar komünist partizanlarla işbirliği içinde askeri eylem planı yapması tamamen caydırıcı bir unsurdu.

Yunanistan'daki iç savaş, Pontuslu milliyetçi gerilla gruplarıyla benzer sol gruplar arasında uzlaşma sağlama umudunu tamamen yıktı. Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin Türkçe konuşanların köylerine düzenlediği operasyonlar, savaşmayan sivil solcular aleyhinde yapılanlar ve sağ görüşlü, Türkçe konuşan çete başlarının beyaz terörü, siyasi ve ideolojik ihtirasları artırıyordu. İşgal yıllarından bu yana, Türkçe konuşan Pontuslu gruplar, işgal güçleri tarafından dolaylı veya doğrudan destek alarak, Ulusal Kurtuluş Cephesi savaşçılarıyla çatışıyordu veya Yunanistan Komünist Partisi üyelerini kovalıyordu. İşgalin sona ermesiyle, Yunan hükümeti Türkçe konuşan gerilla gruplarını geri çekti. Onların savaş tecrübesi, dağdaki sol gerilla gruplarına karşı çatışmalarda yararlıydı. Bu arada resmi bir emir almadan, yıllar önce göçmen olarak aralarında çatışma çıkan ve Slavca konuşan köylerden intikam alma fısatı buldular.

1945'te Kavala'nın Agios Yorgos semt sakinleri, Doğu Makedonya Genel Komutanı'na bir bildiri gönderirler. İlgili yazıda, Andon Çavuş'un yağmalama yapan çetelerini silahsızlandırmasını talep ederler. '*Eylemleri, burada, başka bölgelerde olduğu gibi, aynen tekrar edeceklerini göstermektedir. Halkımızın bu şekilde katledilmesinden korkmaktayız. Gerekli önlemleri almanız için sizi uyarıyoruz'* diye belirtilmiştir.[93] Sözkonusu grupların yağmalama özelliği, Mayıs 1945'te yazılan ve İçişleri Bakanlığı'na ait bir evraktan anlaşılmaktadır. Yazıda Andon Çavuş'a ait

[92]Yukarıda belitildiği gib,, 253.
[93]Rodop ili Devlet Arşivleri, *Doğu Makedonya ve Trakya Arşivi*, dosya 609.

milliyetçi üniforma ve kokartlı grupların Drama dağ kolundaki köylerden bazı hayvanları çaldıkları yazılıdır. İlk başta Bakanlık yazıda, faillerin kimlikleri hakkında kararsızdır: Failler*, Andon Çavuş'un milliyetçi gruplarına ait üniformaları giyen Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne ait kişiler olabilirler*. Yazının sonunda ise verilen uyarı mesajı açık ve nettir: Maalesef Andon Çavuş'un milliyetçi örgütleri de keyfi müdahelelerde bulunarak yeniden toparlanma, düzenlenme, yapılanma çalışmalarını zorlaştırmaktadırlar.[94]

Sonuç olarak, işgalden ve iç savaştan sonra Türkçe konuşan Pontuslular, geleneksel sağa katılmışlardır. Bu dönüşün temel nedeni yine güçlü bir dini kimlik ve iç savaşın yarattığı ihtilaflardır. Sözkonusu grupların aile ve toplumsal yapılarındaki tutuculuğu ile geleneksel normları, yeni siyasi arayışlara izin vermemiştir. Türkçe konuşan Pontusluların bu siyasi eğilimi günümüze kadar gelmiştir ve devam etmektedir.

[94]Rodop ili Devlet Arşivleri, *Doğu Makedonya ve Trakya Arşivi*, dosya 642.

C. Halkbilimi ve yeni bir kimliğin oluşturulmasındaki kanıtlar

1. Halkbilimi ve halkın belleği: halkbilimine yönelik araştırmaların eksikliği

Halkbilimi bir toplumsal grubun, bir halkın geleneksel etkinlikleriyle ilgilenir. Yeni Yunan devletinde halkbilimi nasıl doğdu ve ortaya çıktı sorusuna ise bir dönüm noktası belirleyebiliriz. Savaş öncesi Yunan halkbilimi etnosentrizmle kendini gösterirdi. Tarihi kanıtlardan uzakta çalışırdı. Amaç, antik çağlardan günümüze kadar ulusal bir süregelmişliği tespit etmekti. Böylece ulusal hedeflere hizmet edilirdi. Savaştan sonra bilim adamları halkbiliminde yeni bir yapılanmaya giderek, tarih, coğrafya, sosyoloji ve ekonomi gibi farklı bilimsel perspektifleri dahil etmeye çalıştılar. Tabii ki geleneksel, bir noktada sabit görüşleri her bilim dalında ve insanların farklı faaliyet alanlarında değiştirebilmek kolay değildir. Geleneksel normların kendini koruma mekanizmaları vardır. Onlar yeni akımlara karşı yönelirler. Silahları ise olumsuz tutum, tenkit ve eleştiridir.[95]

Bu uslamlamayı izleyerek, Yunan tarih yazımı, halk bilimi ve ortak bilincinde, "Pontuslu" ve "Pontus kültürü" terimleri, standartlaştırılmış bir dizi kültürel ögeyi içerdiğini ve tanımladığını gözlemleriz. Farklı bir değişle «Pontuslu kimliği» oluşumu, Yunan Tarih yazımında bir bütündür. Trabzon ile civar bölgelerden gelen göçmenlerin kimlik ve kültürleriyle ilintilidir. Halbuki Türkiye'de, İstanbul'dan ülkenin Gürcistan sınırlarına kadar uzanan Karadeniz sahillerinde, özel kültürel ögelere sahip birçok farklı toplumsal gruplar vardı. Fakat hepsi, yerleşmiş, kabul gören tek bir kültürel prototip altında kümeleştirilmiştir.

Ulusal halkbilimi ve tarih yazımında egemen olan eğilimler bunun asıl nedenidir. Amaç, savaş sonrası döneme kadar, ulusal bünyeyi korumak ve heterojen ögeleri ona dahil etmektir. Buna rağmen, Bafra bölge sakinlerikimliklerinin

[95]M.Varvounes, *Σύγχρονοι προσανατολισμοί της ελληνικής λαογραφίας*, Atina 1993, 22, 39-40.

gizlenmesine asıl neden farklı dilleri olmuştur. Dini duyguları, geleneksel aşırı sağa katılımları, yasalara saygılı olmaları, disiplinli karakterleri, Türkçe konuşan damgasını üzerlerinden atmalarına yetmemiştir. Bafra bölge sakinlerini kendilerini *Bafralı* olarak tanımlasalar da, Trabzon bölgesi göçmenleriyle aynı kültürel çatı altında sınıflandırıldılar. Trabzon bölgesi göçmenleri kısa sürede «Pontuslu kimliğini» aldılar ve muazam bir coğrafyaya genelleyerek mal ettiler. Bu süreç araştırma ve araştırmacılar adına yeterince üzücü bir olaya neden oldu: sözkonusu nüfusları halkbilimi referanslarından yoksun bıraktı. Tüm bilinenler Yorgos Antoniades tarafından, yayınlanmamış metinlerinde kaleme alınmıştır. Ayrıca şansımıza bazı bilgiler, Küçük Asya İncelemeleri Merkezi'nde yaşlılarla yapılan röportajlarla edinilmiştir. Müzik ve halk dansları konusunda ise daha şanslıyız. İlgili çalışma Nikos Zournacides tarafından yapılmıştır. Bafra kültürel kimliğine ait ögelerin günümüze kadar gelmesine ve kurtarılmasına, örf ve adetlerini Yunanistan'a taşıyan göçmenlerle, olaylara tanıklık eden, kaydeden ve yukarıda belirtiğimiz kişiler neden olmuştur.

Bafra bölge sakinlerinin Türkçe konuşuyor olması, daha fazla kültürel ve folklorait ögenin günümüze kadar gelmesinde sorun oluşturmuştur. Bunun paralelinde, gördüğümüz üzere, sözkonusu nüfusun farklı dilleri de toplumsal entegrasyonlarına engel teşkil etmiştir. İoannina Anatoli Lisesiöğrencilerine, ki o bölgeye de Bafralılar yerleşmiştir, yaşlılar ile yapılan röportajlarda ilgili bilgiler verilmektedir. Savvas Dermentzoğlu belittiği üzere: *Yerli halk bizlere iyi davrandı. Bize bakıp, acırlardı. Bizlere Türkler ve 'autlar' diye bağırırlardı. Boşversene...* Aynı köyden Pontus kökenli bir başka bayan: *Hayır, Hayır bizlere yardım etmediler. Pis göçmenler derlerdi bizlere.* Farklı dil konuşmaları göçmenlerin kendi arasıında, Türkçe konuşanlar ve Yunanca konuşanlar arasında, sorunlara ve tartışmalara neden olurdu. Yunanca konuşan bir göçmenin demeci: *Bafra'dan göçmenler vardı. Bizler gibi değildiler. Bizler Pontus lehçesini konuşurduk. Onlar Türkçe konuşurdu.* Bir başka Türkçe konuşan, çocukluğunu hatırlayarak belirtti:*Başka köylerle futbol oynamaya gittiğimizde, bizlere hep Türkler derlerdi...*[96]

[96]İoannina Anatoli Lisesi, Bölgemizdeki göçmenler:*Topraklarından sökülüp atılmaları ve tekrar doğuşları*, Anatoli, x.x.

Bu koşullar karşısında Bafra'nın Türkçe konuşanları top yekün Pontuslu oluverdiler. Kültürel özellikleri Yunanlılara daha yakın ve kabul gören bir kimlik çerçevesinde asimile edildi ve büyük ölçüde tarih içinde kaybolup gitti.

2. Örf ve adetler: önyargılar, batıl inançlar ve ilginç bir «ölüm kültürü».

Arkeoloji tarihin görülür bir parçasıysa, bir toplumun folklora ait ögelerini araştırmak ta, ortak kültürel özelliklere sahip nüfusların sınırlandırılmasıyla başlar. Ortak kültürel değerler kültürel bir kimliğin oluşumunu belirler. Kimlik bazen spontane bir şekilde kendini ifade eder, bazen bilinçlidir ve bazen ulusal tarih yazımın yarattığı veya heterojen toplumsal grupları homojenleştirmek gibi ulusal bir gereksinimdir. Bu saptama mevcut araştırma için önemli bir meydan okumadır. Mevcut araştırmanın konusu olan ve Türkçe konuşan Pontuslular, farklı dillerinden dolayı hali hazırda özel bir duruma işaret etmektedir. Ayrıca Türkçe konuşan nüfulsarın sözkonusu farklılaşmaları, folklorlarıyla ilgili yeterince tanıklıkların bulunmamasına neden olmuştur. Yeni Yunan devletinde bir «Pontus kimliği» oluşturma, devamında buna Karadeniz sahil kentlerinden gelen tüm göçmenleri topluca dahil etme gereksinimi, sözkonusu gruplara ait farklı özelliklerin bastırılmasına ve ört bas edilmesine yol açmıştır.

Bafralıların yerleşim birimlerinde temeli mahalle oluşturur (onlar mahalle veya mahle derlerdi). Tabii ki bu olay döneme ait çok özel bir kültürel öge değildi, çünkü Osmanlı tarihi belgelerinden öğrendiğimize göre «mahalle», tüm Osmanlı İmparatorluğu'nda yerleşim alanlarına ait en küçük temel birimdi. Mahalledeki konut sayısına göre kilise ve mezarlık vardı. Mahalle sadece 3-4 evden oluşuyorsa, o zaman ne kilise ne de mezarlık olurdu. Bölge sakinleri de yandaki köyde bulunan kilisedeki ayinlere katılırlardı. Mezarlıkların da genellikle kilise bahçesinde bulunduğunu belirtmek gerekir. Bu tamamen onlara özgü bir gelenektir. Anadolu'nun Müslüman ve aynı şekilde Hristiyan köylerinde mezarlıklar yerleşim biriminin bir ucunda veya dışındadır. Mezarlıkta genelikle aile kabirstanları bulunur. Defnedildikten birkaç yıl

sonra, üç ile yedi yıl, kemikler tekrar toplanır, şarap ile yıkanır ve tekrar mezara defnedilir. Aleksakes'e göre, Hristiyanların mezarları basit yontulmuş taşlardan yapılırdı, nadiren mermerdendi. Konan haç ahşaptı, taş veya mermer pek kullanılmazdı.[97]

Bafralıların en ilginç adetlerinden biri, Hz.İsa'nın göklere çekildiğine inanılan günde yer alırdı. Hz.İsa'nın göklere çekildiğine inanılan bu gün, tekrar dirilişine atfedilen Paskalya yortusundan 40 gün sonra kutlanmaktadır. Batı Pontus'un Türkçe konuşanları o gün geldiğinde, ellerindeki şarap ve farklı ikramlarla mezarlığa giderlerdi. Böylece ölüler ve hayatta olanlarla tuhaf bir toplantı gerçekleşirdi. O gün mezarlığa gidenler arasında bir zurnacı da bulunurdu.Çaldığı neşeli müzikle etkinliğe katılanları eğlendirirdi. Sözkonusu gelenek sayesinde ölüm, hayatla ve hayatta olanlarla, özel bir tarzda, karşılıklı bir etkileşim içindedir. Dışavurumlarla ifade edilenler farklıdır. Bir kişi vefat ettiğinde ise, ailesi en iyi danasını keser, vefat edenin evinde akrabaları, eş ve dostlarıyla birlikte yerlerdi. Sözkonusu gelenek günümüze kadar gelmiştir. Türkçe konuşan göçmenlerin köylerinde süregelen gelenek, vefat eden kişinin evinden farklı lokantalara taşınmıştır. Ölüler ve canlılar arasındaki bağ ayrıca, Paskalya kutlamaları çerçevesinde yenilenirdi. Yortu süresince mezarlığı ziyaret eden bölge sakinleri, vefat etmiş akraba, eş ve dostlarına kırmızı yumurta bırakır ve orada bulunan bir tabloya para atarlardı. Bunların göklere çekilmek için gerekli olduğuna inanılırdı. Bir kişi vefat ettiğinde ise iki türlü süreç gerekliydi. Bugün de olduğu gibi, akrabalar naaşı yıkarlar ve resmi olan en iyi kıyafetlerini giydirirlerdi. Devamında kadınlar naaşın başında ağıt yakarlardı.[98]

Türkçe konuşanların mahalleleri, bir kimliğin geliştiği ve yoğrulduğu canlı bir kültür çekirdeğini oluşturmaktaydı. Kimliğin bazı ögeleri diğer bölgelerdekilerle kimi örtüşmekte, kimi eşsizliğiyle dikkat çekmekteydi. Türkçe konuşan göçmenler birçok özelliğini yeni vatanlarında korudular ve geleneklerine günümüze kadar bağlı kaldılar.

---

[97]E. Alexakis, "Συγγένεια και οργάνωση του χώρου στους Έλληνες του Πόντου", *Πόντος: θέματα λαογραφίας του ποντιακού Ελληνισμού'da* , editör M. Sergis, Atina 2008, 47-73.
[98]G. Antoniades, *Ήθη και έθιμα των Μπαφραίων*, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).

Yorgos Antoniades'e ait, yayınlanmamış ve yaşlıların anlatıklarıyla kendi gözlemlerine dayanan metinlerde okuduklarımızla ilgi çekici değişik batıl inaçlarını öğrenmekteyiz. Bafralılar gece gökyüzündeki yıldızları kesinlikle saymazlardı. Batıl inançları gereği ellerinde ve parmaklarında yaraların oluşacağına inanılırdı. Böyle birşey yaptıkları taktirde, «olumsuz bir gelişmeye» engel olmak için parmaklarını ısırırlardı. Düşen bir meteor veya yıldız gördüklerinde birinin öldüğüne inanırlardı. Onlar için yıldız ruhu temsil ediyordu. Birine bir kötülük yapmak istedklerindeyse, paltosunun cebine ustalıkla «sihirli» bir obje koyarlardı. Objenin gücünü yitirmesi için muhakkak bir «büyücüye» danışmak ve duasını almak gerekliydi. Ölülerin geri gelen ruhlarıyla ve «vampirlere» ilgili batıl inançlara sıkça rastlanırdı. Onlara 'hortolah' (hortlak) derlerdi. İnanca göre ölümden uyanıp geri gelirler ve canlılara eziyet ederlerdi. 'Hortolah'tan korunmanınbir yolu üç kez tapınmak, ıstavroz çıkarmaktı. Büyücüler ise çocukları korkutmak için kullanılıdır. Avrah Dayı'nın anlatıklarına göre, anneler ağlayan çocuklarını korkutup, susturmak amacıyla büyücü tehditine sıkça başvururlardı.[99]

Birçok Akdeniz kültüründe olduğu gibi, aynı şekilde Bafra bölgesinde, kediler sempatik hayvanlar olmasına rağmen, sihirli güçleri vardı ve «kötüyle» eşdeğer anlam taşıyorlardı.*Bafralılar* kedinin yedi canlı olduğuna inanırlardı. Eğer bir kişi kedi öldürmek gibi bir gaflete düşerse, yedi köprüden geçmesi gerekirdi. Kocakarı ilaçlarına gelince, bebeğin gözlerindeki soruna, sürülen anne sütünün iyi geldiği düşünülürdü. Ayrıca ceviz veya incir ağacı altında uyunmaması gerektiğine inanılırdı. «Ağır gölgesi» olduğu düşünülen bu ağaçlar, kişiyi hasta edebilirdi. Canı taze ceviz çeken kişi ise, ağaca çıkıp düştüğü taktirde, ağır şekilde yaralanacağı ve kolay tedavi olamayacağı düşünülürdü. Çocukları kem gözden korumak amacıyla giysilerine çengelli iğneyle mavi boncuk takarlardı. Aynı pratik imparatorluğun birçok bölgesinde uygulanırdı.

[99]G Antoniades, Halkbilimi, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).

Batıl inançları ayrıca güncel gereksinimleri ve alışkanlıklarıyla ilgiliydi. Dolu yağdığı zaman, durması ve ekili tarlalarını korumak amacıyla gökyüzüne metal bir cisim fırlatılırdı. Ellerini sabah yıkamadan, eşe dosta günaydın demezlerdi. Karıncalar topladıkları yiyeceklerini eve dışarıdan içeriye doğru taşıyorlarsa, bu mutluluk göstergesi, içeriden dışarıya doğru taşıyorlarsa kötülük belirtisiydi. Fakat bir kişi gökkuşağının altından geçerse, cinsiyet değiştirebilirdi, erkek ise «kız», kız ise «erkek» olacak demekti. Çocuklarını pınar başına veya nehre su getirmeleri için gönderen anneler, onların gecikip merak etmelerine çözüm olacak pratik bir önyargı keşfetmişlerdi. Çocuklarına yoldaki bir taşa tükürmelerini söylerler ve tükürükleri kurumadan eve geri dönmeleri gerektiğini hatırlatırlardı. İhtarlarına uyulmadığı taktirde, çocukların yüzünü sivilce ve çıban kaplayacaktı. Şubat ayı geldiğinde bazı köylerde tavukların kuyuruklarını keserlerdi. Bu şekilde tavukların kuluçkaya yatacağına inanılırdı. Agioi Theodoroi yortusundaysa (Paskalya perhizi ilk cumartesi) kızlar kiliseye giderler ve orada dağıtılan kaynatılmış buğdayı alırlardı (kaynatılmış buğdaydan yapılan ikrama‘kolliva’ denir, cenaze sonrası dağıtılan bir çeşit tatlıdır, Anadoluda yapılan hediğe benzer, sadece üzerine şeker serpilir) Devamında kaynatılmış buğdayı yastıkların altına koyarak, rüyalarında kiminle evleneceklerini görmeyi beklerlerdi. 1 Mart’ta çocuklar, kararmasınlar diye bileklerine bir kurdela takarlar. Sözkonusu gelenek tüm Balkanlar’da farklı versiyonlarıyla hala sürdürülmektedir. 1 Mart’ta leyleklerin geldiğine inandıkları için ayrıca göçmen kuşa atıfta bir börek yaparlardı.

Batıl inançlar eğer güncel yaşamlarını, belirsiz bir kötülük algısını dualarla defederek düzeltebiliyorlarsa da, Bafralıların en fazla önemsediği ve ciddiyetle yaklaştığı yortular başlıca dini bayramlardı.

3. Bayramlar: kırsal kesmin geçici neşesi

Farklı kutlamalar antik çağlardan günümüze kadar insanların ve toplumların ayrılmaz bir parçasıdır. Birçok kez dini törenlerle ve dünyevi olmayan endişelerle bağlanıtlıdır. Veliahtların doğumu, prenslerin taç giyme törenleri, kraliçelerin doğum günü gibi kutlamalarsa ara sıra hükümdarların baskısıyla kabul ettirilirler. Hristiyanlığa olan sarsılmaz inançlarından dolayı Bafrlalılar için dini bayramlar kutsal yükümlülüklerdendir. Bayramlar onlar için yoğun çalışmalarına ara vermek, sosyalleşme fırsatı, ailenin bir araya gelmesi, et ve şarap eşliğinde bir sofra ve ölenlerle alışılmışın dışında irtibat kurabilmek demekti. Bayramların usül ve kaidesi vardır. Zengini, fakiri işi bırakır, marksist bir analist sömürü ve emeğin mücadelesindeki kısa bir ateşkes olduğunu söyleyebilir.

Noel, Hz. İsa'nın dünyaya gelişinin kutlandığı, Hristiyan alemindeki en büyük dini bayramlardandır. Bafralılar, Noel günü, sabaha karşı (25 Aralık), çeşmelerden kötü ruhları defetmek amacıyla dua ederlerdi. Kötü ruhların, bayramların önemsenmemesi için çeşmelere yerleştiği düşünülürdü. Bu gelenek bir noktada, Batı'da Ortaçağ dönemindeki cin ve umacı gibi hayali yaratıklara olan inançla aynıdır. Çeşmeler ve pınarlar kutsandıktan sonra, hala orada burada dolaştıklarına inanılırdı. Işık kutlamaları günündeyse, tüm suların kutsanmasıyla yok olduklarına inanılırdı. (Epifani adıyla bilinen kutlamalar 6 Ocak'ta yapılır).[100]Yeni yıl arifesinde Bafralılar şöminelerini yakarlar, bayram sofralarına ikramlıklarını hazırlarlardı. Ayrıca kandil ve mumlarını yakarlar, Noel şarkıları (kalanda) için evin aydınlık olması gerekirdi. Yılbaşındaki şarkılar sabaha karşı söylenir (Noel şarkılarını çocuklar, Noel ve Yılbaşında, evsahibi tarafından ikram edilen tatlı veya para karşılığnda, eve ev gezerek söylerler). Yılbaşı sabaha karşı bekar olan genç kızlar pınar başına ilk suyu içmeye giderlerdi. Yeni yılla birlikte iyi bir evlilğin göstergesiydi. Aralık ayı son gününde, gece yarısı yılın değişimiyle, evde yanan mumlar ve tüm ışıklar anlık söndürülür, karşılıklı yeni yıl dilekleri söylenirdi.[101] Şu noktada belirtilmesi gerekense, Noel

[100]N. Kinigopoulos, *Πάφρα του Πόντου: η χώρα των γενναίων*, Atina 2012, 300.
[101]G. Antoniades, Yılbaşı Gelenekleri, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).

şarkılarındaki tema belki Hz.İsa'nın dünyaya gelişiydi, ama Türkçe söyleniyordu.[102]

Yılbaşı arifesinde Bafra köylerinde yer alan özel bir kutlama daha *Karahocalar* geleneğidir. Sözkonusu gelenek Türkçe konuşan göçmen köylerine tahminen 1924'ten sonra geldi ve 1970'li yıllara kadar aralıksız yaşatıldı. Aslında teatral bir etkinlik olan gösteri gereği ilginç bir çift, Arap ile gelin, soğuk bir kış gecesi yabancı bir eve sığınmak ister.Fakat gelin, onları ölümle tehdit eden ve öfkeyle arayan Karahoca ile evlidir. Tehditler bir polisi harekete geçirir. Çiftin sığınmak istediği eve gelen polis, konutu aramak ister. Karahoca aynı şekilde eve gelir. Karahoca çanlar ve deri postlarıyla tebdil gezmektedir. Kelime oyunlarıyla ev sahibinden Arap ile eşinin evde olup olmadığını öğrenmek ister. Diğer taraftan ev sahibi, aynı şekilde kelime oyunlarıyla ilginç yaşlı misafirin ziyaret nedenini anlamaya çalışır.[103]

Epifani kultamaları arifesinde kimse evinden dışarı çıkmazdı. Akşam olunca aile fertleri yıkanır, ertesi gün temiz olmaya özen gösterirlerdi. Temizlik bitince, evin hanımı mumları yakar, haç şeklinde ikonaların bulunduğu köşeye ve ev ile ahırın her köşesine koyardı. Epifani yortusunda her aile kiliseye gider, kustanmış olan ayazmadan su alırdı. Sözkonusu kutsanmış suyu evin her köşesine serperlerdi. Epifani yortusunda veya arife akşamında küçük çocuklar noel şarkıları söylemezler, fakat akraba evlerini, ellerindeki ipe bağlı bir portakal veya elmayla ziyaret ederlerdi. Ev sahibi, çocuklara hediye amaçlı meyvaya metal para yapıştırırdı.[104]

Temiz Pazartesi denen, kırk günlük Paskalya perhizinin ilk gününde, Türkçe konuşan Pontuslular su dahi içmezlerdi.[105]Paskalya yortusundan önce, perhizin son pazar günü, ellerindeki çiçeklerle kiliseye giderlerdi. Devamında onları Büyük Perşembe günü hazırladıkları ekmek hamuruna atarlardı.(Perhizin son haftasına Büyük Hafta denir, haftanın günleri aynı şekilde büyük sıfatıyla anılır) Büyük Perşembe pişirilen ekmekleri kiliseye bırakırlardı. Ekmekler Hz.İsa'nın vücudunu

[102]Noel şarkıları G.Antoniades tarafından kaydedilmiştir, Bkz.Yukarıda belirtildiği gibi.
[103]G.Antoniades, Karahocalar geleneği, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).
[104]G.Antoniades, Epifani yortusu, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden)
[105]N. Kinigopoulos, *Πάφρα του Πόντου*, 301.

temsil ediyordu. Büyük Cuma kilise çanları matem havasında çalar, gecesiyse köyde Epitaphios (Hz.İsa'nın çarmıha gerilip, indirildiği anı resmeden ikon) gezdirirlerdi.[106] Paskalya coşkuyla ve görkemli bir şekilde kutlanırdı.[107] Paskalya yortusu üç günlük kutlamaları süresince, köy merkezlerinde halk dansları düzenlenirdi, evlerde kırmızı yumurta boyanır, Paskalya yortusu (Diriliş) anı havai fişek fırlatılır ve silahla gökyüzüne ateş edilirdi.[108] Türkçe konuşan Pontusluların bayramları, paganist bir dönemden kalan özelliklerle doludur. Aynı olay farklı mezheplerden tüm Hristiyanlar için geçerlidir. Tüm bu paganist gelenek ve kutsamaların korunmasına belki Pontus nüfuslarının göreli izolasyonu neden olmuştur. Paganist özellikler ve kalıntılar, Hristiyan ayinlerinde özümsenmiştir ve 1922'den sonra göçmenlerin yeni vatanlarına kadar gelmiştir.

4. Nişan, düğün törenleri, vaftiz

Dini duyguların haricinde Bafralıların toplumu, ayrıca bir dizi geleneksel norm ve kurallarla düzenlenmiştir. Normların niteliği ise iki karşı cinsi ilgilendiren örf ve adetlerden, nişan ve düğünlerden anlaşılır. Örneğin nişan, evlilik öncesi bir ilişkinin gerekli olan resmileştirilmiş ilk adımıdır. Bazen çocuğun ebeveyni, aile dostu bir başka çiftle daha çocukları doğmadan onları evlendirmek için anlaşabilirdi. Farklı durumlarda erkek çocuğun babası, oğluna evlenmek için layık gördüğü kızın ailesini ziyaret eder, kızı babasından isterdi. Kız babası, kızın evlilik yaşı geldiğinde (14 veya 15) dünür taburesini veya Bafra'da denildiği üzere 'türcü kürsüsünü'(büyük olasılıkla dünürcü kürsüsü) hazırlardı. Bir dünürcü(görücü)[109]kızın evine ziyarete gittiğinde, bu taburede oturmak isterdi. Aile tabureyi çıkarmazsa, kızın nişanlanmaya hazır olmadığı anlamına geliyordu. Kızın ebeveyni evliliğe razı gelmedikleri taktirde, Bafra köylerinde kız kaçırmak sıkça rastlanan bir olaydı.[110]

---

[106]G.Antoniades, Nisan'da, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).
[107]N.Kinigopoulos, *Πάφρα του Πόντου*, 302.
[108]N. Kinigopoulos, *Πάφρα του Πόντου*, 302.
[109]Yukarıda belirtildiği gibi, 291.
[110]G.Antoniades, Nişan, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).

Her zaman babanın, hatta evlenecek kızın bile rızası olmasına gerek duyulmayabiliyordu. Maddi durumu iyi olan bir baba, oğlunu istediği herhangi bir kızla evlendirebiliyordu. Düğün tarihi belirlendiği andan itibaren, aileler törene arkabaları, eşi ve dostu davet etmeye başlarlardı. Mutlu haberi kuru üzüm, tatlı ve Yunan rakısı ikram ederek verirlerdi. Törende kesinlikle müzik gerekliydi, çalgıcılar ve şarkıcılar mutlaka hazır bulunurdu. Devamında göreceğimiz üzere Bafralıların başlıca müzik aletleri davul, zurna, keman ve klarnetti.[111] Bu noktada Türkçe konuşanlar kemençenin hakim olduğu,Pontus'un diğer köy sakinlerinden farklılaşmaktaydı. Düğünden bir gün önce, çalgıcılar damadın evine giderler ve bu şekilde düğün ritüelleri resmen başlardı. Çalgıcılar eve girdikleri anda, damadın aile bireyleri, ölen akrabaların anısına sesle ağlarlardı. Aynı günün akşamında damat sağdıcın evine gider, yıkama geleneği yer alırdı. Ertesi gün damada refakat edenler ve çevresi gelin evine çeyzi almaya giderdi.[112]

Gelin evinde aynı saatlerde, bir yandan gelini giydirip, süslerler, diğer yandan kadınlar ağlar ve hayıflanırdı. Gelin, kendi hanesini açmak üzere onlardan ayrılacağı için dokunaklı türküler söylenirdi. Gelin hazır olduğunda, damat sağdıcıyla birlikte odasına alınırdı. Dışarıdaki çalgıcılar, dendiği üzere ağlama havasını çalarlardı(sallama kaidesi). Gelin ile damat evden kiliseye gitmek üzere ayrılana kadar dokunaklı bu hava çalmaya devam ederdi. Kilisedeki tören tamamlandığında ve yeni evliler,*insanlar ve Tanrı huzurunda izdivaçlarını beyan ettikten* sonra, yeni evlerine giderlerdi. Orada farklı ve özel bir gelenek daha başlardı: Mas geleneği.[113]Gelenek gereği gelin, kayınpederiyle ve damadın ailesindeki diğer erkeklerle konuşamazdı. Bu sessizlik yıllarca devam edebilirdi, ta ki kayınpeder geline, farklı armağanlar sunup, ona saygısından ötürü teşekkür edip, huzurunda konuşmasına izin verene kadar. Yunanca konuşan Pontuslular, sözkonusu geleneğin kendilerine yabancı olduğunu düşünürlerdi, kadının kendini ifade etme özgürlüğünü ve iletişim hakkını elinden

[111]N. Kinigopoulos, *Πάφρα του Πόντου*, 293-294.
[112]G.Antoniades, Düğün, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).
[113]Bkz. N. Kinigopoulos, *Πάφρα του Πόντου*, 294-295.

alıyordu. Buna rağmen bu gelenek, Bafralıların göçmen köylerinde, 1922'den sonraki yıllarda devam etti. [114]

Türkçe konuşanların bir geleneği daha anlaşmazlık yarattı, kayınpederin ayaklarını yıkama geleneği. Geleneğe göre gelin saygı gereği kayınpederin ve ailedeki diğer yaşlı bireylerin ayaklarını yıkamalıydı. Gelenek trajik ve aynı zamanda komik durumlara neden oldu. 1956'da Kuzey Yunanistan'da Pontuslu bir gelin kayınpederin ayaklarını yıkamayı red edince, damadın ebeveyni evliliğin geçersizliğini savunarak, boşanmalarını istedi.Dönemin gazetelerinde detaylı röportajlarla yer verilen olay, farklı tartışmalara ve tepkilere yol açtı.[115] Öte yandan boşanmalar ender görülen durumlardı. Geleneksel ve sıkı disiplinli bir toplumda kabul görmezlerdi. Göstermelik bir aile huzurunu korumak adına kadınlar çoğu kez haklarından fedakarlık ederlerdi. Anlaşmazlık yaşandığı zaman gelin birkaç günlüğüne baba evine gider, olayların yatışmasını beklerdi.[116]Sözkonusu nüfuslarda toplumsal yapının ana ekseni erkeğin tartışılmaz iktidarı, şahsına gösterilen saygı, tüm aile bireylerine gösterilen saygı olduğunu unutmamalıyız.

Öte yandan vaftiz törenleri görkemli bir şekilde kutlanırdı. Bafralılar için ruhani bağların önemi büyüktü. Vaftiz babası ve aynı zamanda çocuğun manevi babası Hristiyanlığa olan imanını tören esnasında beyan etmesi ve kısaca açıklaması gerekmekteydi.[117]Vaftiz edilecek çocuk erkekse giysilerine bir haç, kızsa Meryem ananın bir ikonu takılırdı. Bafralılar ruhani bağın gücüne o denli inanırlardı ki, vaftiz babaları aynı cinsten çocukları vaftiz etmekten kaçınırdı. Aksi taktirde akraba sayılırlar ve gelecekte evlenmek gibi bir imkanları olmazdı. Kinigopoulos'a göre, aynı vaftiz babası olan, akrabalıklarından dolayı Ortodoksluğun kutsal ve ilahi kurallarına

[114]G.Antoniades, MAS Geleneği*:kayınpederine konuşmayan gelin*, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).
[115]G.Antoniades, Kayınpederin ayaklarını yıkama, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).
[116]N. Kinigopoulos, *Πάφρα του Πόντου*, 293.
[117]Birinci ve İkinci.Ekümenik Konsiller tarafından karara bağlandığı üzere, Hristiyan inancını kısaca açıklamaktır.

karşı geldikleri ve toplumsal eleştirilere yol açtığı için nişanları bozulan gençler vardı.[118]

Bafralı kimliğin başlıca özelliği tam olarak budur. Aşırı dindarlık, Ortodoksluğun kurallarına boyun eğme, aşırı gelenekçilik, tutuculuk ve erkek egemenliği. Tüm bu özellikler herhangi bir ayrıcalığı ifade etmeyebilirdi, dillerindeki farklılaşma olmasaydı. Noel şarkılarını Türkçe söylemeleri, dini düğün ve vaftiz törenlerini Türkçe yapmaları, birçok farklı kültürel ögeyi bir arada birleştirme özelliği. İşte bu birbirinden farklı ögeleri bir araya getirdiğinizde özel bir kimlik elde edersiniz, belki mutlak bir Pontus kimliği ortaya çıkmaz, ama muhakkak Bafralıdır.

5. Halk oyunları

Yunanistan'a 1920'li yıllarda topluca gelen göçmenler yanlarında fazla eşya getiremezdiler. Yanlarında en fazla birkaç kapkacak, giysi dolu bir bavul, belki bir hayvan, bir öküz veya keçi getirdiler.Yanlarında Yunanistan'a getirdikleri belki de en büyük nimet örf ve adetleri, farklı bakış açıları, gelenekleri oldu.Eski Yunanistan'da bilinmeyen halk oyunlarını, özel yemeklerini, oyuncaklarını,giysilerini, zaman ve mekan içindeki külütrel konumlarını algılama tarzlarını getirdiler. Zaman içinde kendi kültürel kimliğini tekrar gözden geçiren, onu ortak dini veya dilsel eğilimleri olan heterojen gruplar şeklinde tanımlayabilen Yunan toplumuna aşıladılar.

Şu ana kadar incelediğimiz geleneklerin dışında, Bafralılar Yunanistan'a onlara yaşamlarındaki birçok etkinlikte, sevinçlerinde ve üzüntülerinde eşlik eden halk oyunlarını getirdiler. 1990'lı yılların sonuna kadar, Bafra yöresi halk oyunlarına, Pontuslu derneklerin sunduğu gösterilerde pek yer verilmezdi.[119]Nedenini ise resmi halkbilimi ideolojisinde bulabiliriz, Yunanistan'da, 19. yüzyılın sonlarında ve 20.yüzyılın başında antik Yunan medeniyeti ile çağımız arasındaki ortak ögeleri bulup,

[118]Bkz. N. Kinigopoulos, *Πάφρα του Πόντου*, 297-298.
[119]P. Kelesides*, 1.Yunanistan BilimselHalk Oyunları ve Müziği Kongresi,* 2009,25.

ortaya koymaya yönelikti. [120] Böyle şartlar altında, Neokesarya bölgesi Kapadokyalılarla ülkenin iç bölgelerinde yaşayan Türklerden etkilenmiş olan Bafra'nın müzik ve halk oyunları kimliğini dahil etmek ve kabul görmesi kolay değildi.[121]

Batı Pontus Hristiyanlarının başlıca halk oyunlarından biri dendiği şekliyle '*arhulamas' veya 'ikileme' veya 'kizlar'* dı. Aynı halk oyununa ait ve Türkçe şarkılar eşliğinde oynanan, üç farklı versiyondan bahsetmekteyiz. Kavala ili Chrisoupoli bölgesine yerleşen Bafra kökenli göçmenler oyuna ikileme demektedir.Halk oyunu altı farklı figürden oluşan ve sürekli tekrarlanan bir motif içermektedir. Serez ili Nea Bafra'ya yerleşen *Bafralılar* aynı oyuna *arhulamas* demektedir. Öte yandan '*kizlar'* adındaki halk oyunu kökeni Bafra bölgesinden olmayan göçmenler arasında bilinmemektedir. Kapalı çember halinde, sağ yönde, Türkçe söylenen şarkılareşliğinde oynanır.[122]Kara Pınar halk oyunu adını Bafra'nın köyünden almıştır ve Koç adındaki Pontus yöresi halk oyunun bir versiyonudur. Sadece üslup farklıdır ve dansedenlerin topukları yere değimez, sürekli havadadır. Batı Pontus halk oyunlarını yakından inceleyen başlıca araştırmacılardan biri olarn Zournacides göre, günümüzde bu oyunu icra etmek, zorluk derecesinden dolayı güçtür. 'Kizlar atlaması' oyunu ise Bafra yöresi Asar köyüne aittir. Oyun Zournatzides tarafından Serez ili Nea Bafra yerleşim biriminde kaydedilmiştir. Açık çember halinde, sağ yönde kadınların oynadığı bu oyunda, ellerin farklı hareketini içeren iki versiyonuna rastlanmaktadır: ilk versiyonunda eller yere doğru uzanmıştır ve hızlı bir ritimde hareket ederler, diğerindeyse eller havaya kaldırılır ve oyunuın sonuna kadar böyle kalır. Ritim 2/4'lüktür.[123]

'Kızlar' kaidesi oyunu 9/8'lik gibi hızlı bir ritimdedir. Şarkı eşiliğinde oynanmaz, erkek ve kadınlar oynar, açık çember halinde ve sağ yönde oynanır. El ele

---

[120]P. Kelesides*, 1.Yunanistan BilimselHalk Oyunları ve Müziği Kongresi,,* 2009,21.
[121]V.Tirovola, İ. Karepides, D. Kardaris,"Ποντιακοί Χοροί: Παρελθόν, και Παρόν Δομική-Μορφολογική και Τυπολογική Προσέγγιση" *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό*, 5 (2007), 241.
[122]N.Zourntzides, *Συμβολή στην έρευνα των χορών του Πόντου: λαογραφικά και ιστορικά στοιχεία της περιοχής*, Atina 2013, 375-376.
[123]Yukarıda belirtildiği gibi,.379.

tutunulur ve eller yere bakar. Kadınlar ve erkekler oynar, 9/8'lik ritimdedir. 'Osman Ağa'veya 'Topal Aman' oyunu 2/4lük ritimde olup, karma hareketler içerir: dans edenler verilen komutlar doğrultusunda sağ ve sol yönde hareket eder. Türkçe olan 'topal' kelimesi oyunun icra ediliş şeklini belirler: sol bacak merkeze doğru hareket eder, sağ ise aniden durur ve topal hissini verir.[124]'Patoula' halk oyunu genelikle kadınlar tarafından oynanır,9/8lik ritimi yavaş ve ağırdır. Şarkı eşliğinde oynanır, tek bir motif ve iki alt bölümden oluşur.

Dendiği üzere 'sarı kuz' oyunu 2/4'lük ritimdedir, sağ yönde hareket edilir, açık çember halinde erkek ve kadınlar tarafında oynanır. Altı farklı motiften oluşur, eller havada iken başlar, ileri geri hareket eder ve tekrar sonunda havaya kaldırılır.'Sarı kuz' veya ' Sarıkızın atlaması' oyunu,'Sarı kuz' oyunun değişik bir versiyonudur, üslup ile müziğinde farklılaşır. Adımları daha serttir, 2/4lük ritimde, erkekler ve kadınlar tarafından, açık çember halinde, sağ yönde oynanır. Dendiği şekliyle 'Taraçu Sokaklar'(Daracık Sokaklar olmalı) veya 'Sokakta' oyunu 2/4'lük ritimdedir, şarkı eşlik etmez, erkekler ve kadınlar tarafından, açık çember halinde, sağ yönde oynanır. Figürleri yörede oynanan diğer halk oyunlarından tamamiyle farklıdır. Omuz hizasında olan ellerle birbirine tutunulur, dirsekler bükülüdür. 'Tek Kaide' oyunu 2/4'lük ritimdedir, hızlı hareket edilir, erkekler ve kadınlar tarafından, açık çember halinde ve sağ yönde oynanır. Günümüzdeki folklor ekipleri tarafından en çok tercih edilen ve oynanan Bafra yöresi halk oyunudur. 'Tik' oyunu 5/8'lik ritimdedir, erkek ve kadınlar tarafından kapalı çember halinde oynanır. Pontus yöresi halk oyunu 'Tik' ile benzer figürler içerir. Fakat ritmi daha ağırdır. 'Tirfon' veya 'Tifron' oyunu 5/8'lik ritimdedir, şarkı eşliğinde, erkek ve kadınlar tarafından, açık çember halinde, sol yönde oynanır. Pontus yöresine ait, ünlü 'Trigona' oyunu versiyonudur, müziği farklı olup, güçlü figürler içerir.'Konyalı' halk oyunu Kapadokya'nın Konya yöresine aittir. Karşılıklı oynanan karşılama havası, düğündeki alaya eşlik eder, damat ile sağdıç gelini almaya giderken çalınır. Grup halinde, çift kişi veya tek başına oynanır.[125]

Yukarıda belirtilen halk oyunlarından çoğu geleneksel şekliyle kapalı çember halinde oynanırdı. Günümüzdeyse açık çember halinde oynanmaktadır. İoannina ili

[124]Yukarıda belirtildiği gibi,.381-382.
[125]N. Zournitzides, *Συμβολή στην έρευνα των χορών του Πόντου*, 383-390.

Bafra köyü halk oyunları tamamiyle farklı bir ünitedir. İoannina yerleşim biriminden 8km uzaklıkta olan bir bölgedir. Bölge sakinleri Türkiye'nin üç farklı bölgesinden gelen göçmenlerdir: Bafra, Samsun, Kayseri. Küçük Asya'nın son derece farklı bölgelerinden gelmelerine rağmen, barış içinde birlikte yaşamayı başarmış, birbirlerinden farklı kültürel ögelerini alıp, ortak olan yeni bir kültürel kimlik oluşturmayı başarmışlardır. Bu kimlikte Bafra kültürü egemendir. Kimliğin oluşmasına neden olan bir faktör de toplum olarak içe dönük olmalarıdır. Türkçe konuştukları için İoannina yerli halkı onları kabul etmemiştir. Halk oyunları türü ve ritmi son derece özeldir.Serez ili Nea Bafra bölgesinde yaşayan hemşerileriyle düzenledikleri eğlencelerde birlikte oynayamazlar. Halk oyunları önemli farklılaşmalar içermektedir.

İonannina ili Bafra yerleşim biriminde günümüze kadar gelen ve hala oynanan halk oyunları:

1) OmalÇopanar.
2) Yuvarlandım.
3) İra hanım.
4) Karşılama.
5) Kırmızı buğday.
6) Çiçek Dağ.
7) Sivaslı.
8) Ririka.
9) Tik Bafra.
10) Sarı Kız.
11) Omal veya Lahana.

Ender rastlanan halk oyunları:

1) Zeybek havası.
2) Koçarı.
3) Trigona.
4) Arabacı.[126]

[126] Christos Tenzerakes ve Mika Pappa-Sevou, *Η μουσικοχορευτική παράδοση της Μπάφρας Νομού*

6. Şarkılar, müzik aletleri

Halk oyunları tabii ki, kullanılan müzik aletleri ve sevinçlerine, üzüntülerine ve tüm sosyal etkinliklerine eşlik eden şarkıları incelemeden bağımsız olarak ele alınamazdı. Bafralıların ve Batı Pontus göçmenlerin başlıca müzik aleti zurna ve ona sıkça eşlik eden davuldu.Zurna, Doğu Pontus bölgesinde kullanılan kemaneneye göre daha güçlü ve etkili bir sesi var. Böylece çalınan müzik, etkinlik alanı dışında, geniş bir alanda duyulabiliyordu. Zournatzides'e göre, Bafra zurnasının en büyük dezavantajı kendine özgü güçlü sesiydi. Bu yüzden kişinin sözkonusu müzik aleti eşliğinde şarkı söylemesi zordu. Anadolu bölgesindeyse şarkılar birçok sosyal etkinliğin ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla Bafra sakinleri halk oyunlarında ritim amaçlı zurnayı kullanır, şarkılarınaysa kemane eşlik ederdi. Batı Pontus'taki zurnanın şekil farklılıklarına gelince, boyu 60cm. olduğu gözlemlenir, Trabzon bölgesindeki 40-45 cm geçmez. Bafra bölgesindeki zurna kiraz, dut ve kayısı ağacından yapılırdı.[127]

Zurna haricinde, kullanımı yaygın olan bir müzik aleti de *tulum* veya *tulum zurna* veya gaydadır.. [128] Sözkonusu müzik aleti birçok kez çalgıcılar tarafından tasarlanmadan, ön hazırlıksız yapılırdı. Aletin yapımında hayvan derisi, genellikle keçi derisi kullanılırdı. Tulum bölümüne ağızlık eklenerek çalgıcı arzu ettiği sesi çıkarabilirdi.[129]

Bafra sakinleri diğer bölgelerde yaşatılan müzik geleniğinden ayrıldıkları ve farklılaştıkları nokta şarkılarıydı. Sözkonusu çalışmada birçok kez belirtildiği gibi onlar Türkçe konuşuyordu ve şarkılarını dahi Türkçe söylüyorlardı. Batı Pontus sakinlerine tüm sosyal etkinliklerinde Türkçe söyledikleri şarkılar eşlik ediyordu. Bu olay Bafra'da olduğu kadar, Yunanistan'a göçmen olarak yerleştiklerinde aynı şekilde devam etti. Fakat Türkçe konuşmaları bir suç unsuru teşkil etmiş, sözkonusu kültürel

---

Ιωαννίνων, Halk Sanatları Uluslararası Kurumu Araştırması, 13.
[127]N. Zournacides, *Συμβολή στην έρευνα των χορών του Πόντου*, 497-498.
[128]Yukarıda belirtildiği gibi., 500.
[129]G. Antoniades, Pontus Bafralıların Müzik Aletleri, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).

kimlik Yunanistan'daki gelişmelerden dışlanmıştır. Ülkede ortak din ve ortak dile dayalı kültürel bir bütünlük aranmaktaydı.

Bafra'da Türkçe şarkılar Noel gibi dini bayramlarda dahi söyleniyordu. Antoniades Bafra bölgesine ait bir dizi noel şarkısını kaydetmiş olup, bizlere aktarmaktadır. Başlıklar öarpıcı niteliktedir:

- Christos doğdu, müjde size
-Günahtan helallık bize .
-Nazar kızı hanenize . (Nazar:Nasıra)
-Ömür versin cümlenize.
-Aziz ruhtan rahmet doğdu.
-Vithleem'de Christos doğdu.[130](Vithleem:Beytüllahim veya Betlehem)

Paskalya veya Yılbaşında söylenen geleneksel şarkıların başılıkları aynı şekildedir:

-Bağladılar Pilatos'a verdiler. (Pilatos:Pontius Pliatus)
-İnsan diye ona vurdular.
-Vakit tamam oldu horozlar öttü.[131]

Bafra bölge sakinlerine ait şarkılar listesi uzundur. Her tür bayramda, sosyal etkinlikte, hatta dini bayramlarda söylenen şarkılar Türkçe'dir. Sözkonusu nüfuslar Türkçe konuşur, Yunanistan'a yerleştikten sonra kısıtlı sayıdaki göçmen biraz Yunanca konuşabilmektedir.

7.Geleneksel kıyafetler

Batı Pontus geleneksel kıyafetlerini genellikle fotoğraflardan görür, biliriz, Göçmenler fotoğraflarını Yunanistan'a 1922'de yanlarında getirmiştirler. Antoniades'e göre, erkeklerin kıyafetleri başlık, yani başa bağlanan siyah bir kumaş,

[130]G.Anroniades, Noel Şarkıları, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).
[131]G.Antoniades, Yılbaşı şarkıları, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).
Ayrıca bkz. N. Kinigopoulos, *Πάφρα του Πόντου*, 303-328.

‘kamış' denen beyaz gömlek, siyah renk yelek, bele bağlanan geniş siyah renk kuşak, ‘zipka’ denen ve Anadolu’da birçok bölgede rastlanan, arkası bol pantolon, ‘*mest*’ denen tozluklar ‘*tsapoula*’denen, ucu yukarı doğru eğik ayakkabılardan ibaretti. Kadınların kıyafetleriyse‘*tipla*’ denen ve başa bağlanan çember, boyunlarındaki takılar, ‘*katife*’ denen ceket, ‘i*sparel*’, ‘yelek’, ‘*şalvar*’, ‘z*ipouna*’ denen ve şalvarın üstüne giyilen bir tür etek ve ‘*kundura*’ denen ayakkabılardan oluşuyordu.[132]

Erkek gömleği beyaz kumaştan, kettenden yapılıyordu. Yakası dar, kolları uzun olan gömleğin genelde düğmeleri yoktu. Erkeklerin giydiği ‘*kamış*’ göğüse kadar açık olup, kadınlarınkine göre daha küçük ve daha dardı. Yelek bol bir giyisiydi, kolları yoktu ve gömleğin üzerine giyilirdi. Şalvar dışarıda giyilen başlıca giyisilerdendi, bel boyundan başlayıp bileğe kadar uzundu, fakat Santa bölgesindekiler dize kadardı. Şalvarın boyu tüm bölgelerde aynıydı, ön ve arka kısımlarda ise bol kıvrımlı olacak şekilde genişti.‘*Aba*’, boyun kısmı dar, önü açık, çift bağcıklı, üste giyilen bir tür paltoydu. Genellikle astarı ve iç cepleri vardı, çoğu kez arkaya doğru bele bağlanırdı. ‘*Başlık*’ ince siyah şaldan veya çuhadan yapılırdı. Başa, alın hizasından ve arkaya doğru ustalıkla sarılırdı. [133]

Başlıca erkek takısı saatti, altın veya gümüşten olup, bir zincirle yeleğin cebinden sarkardı. Diğer takılar arasında basit ve değersiz bir alaşımdan(kalay, kurşun alaşımı) yapılmış bir yüzük, sigara tabakası gibi, gümüşten, üzeri azizlerin ikonlarıyla süslü,kare şeklinde,büyükçe bir hamail ve üçgen şeklinde, muskayı anımsatan ikinci, daha küçük bir hamail vardı.[134]

Kadınların geleneksel kıyafetleri daha etkileyiciydi. Kadınların giydiği ‘*kamış*ın’ kolları erkeklerinki gibi genişti, boyu diz altına gelecek şekilde uzundu. ‘*Yelek*’ ise bir çeşit sütyene benzerdi, kolları yoktu, dört kordonla arkaya bağlanırdı. Geleneksel Pontus kadın kıyafetindeki ‘*yelekte*’ kolların uzun olduğunu bu noktada

[132]G.Antoniades, Pontus geleneksel kıyafeti üzerine, (sayfaları numaralandırılmamış yayınlanmamış metinlerden).
[133]N. Zournatzides, *Συμβολή στην έρευνα των χορών του Πόντου*, 443-450.
[134]Yukarıda olduğu gibi., 454.

belirtmek gerekir. G.Antoniades tarafından yapılan araştırma ve kayıtlar haricinde, Serez ili Nea Bafra Kültür Derneğinde yapılan çalışmada kadın kıyafetlerine ait birçok kolsuz yelek bulunup, kaydedilmiştir. Önü açık, boyun hizasından başlayıp bele kadar uzundu. Öte yandan*' şalvar'* ayak bileğin az üstüne kadardı. Bol olmalıydı. Dikimi için 7-8 endaze çarpıcı renklerde kumaş gerekiyordu, yünlü, ipekli, pamuklu, bazen altın işlemeli kumaşlardan yapılabiliyordu. '*İsparel*'beyaz kumaştan, içi astarlı, göğüs üzerine giyilen bir giyisiydi. Boğazdan bele kadar göğsü kaplardı. Bazen kadınlar iç etekliği dedikleri, tek parça kumaştan yapılan, dikişle arkaya bağlanan, lastik veya kordonla yukarı bağlanan, robalı bir kıyafet giyerlerdi. '*Zipouna*' ise bir çeşit tunikti. Dar yakalı, ayak bileğine kadar uzun, kolların ucu yırtmaçlı olup yukarı doğru kıvrılan veya gümüş ya da ipek düğmelerle iliklenebilen tunikti. Orta yaşlılar, dağ kolundaki soğuğa karşı korunmak için pamuklu '*zipouna*' tercih ediyorlardı.[135]

Kadınlar başların 'tapla' dedikleri, başa daha iyi uygulamak amacıyla altında ince levha dikili, daire şeklinde bir disk koyarlardı. Alt kısmında ayrıca bir ucu delik ve üst üste dikili altın sikkeler bulunurdu.[136] Kadınlara ait takılar bir bütün oluşturuyordu. 'Hilal', altın telle örülü kordon olup, bazen altın sikkeli 'tapla' yerine alına takılırdı. Küpeler, ince zincire geçirilmiş altın veya altın kaplama sikkelerden yapılırdı. 'Karditsa' ise kalp şeklinde altın takıydı. İpek kurdela vey altın zincirle boyuna takılırdı. 'Kohlid' tespih şeklinde altın veya gümüş zincirdi. Kadınlara ait saat, kösteğe koyulur ve kemere takılırdı.

Bu kıyafetler zaman içinde sadece halkbilimine yönelik kanıtlar oldular, yeni bir ortamda herhangi pratik bir kullanımı kalmamıştı, yeni ulus devletleri çerçevesinde daha homojen nüfular gerekliydi. Bir bütün oluşturan ulusal kültür ve sürekli büyüyensivil devlet, geleneksel kıyafetlere "kayıp" bir kimliğin bulguları olarak baktı. Sözkonusu kimlik sırasıyla tarihi ve müze değeri olan, geniş anlamda ulusal ve "vatansever" bir köken kategorisine girdi.

.

[135]N. Zournatzides, *Συμβολή στην έρευνα των χορών του Πόντου*, 460-466.
[136]Yukarıda olduğu gibi., 470.

SONUÇLAR

Elinizdeki çalışma özel bir nüfusun, Bafra bölgesinden gelen ve Türkçe konuşan göçmenlerin farklı kültürel ögelerini incelemeyi amaçlıyordu. Bu girişim sürecinde temel bir sorunla karşılaştık, başvurulması gereken kaynaklar ve bibliyografya yetersizdi. Sözkonusu çalışmada belirtmek istediğimiz gibi, Yunanistan'daki *Bafralılar* hakkında kaynakça eksikliği,ilgili nüfusun kültürel marjinalleşmeye itilmesiyle oluşmasına rağmen, kültürlerini araştırmada engelleyici bir faktör değildi.

Bafra bölgesi Ortodoks nüfusları, 1920'li yılların başında Yunanistan'a gelmeleriyle birlikte, o dönem için olumsuz anlam yüklü ikikavramla özdeşleşmişlerdi, göçmendiler ve Türkçe konuşuyordular. Yerleştikleri bölgelerde yerel halkın şüpheciliğiyle karşılaştılar. Küçük Asya İncelemeleri Merkezi arşivinden anlaşıldığı üzere, sözkonusu göçmenler yeni ocaklarına, toprakla ve özellikle tütün üretimiyle uğraşlarının yanısıra, tüm kültürel özelliklerini beraberlerinde getirdiler. Bu kültürel özellikler Türk dili ekseninde bir araya geliyordu. Döneme ait arşivlerde yapılan çalışmalardan anlaşıldığı üzere Ortodoks Bafralıların başlıca yerleşim bölgeleri Kuzay Yunanistan şehir ve köyleriydi. Göçmenlerin yerleştikleri bölgelere entegrasyon sorunları bir dizi siyasi gelişmeleri beraberinde getirdi. Sonucunda ise göçmenler 1920'li ve 1930'lu yıllarda Venizelos'un yanında yer almaya, 1940'lı yıllardan günümüze kadar sağ partiyi desteklemeye yöneldiler.

Öte yandan sözkonusu nüfusların Türkçe konuşuyor olması, folklor ve geleneklerini büyük bir ustalıkla gizli tutmalarının başlıca nedeniydi. Neticesinde Yunanistan'da tamamiyle aynı özellikleri taşıyan «Pontuslu» göçmen prototipi oluştu. Gerçeği yansıtmasa da, dönemim ulusal gereksinim ve amaçlarını karşılıyordu. Halkbiliminde egemen olan yönelimle örtüşüyordu. Böylece Bafralıların kültürü kamu alanındaki görünürlülüğünü kaybetti, fakat aynı zamanda kültürel araştırma ve incelemelere olan gereksinim doğmadı. Serez ilindeki Bafralıların kültürünü detaylı bir şekilde inceleyen ve kaydeden George Antoniades ile halk danslarını ve halk

müziği geleneğini ele alan Nikos Zournacides haricinde, diğer kaynakça tamamen kısmi ve eksiktir. Birçok «Pontus kültürü» araştırmalarındaysa Bafralı Türkçe konuşan Ortodoks nüfus yoklukluğu ile dikkat çekiyordu.

Varolan incelemeler, Atina ve Komotini arşivlerinde ilk defa yapılan araştırmalar ışığında, sözkonusu çalışma detaylarıyla aşağıdaki ögeleri tanıttı:

Örf ve adetler: önyargılar, batıl inançlar, bayramlar, törenler, vaftiz, nişan ve düğün törenleri, halk oyunları, şarkılarr, müzik aletleri, geleneksel kıyafetler. Tüm ögelerin incelenmesiyle, göçmenlerin asıl ocaklarından Yunanistan'a olduğu gibi getirdikleri bağımsız ve başlı başına bir gelenek belirdi. Günümüzde göçmenler, ulusal gövdeye tamamen entegre olmuşlarsa da, bu zaman içinde kolay ve kesin değildi. İnsani zaaflar, önyargılar, kültürel ve dil temelindeki farklılaşmaların getirdiği sözde bir «çatışma», siyasi görüşler, «yabancı» olanın bir bölgede çoğunluk tarafından kabul edilmemesi amacıyla sıklıkla gösterilen nedenlerdendir. Özellikle günümüzde, ilgili saptamalar gündemdeki önemini birkez daha ortaya koymaktadır.

İlgili çalışmanın girişte belirlenen amacına ulaşıp ulaşmadığını bilemiyoruz, fakat farklı bilimadamları, tarih ve halkbilimi uzmanları tarafından tamamlanması gereken tarihi bir yapbozun bir parçasını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Yunanistan'daki Bafralılara ait önemli bir kültürün tarihi bir yapbozu, parçaları ki, tarihin tunelinde, zaman içinde önyargılar ve stereotipler uğruna kaybolmuştur.

ARŞİVLER

- Rodop ili Devlet Arşivleri, Doğu Makedonyave Trakya Arşivi
-*Küçük Asya İncelemeleri Merkezi Arşivi,* Göçmen Tanıklıkları
- Yorgos Antoniades Arşivi

GAZETELER

-«Pamprosfigiki» gazetesi, 1925-1926.
-«Efimeris ton Valkanion» gazetesi, 1920-1921.
-«H Vradini» gazetesi, 1922-1924.

BİBLİOGRAFYA

Alexakis Eleftherios, "Συγγένεια και οργάνωση του χώρου στους Έλληνες του Πόντου", *Πόντος: θέματα λαογραφίας του ποντιακού Ελληνισμού kitabında*, editör M. Serges, Atina: Alitheia Yayınları 2008, 47-73.

Anagnostopoulou,Sia, *Μικρά Ασία 19ος αιώνας - 1919, οι ελληνορθόδοξες κοινότητες*, Atina: Ellinika Grammata Yayınları 1998.

Andrikopoulos, Yannis, *Η δημοκρατία του Μεσοπολέμου: 1922-1936*, Atina: Fitrakis Yayınları 1987.

Arı, Kemal, *BüyükMübadele: Türkiye'yeZorunluGöç*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları 2012.

M. Varvounis, *Σύγχρονοι προσανατολισμοί της ελληνικής λαογραφίας*, Atina: Poreia Yayınları 1993.

Bedlek, Emine, *Imagined Communities in Greece and Turkey:Trauma and the Population Exchanges Under Ataturk*, Londra: I.B. Tauris 2015.

Blanchard, Raoul, "The Exchange of Populations between Greece and Turkey", *Geographical Review*, 15/3 (1925), 449-456.

Voutira, Eftihia, " "Η επιτυχής" αποκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων", στο *Ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών: πτυχές μιας εθνικής σύγκρουσης*, editör. K. Tsitselikes, Atina 2006, 238-267.

Bryer, Anthony, Winfield, Daniel, *The Byzantine Monuments and topography of the Pontus*, 2v, Washington: Oaks Publication Office 2007.

Budak,Ömer, "Mübadele Meselesi ve Lozan'da Çözümü*", Karadeniz Araştırmaları*, 26 (2010), 129-142.

Goularas, Bayındır, "1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Ve Günümüzde Mübadil Kimlik Ve Kültürlerinin Yaşatılması", *Alternatif Politika*, 4/ 2 (2012), 129-146.

Kitromilides, Paschalis, Alexandris, Alexis "Ethnic Survival, Nationalism and Forced Migration: the historical demography of the Greek community of Asia Minor at the close of the Ottoman era", Küçük Asya İncelemeleri Merkezi Yayını, 5, 1984, 9-44.

Kontogiorgi, Elisabeth, *Population Exchanged in Greek Macedonia: The Rural Settlement of Refugees, 1922-1930*, Oxford: Oxford University Press 2006.

Kinigopoulos, Nikolaos, *Πάφρα του Πόντου: η χώρα των γενναίων*, Atina: Kyriakides Yayınları 2012.

İoannina Anatoli Lisesi, *Οι πρόσφυγες στην περιοχή μας: από τον ξεριζωμό στην αναγέννηση*, Anatoli, χ.χ.

Marantzides, Nikos*, Γιασασίν Μιλλέτ Ζήτω το Έθνος: Προσφυγιά, Κατοχή και Εμφύλιος: Εθνοτική ταυτότητα και πολιτική συμπεριφορά στους τουρκόφωνους ελληνορθόδοξους του Δυτικού Πόντου*, İrakleio: Girit Üniversite Yayınları 2012, 11.

Marantzides, Nikos, "Οι τουρκόφωνοι Πόντιοι πρόσφυγες στην Ελλάδα: Προβλήματα ενσωμάτωσης", στο *Ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών: πτυχές μιας εθνικής σύγκρουσης*, editör K. Tsitselikes, Atina: Kritiki Yayınları 2006, 225-237.

Marantzides, Nikos, "Οι ένοπλοι εθνικιστές της Κατοχής στη Βόρεια Ελλάδα", *Οι άλλοι Καπετάνιοι kitabında*, editör Marantzides, Nikos, Atina:Kyriakides Yayınları, 2003, 27-61.

Mertzos, Nikolaos "Πρόλογος" *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία kitabında: από την τραγωδία στην εποποιία*, editör I, Koliopoulosve I. Mihailides, Atina, 9-14.

Nefeloudes, Vasileios, *Αναμνήσεις: 1930-1940*, Atina: Oikos Yayınları 1974.

Öksüz, Hikmet, "Yunanistan'dan gelen göçmenlerin Bafra'ya intibakı" *Batı Trakya Türkleri kitabında*, Çorum 2006, 85-94.

Çitfçi Göçmen İsim İndeksi, 18.cilt, Atina 1928.

Pavlides Theodoros, *Ο Ελληνισμός του Δυτικού Πόντου: η τουρκοφωνία, συνεντεύξεις γερόντων, οι τάφοι των Καπεταναίων, χωριά και πόλεις του Δυτικού Πόντου*, Selanik: Afoi Kyriakidi Yayınları 2009.

Pelagides, Efstathios, "Η ανθρωπογεωγραφία του προσφυγικού ζητήματος (1913-1930)" *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: από την τραγωδία στην εποποιία'da*, editör I. Koliopoulosve I. Mihailides, Atina 2009, 72-80.

Pelagides, Efstathios, "Οικονομικές συνιστώσες του προσφυγικού ζητήματος (1923-1930)", *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: από την τραγωδία στην εποποιία'da*, editör I.Koliopoulosve I. Mihailides, Atina 2009, 81-96.

Pelagides, Efstathios, "Οι πρόσφυγες της Μακεδονίας στην οικονομική ζωή του τόπου", *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: από την τραγωδία στην εποποιία'da*, editör I. Koliopoulosve I. Mihailides, Atina2009, 105-128.

Pelagides, Stathis, *Προσφυγική Ελλάδα (1913-1930): ο πόνος και η δόξα*, Selanik: Afoi Kyriakidi Yayınları 1997.

Tsitselikes, Konstandinos, -Christopoulos, Dimitris, *Η Ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών: πτυχές μιας εθνικής σύγκρουσης*, Atina: Kritiki Yayınları 2006.

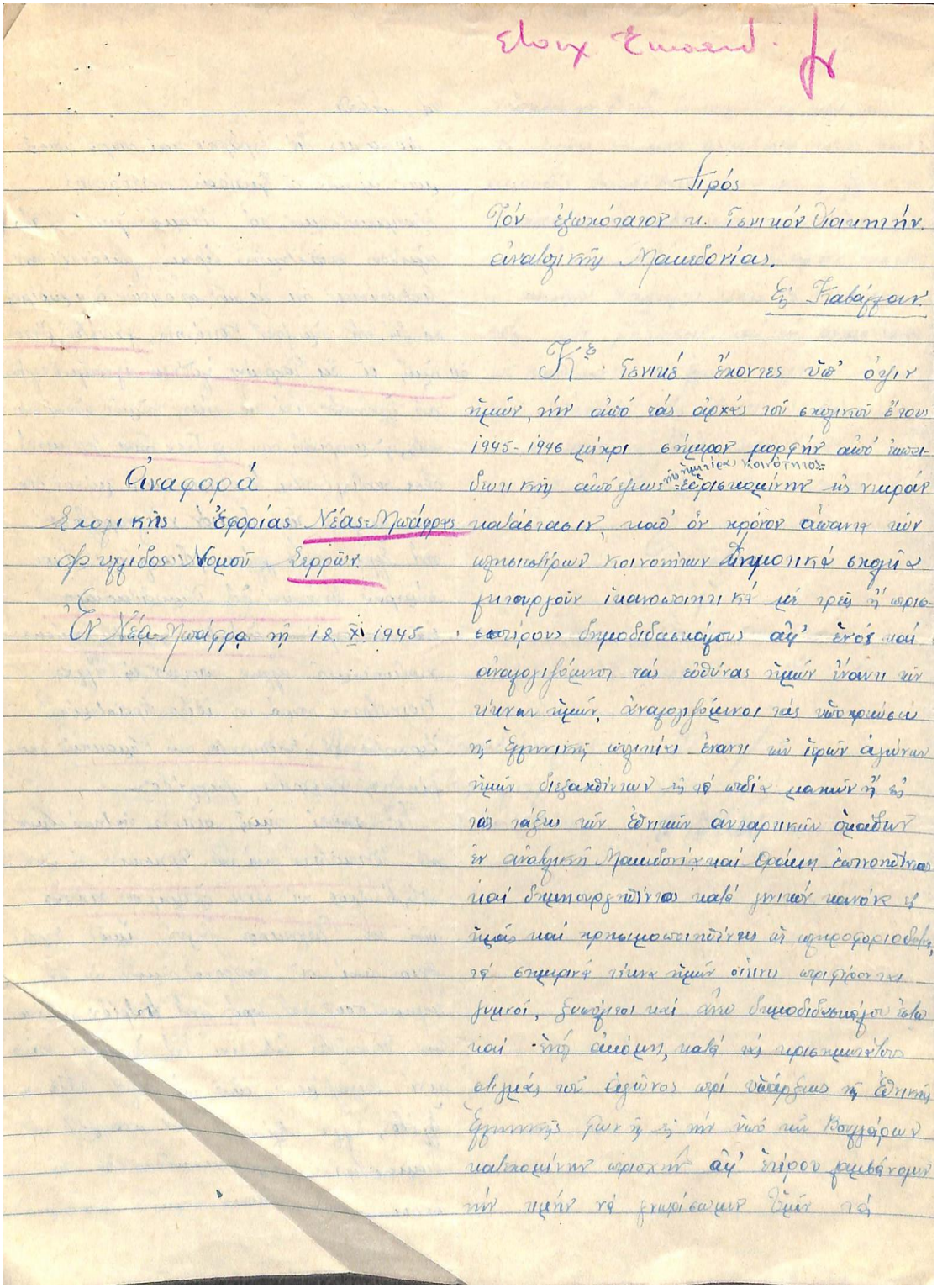
Tirovola, Vasiliki, Karepides, İoakeim, Kardares, Dionisios, "Ποντιακοί Χοροί: Παρελθόν, και Παρόν Δομική-Μορφολογική και Τυπολογική Προσέγγιση" *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό*, 5 (2007).

Yıldırım, Onur, "Η ανταλλαγή πληθυσμών του 1923: πρόσφυγες και εθνικές ιστοριογραφίες στην Ελλάδα και την Τουρκία",*Ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών: πτυχές μιας εθνικής σύγκρουση'de*, editör. K. Tditselikes, Atina: Kritiki Yayınları 2006, 65-97.

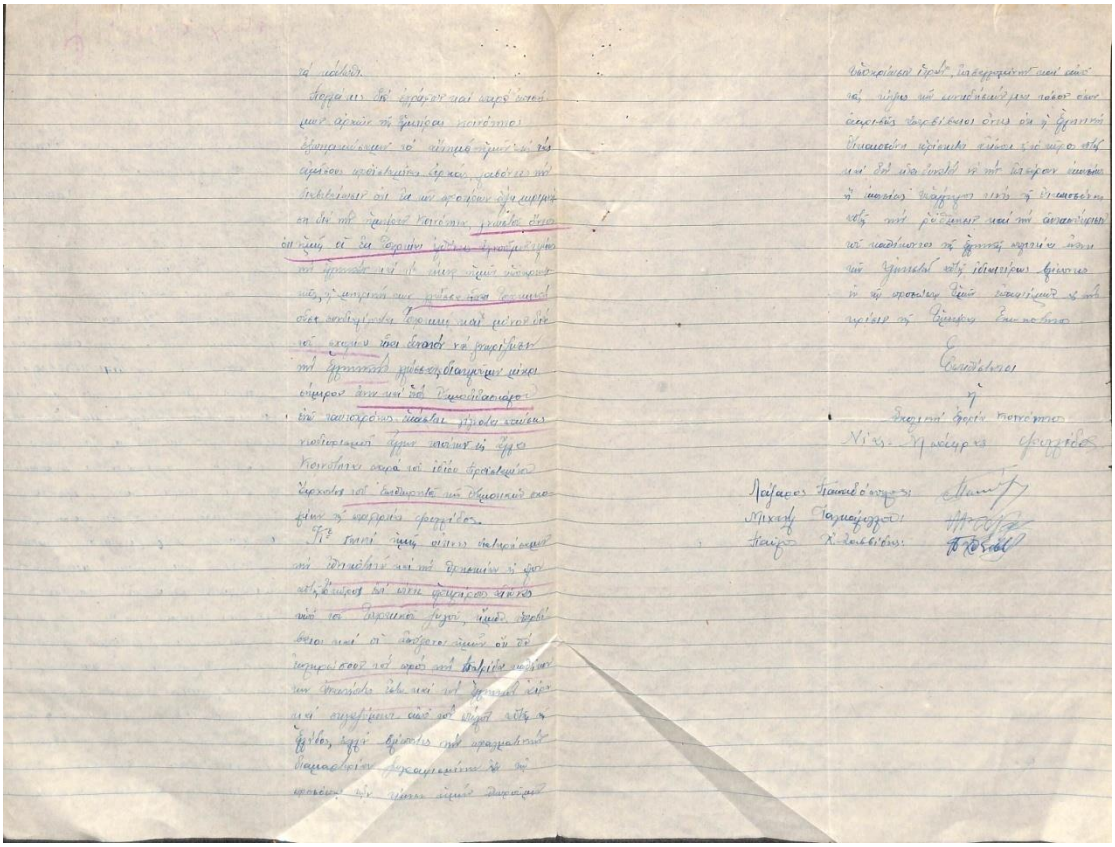
Yunanistan Ekonomi Bakanlığı, 15-16 Mayıs 1928 tarihinde Yunanistan'da nüfus sayımı sonuçları*: doğum yeri, din ve dil,uyruk*, Atina 1935.

Fotiades, Konstandinos, "Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία", *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: από την τραγωδία στην εποποιία'da*, editör I. I. Koliopoulosve I. Mihailides, Atina 2009, 30-47.

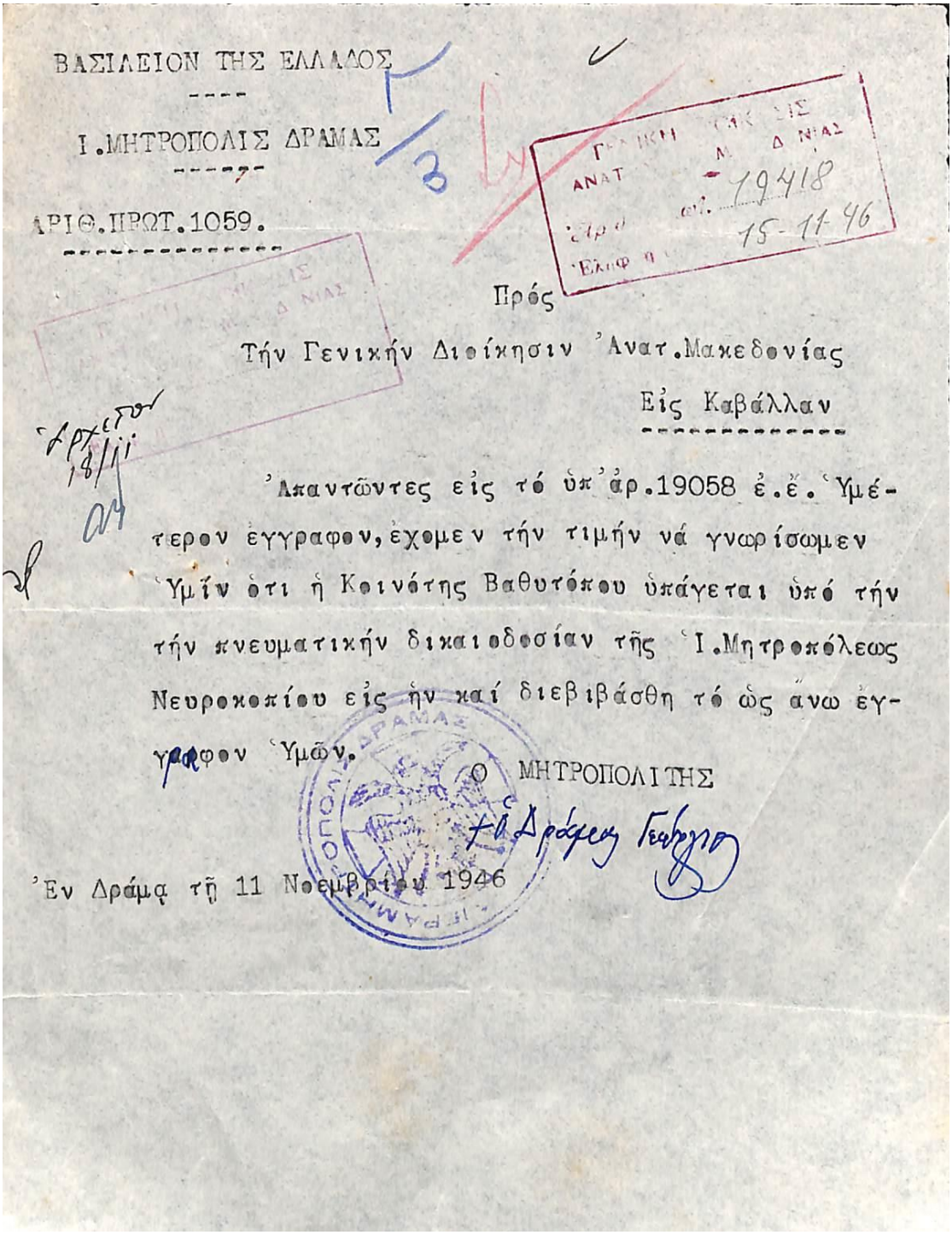
APENDİKS

1. Serez ili Nea Bafra İlkokulu Encümen Heyetine ait köy sakinlerinin Türkçe konuştuğuna dair rapor, 18/11/1945.

2.Serez ili Nea Bafra İlkokulu Encümen Heyetine ait, köy sakinlerinin Türkçe konuştuğuna dair rapor, 18/11/1945.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ι.ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΡΑΜΑΣ

ΑΡΙΘ.ΠΡΩΤ.1059.

Πρός

Τήν Γενικήν Διοίκησιν Ἀνατ.Μακεδονίας

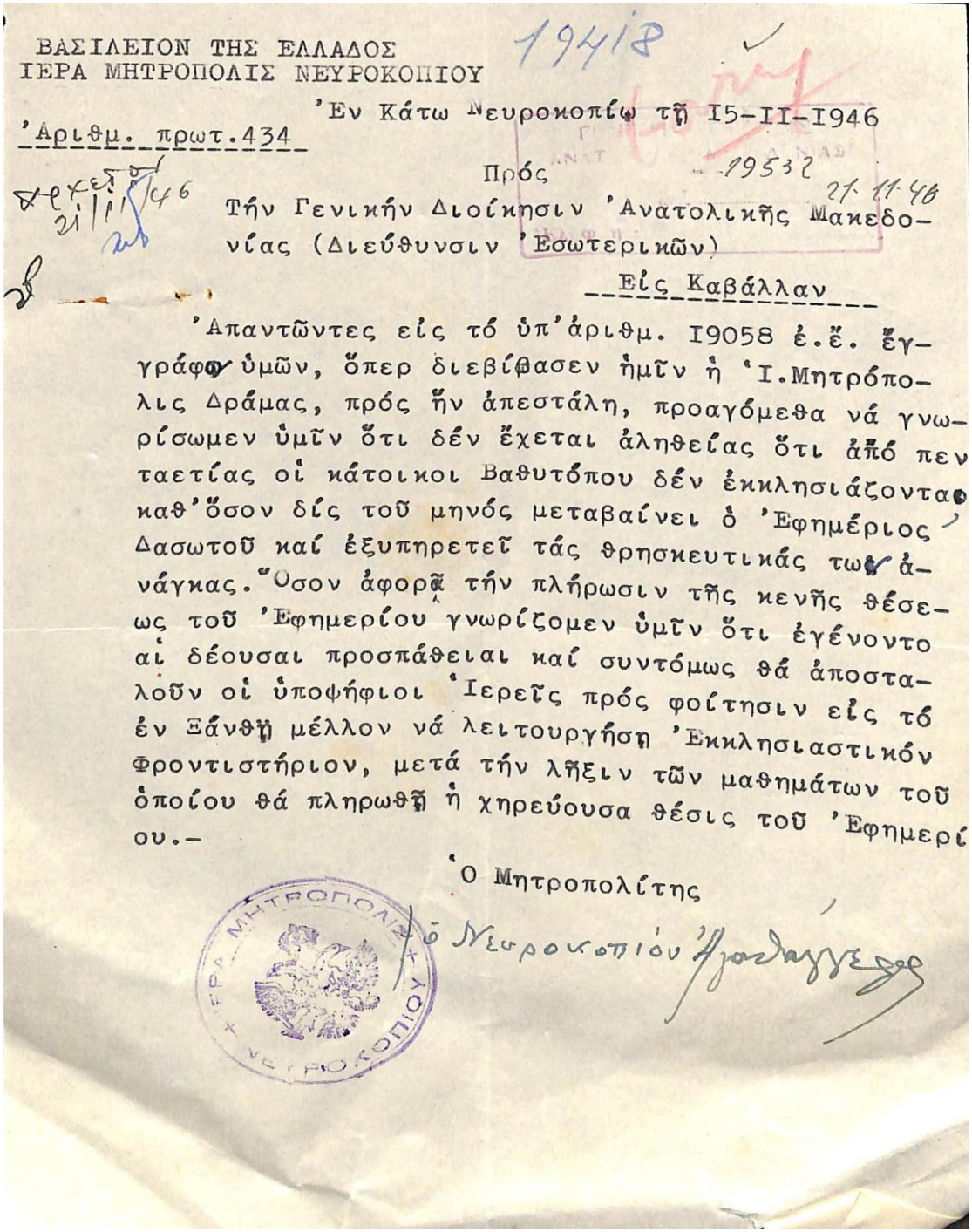
Εἰς Καβάλλαν

Ἀπαντῶντες εἰς τό ὑπ' ἀρ.19058 ἐ.ἔ. Ὑμέτερον ἐγγραφον, ἐχομεν τήν τιμήν νά γνωρίσωμεν Ὑμῖν ὁτι ἡ Κοινότης Βαθυτόπου ὑπάγεται ὑπό τήν τήν πνευματικήν δικαιοδοσίαν τῆς Ἱ.Μητροπόλεως Νευροκοπίου εἰς ἣν καί διεβιβάσθη τό ὡς ἄνω ἐγγραφον Ὑμῶν.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Ἐν Δράμᾳ τῇ 11 Νοεμβρίου 1946

3. Kiliseyle ilgili Vathitopos Nahiyesi yetkileri hakkında Drama Metropolitliği evrağı, 11/11/1946.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ

19418

'Εν Κάτω Νευροκοπίῳ τῇ I5-II-I946

'Αριθμ. πρωτ.434

Πρός 19532 21.11.46

Τήν Γενικήν Διοίκησιν 'Ανατολικῆς Μακεδονίας (Διεύθυνσιν 'Εσωτερικῶν)

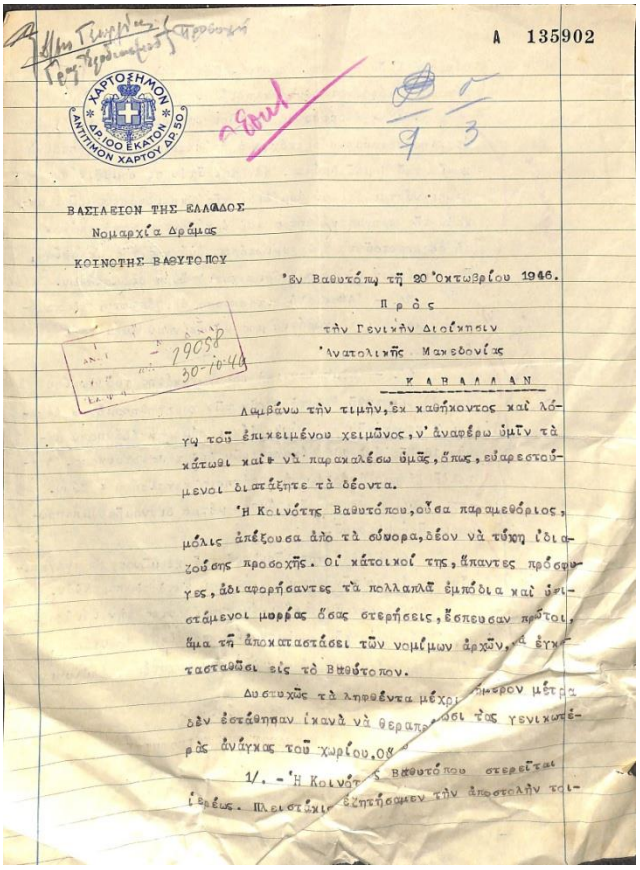
Εἰς Καβάλλαν

'Απαντῶντες εἰς τό ὑπ'ἀριθμ. I9058 ἐ.ἔ. ἔγγραφόν ὑμῶν, ὅπερ διεβίβασεν ἡμῖν ἡ 'Ι.Μητρόπολις Δράμας, πρός ἣν ἀπεστάλη, προαγόμεθα νά γνωρίσωμεν ὑμῖν ὅτι δέν ἔχεται ἀληθείας ὅτι ἀπό πεντετίας οἱ κάτοικοι Βαθυτόπου δέν ἐκκλησιάζονται καθ'ὅσον δίς τοῦ μηνός μεταβαίνει ὁ 'Εφημέριος Δασωτοῦ καί ἐξυπηρετεῖ τάς θρησκευτικάς των ἀνάγκας. Ὅσον ἀφορᾷ τήν πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τοῦ 'Εφημερίου γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι ἐγένοντο αἱ δέουσαι προσπάθειαι καί συντόμως θά ἀποσταλοῦν οἱ ὑποφήφιοι 'Ιερεῖς πρός φοίτησιν εἰς τό ἐν Ξάνθῃ μέλλον νά λειτουργήσῃ 'Εκκλησιαστικόν Φροντιστήριον, μετά τήν λῆξιν τῶν μαθημάτων τοῦ ὁποίου θά πληρωθῇ ἡ χηρεύουσα θέσις τοῦ 'Εφημερίου.-

'Ο Μητροπολίτης

Νευροκοπίου

4. Vathitopos Nahiye sakinlerinin kiliseye gitmemelerine dair Nevrokopi Metropolitliği evrağı, 15/11/1946.

Α 135902

ΧΑΡΤΟΣΗΜΟΝ ΔΡΑΧΜΩΝ ΕΚΑΤΟΝ ΑΝΤΙΤΙΜΟΝ ΧΑΡΤΟΥ ΔΡ. 50

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Νομαρχία Δράμας
ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΒΑΘΥΤΟΠΟΥ

Ἐν Βαθυτόπῳ τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1946.

Π ρ ὸ ς
τὴν Γενικὴν Διοίκησιν
Ἀνατολικῆς Μακεδονίας

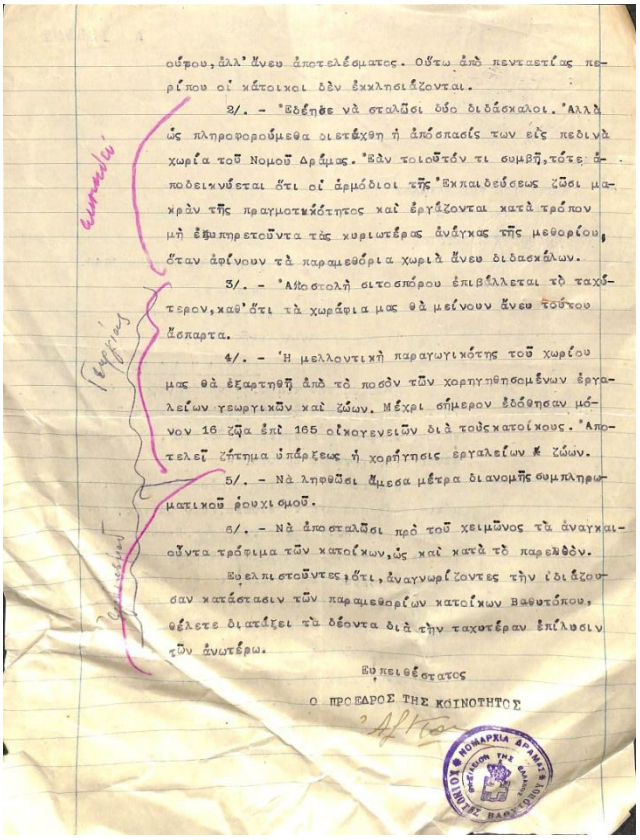
Κ Α Β Α Λ Λ Α Ν

Λαμβάνω τὴν τιμὴν, ἐκ καθήκοντος καὶ λόγῳ τοῦ ἐπικειμένου χειμῶνος, ν' ἀναφέρω ὑμῖν τὰ κάτωθι καὶ νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς, ὅπως, εὐαρεστούμενοι διατάξητε τὰ δέοντα.

Ἡ Κοινότης Βαθυτόπου, οὖσα παραμεθόριος, μόλις ἀπέξουσα ἀπὸ τὰ σύνορα, δέον νὰ τύχῃ ἰδιαζούσης προσοχῆς. Οἱ κάτοικοί της, ἅπαντες πρόσφυγες, ἀδιαφορήσαντες τὰ πολλαπλᾶ ἐμπόδια καὶ ὑπερισταμένοι μορφὰς ὅσας στερήσεις, ἔσπευσαν πρῶτοι, ἅμα τῇ ἀποκαταστάσει τῶν νομίμων ἀρχῶν, ν' ἐγκατασταθῶσι εἰς τὸ Βαθύτοπον.

Δυστυχῶς τὰ ληφθέντα μέχρι σήμερον μέτρα δὲν ἐστάθησαν ἱκανὰ νὰ θεραπεύσωσι τὰς γενικωτέρας ἀνάγκας τοῦ χωρίου. Οἱ

1/. - Ἡ Κοινότ[ης] Βαθυτόπου στερεῖται ἱερέως. Πλειστάκις ἐζητήσαμεν τὴν ἀποστολὴν τοι-

οὔτου, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Οὕτω ἀπὸ πενταετίας περίπου οἱ κάτοικοι δὲν ἐκκλησιάζονται.

2/. - Ἐδέησε νὰ σταλῶσι δύο διδάσκαλοι. Ἀλλὰ ὡς πληροφορούμεθα διετάχθη ἡ ἀπόσπασίς των εἰς πεδινὰ χωρία τοῦ Νομοῦ Δράμας. Ἐὰν τοιοῦτόν τι συμβῇ, τότε ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ ἁρμόδιοι τῆς Ἐκπαιδεύσεως ζῶσι μακρὰν τῆς πραγματικότητος καὶ ἐργάζονται κατὰ τρόπον μὴ ἐξυπηρετοῦντα τὰς κυριωτέρας ἀνάγκας τῆς μεθορίου, ὅταν ἀφίνουν τὰ παραμεθόρια χωριὰ ἄνευ διδασκάλων.

3/. - Ἀποστολὴ οἰτοσπόρου ἐπιβάλλεται τὸ ταχύτερον, καθ' ὅτι τὰ χωράφια μας θὰ μείνουν ἄνευ τοῦτου ἄσπαρτα.

4/. - Ἡ μελλοντικὴ παραγωγικότης τοῦ χωρίου μας θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ ποσὸν τῶν χορηγηθησομένων ἐργαλείων γεωργικῶν καὶ ζώων. Μέχρι σήμερον ἐδόθησαν μόνον 16 ζῶα ἐπὶ 165 οἰκογενειῶν διὰ τοὺς κατοίκους. Ἀποτελεῖ ζήτημα ὑπάρξεως ἡ χορήγησις ἐργαλείων & ζώων.

5/. - Νὰ ληφθῶσι ἄμεσα μέτρα διανομῆς συμπληρωματικοῦ ρουχισμοῦ.

6/. - Νὰ ἀποσταλῶσι πρὸ τοῦ χειμῶνος τὰ ἀναγκαιοῦντα τρόφιμα τῶν κατοίκων, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν.

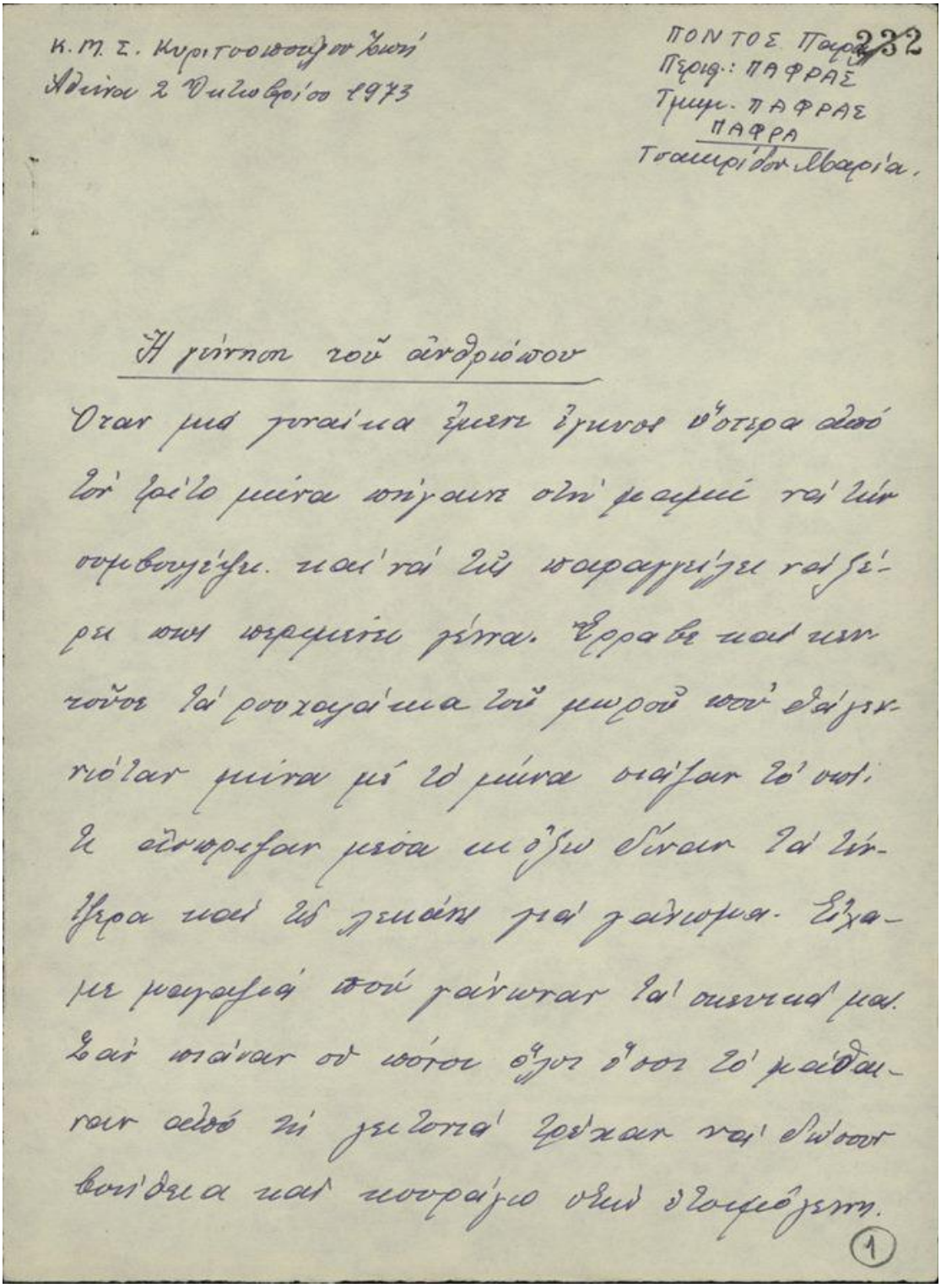
Εὐελπιστοῦντες, ὅτι, ἀναγνωρίζοντες τὴν ἰδιάζουσαν κατάστασιν τῶν παραμεθορίων κατοίκων Βαθυτόπου, θέλετε διατάξει τὰ δέοντα διὰ τὴν ταχυτέραν ἐπίλυσιν τῶν ἀνωτέρω.

Εὐπειθέστατος

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΡΑΜΑΣ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΒΑΘΥΤΟΠΟΥ

5. Bölgenin özellikleri belirtildiği Vathitopos Nahiyesi evrağı, 20/10/1946.

Κ. Μ. Σ. Κυριτσοσούλη Χωρί
Αθήνα 2 Οκτωβρίου 1973

ΠΟΝΤΟΣ Πατρ 232
Περιφ.: ΠΑΦΡΑΣ
Τμημ. ΠΑΦΡΑΣ
ΠΑΦΡΑ
Τσαμπίδου Αβαρία.

Η γύπτια του ἀνδριώτου

Όταν μιά γυναίκα ἔμεινε ἔγκυος ὅ,τι ἄρεσε
στόν ἄντρα μέσα σπίτι ἀλλ' ἀφεμιά καί ἔλεγε
σπυρουγέλη. καί καί ἀπ' ἀφαρμήγει καί ξέ-
ρει σαν ἀφεμιάς γύπτα. Ἔρραβε καί κεν-
τοῦσε ἀλλά ρουχαλάκια τοῦ μωροῦ σου· ἀλλάγκ-
κιάζαν μέσα μέ τό μέσα σιάζαν τό σπί.
Τά ἀπορίζαν μέσα σε ὅλο ἔκλαν ἀλλά ἔλε-
γρα καί ἀπ' χωριάς γιά γαλατόμα. Εἶχα-
με μαγαζιά σπού γαίνωταν ἀλ' ακουστά μας.
Ἀλλά σιάζαν σε σπίτι ὅλοι ὅσοι τό μαθαί-
ναν ἀεσό πού γεννιόταν ἔφτιαχναν καί ἀπ' ὅλου
βαπόρια καί πουράλα σπού ἀλαμπόγεν.

(1)

6. Küçük Asya İncelemeleri Merkezi'nde,Bafra bölgesinden gelen bir göçmenin tanıklığı, 2/10/1973.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

ΘΕΑΜΑΤΑ

ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΣ ΒΕΡΔΗ

7. Pamprosfigiki gazetesi, yeni bir göçmen işyeri açılışı «sevindirici haberin» yer aldığı sayısı, 20/11/1925.

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΗΜΕΡΗΣΙΟΝ ΠΡΩΙΝΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚ. ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ

ΧΑΒΑΔΙΣΙ ΔΑΧΙΛΙΕ

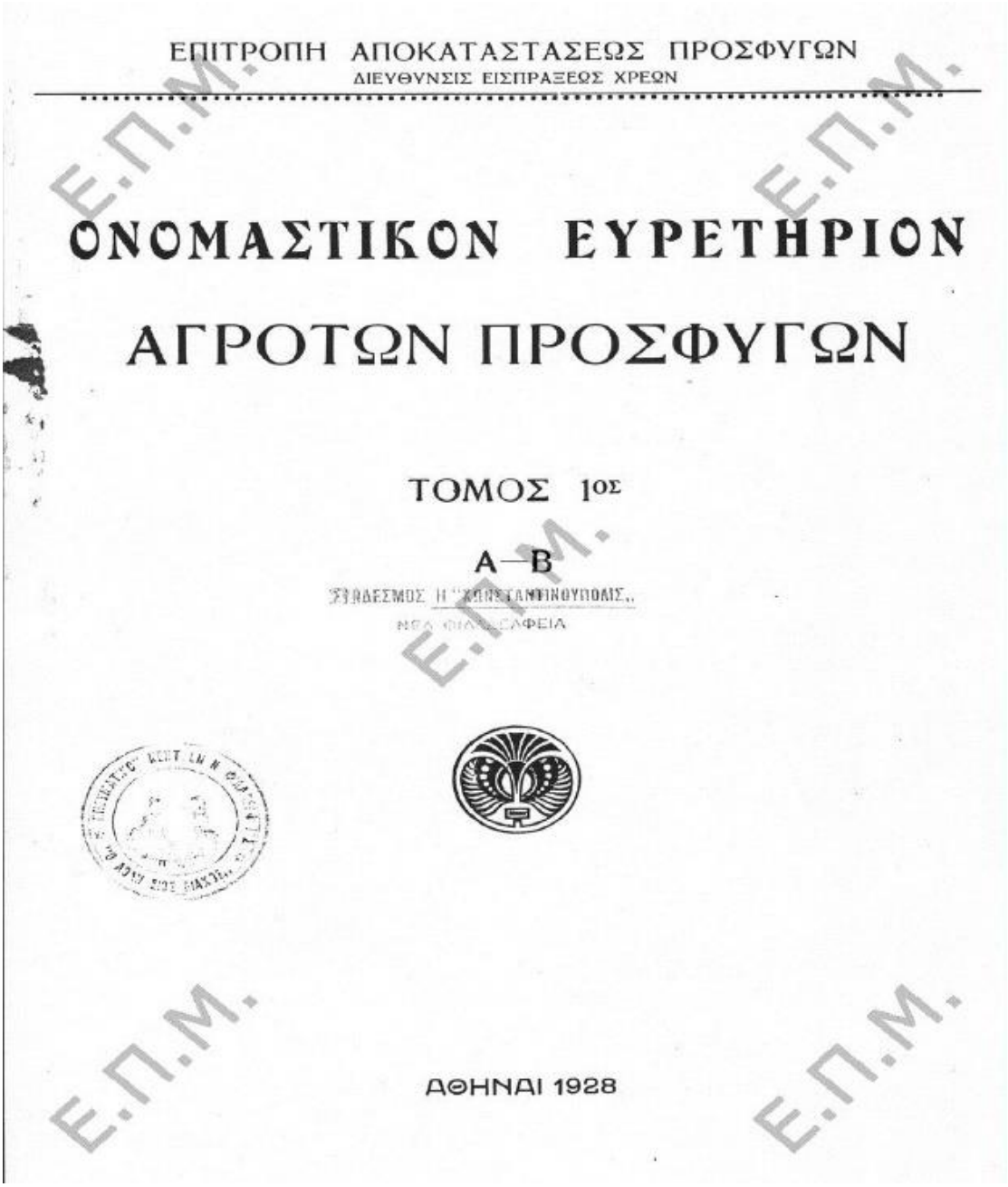
ΑΝΤΙΘΕΝΙΖΕΛΙΣΤ ΦΙΓΧΑΔΑΡ

ΣΥΡΙΑ ΙΧΤΙΑΔΑΙΝΙΝ ΜΑΧΙΕΤΗ

ΡΩΣΣΙΑ ΠΟΥΓΔΑΓΗ

ΤΕΜΑΣΑΊ' ΔΟΥΝΓΙΑ ΤΖΕΦΑΚΙΑΡ - ΟΥ ΤΖΕΦΑΚΕΣ

ΒΕΡΔΗ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΣΗ
(ΙΑΚ ΠΑΓΤΣΕΛΙ ΣΕΧΙΡ)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΣ ΧΡΕΩΝ

ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

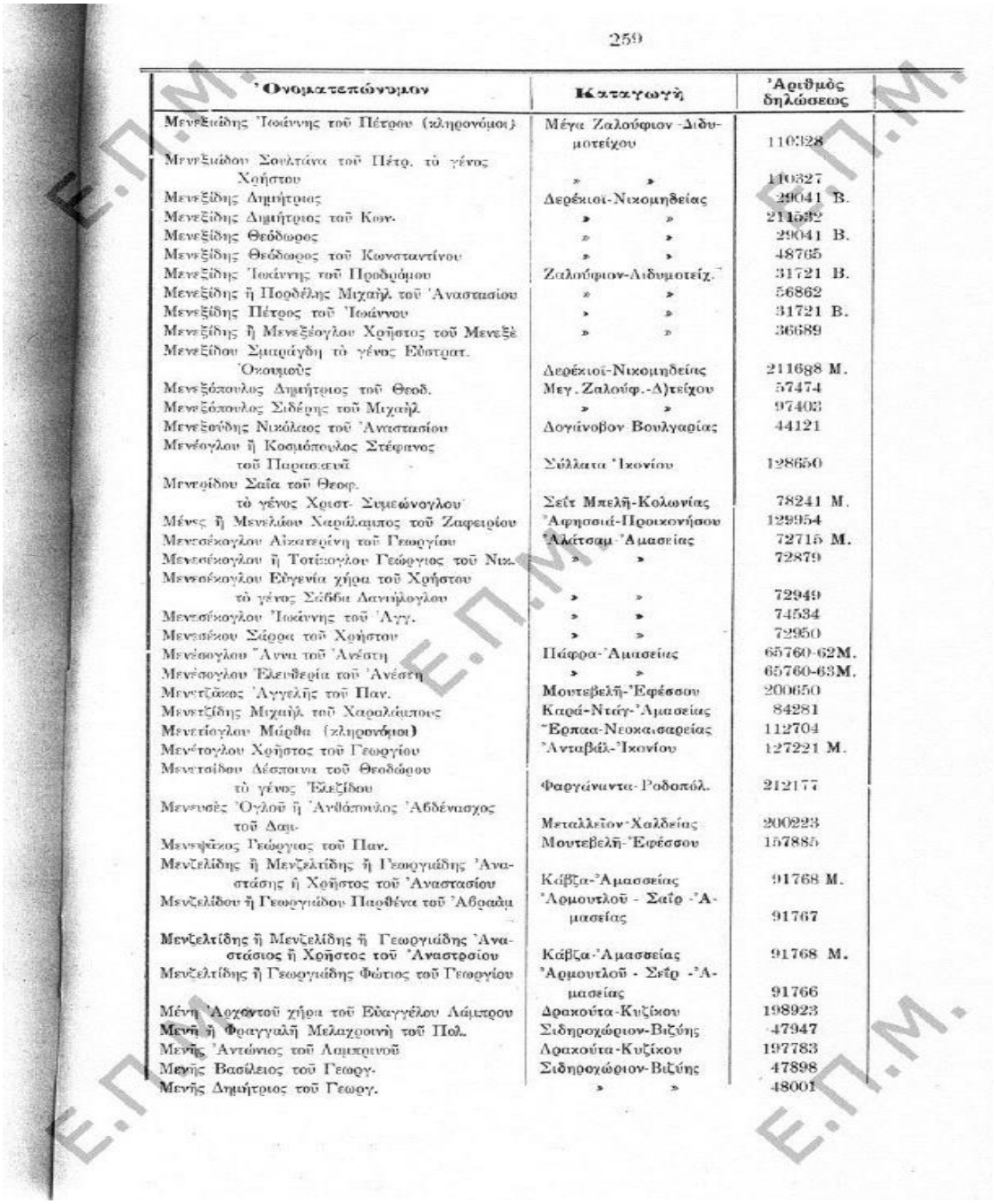
ΑΓΡΟΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

ΤΟΜΟΣ 1ος

Α—Β

ΑΘΗΝΑΙ 1928

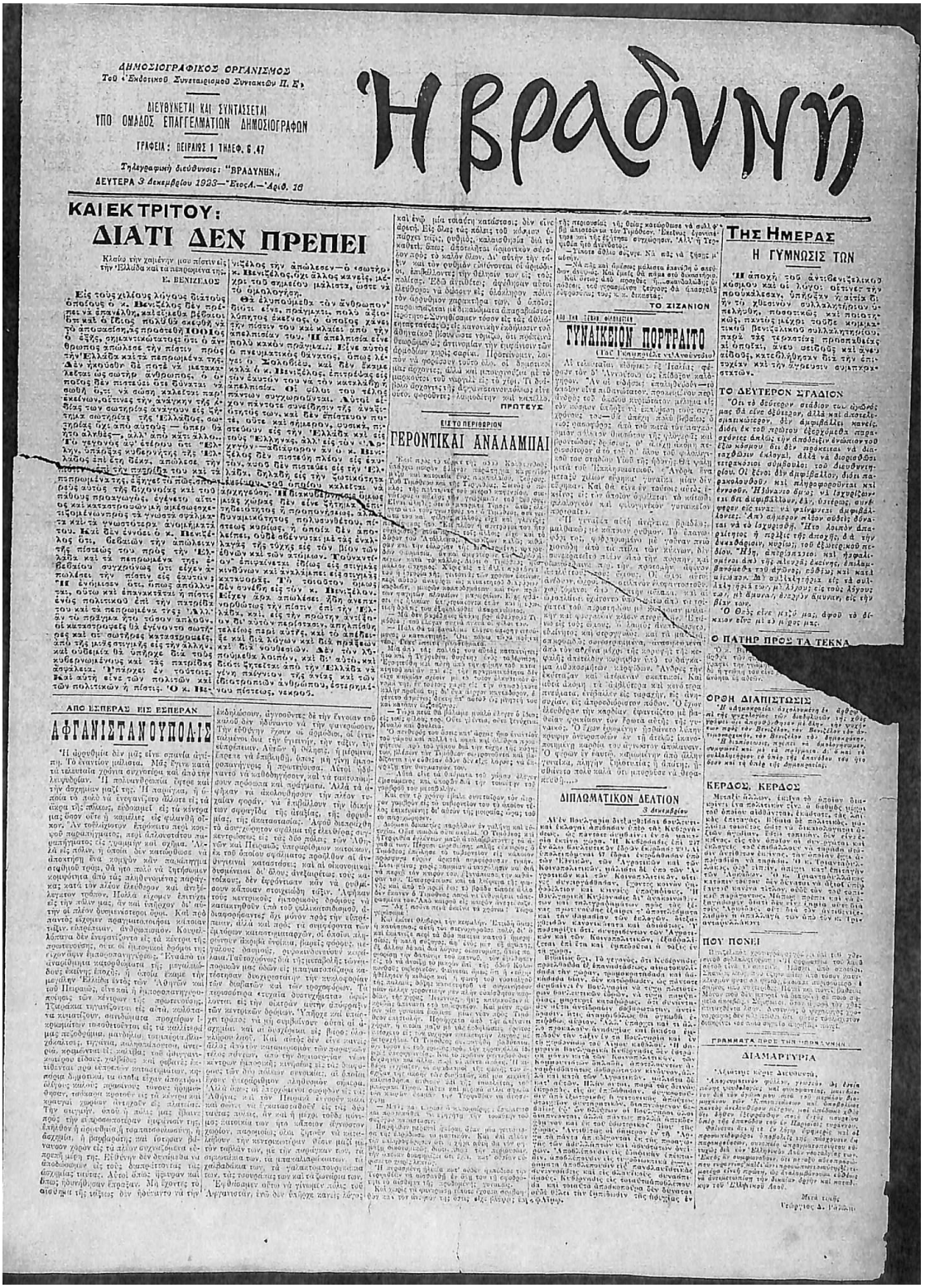
9. Göçmen çiftçi isim indeksi, birinci cildin ilk sayfası, Atina, 1928.

259

Ὀνοματεπώνυμον	Καταγωγὴ	Ἀριθμὸς δηλώσεως
Μενεξιάδης Ἰωάννης τοῦ Πέτρου (κληρονόμοι)	Μέγα Ζαλούφιον-Διδυμοτείχου	110328
Μενεξιάδου Σουλτάνα τοῦ Πέτρ. τὸ γένος Χρήστου	» »	110327
Μενεξίδης Δημήτριος	Δερέκιοι-Νικομηδείας	29041 Β.
Μενεξίδης Δημήτριος τοῦ Κων.	» »	211582
Μενεξίδης Θεόδωρος	» »	29041 Β.
Μενεξίδης Θεόδωρος τοῦ Κωνσταντίνου	» »	48765
Μενεξίδης Ἰωάννης τοῦ Προδρόμου	Ζαλούφιον-Διδυμοτείχ.	31721 Β.
Μενεξίδης ἢ Πορδέλης Μιχαὴλ τοῦ Ἀναστασίου	» »	56862
Μενεξίδης Πέτρος τοῦ Ἰωάννου	» »	31721 Β.
Μενεξίδης ἢ Μενεξέογλου Χρῆστος τοῦ Μενεξὲ	» »	36689
Μενεξίδου Σμαράγδη τὸ γένος Εὐστρατ. Ὀκουμοῦς	Δερέκιοι-Νικομηδείας	211688 Μ.
Μενεξόπουλος Δημήτριος τοῦ Θεοδ.	Μεγ. Ζαλούφ.-Δ)τείχου	57474
Μενεξόπουλος Σιδέρης τοῦ Μιχαὴλ	» »	97403
Μενεξούδης Νικόλαος τοῦ Ἀναστασίου	Δογάνοβον-Βουλγαρίας	44121
Μενέογλου ἢ Κοσμόπουλος Στέφανος τοῦ Παρασκευᾶ	Σύλλατα Ἰκονίου	128650
Μενεῳδου Σαΐα τοῦ Θεοφ. τὸ γένος Χριστ. Συμεώνογλου	Σεΐτ Μπελῆ-Κολωνίας	78241 Μ.
Μένες ἢ Μενελάου Χαράλαμπος τοῦ Ζαφειρίου	Ἀφησσιά-Προικονήσου	129954
Μενεσέογλου Αἰκατερίνη τοῦ Γεωργίου	Ἀλάτσαμ-Ἀμασείας	72715 Μ.
Μενεσέογλου ἢ Τσιέογλου Γεώργιος τοῦ Νικ.	» »	72879
Μενεσέογλου Εὐγενία χήρα τοῦ Χρήστου τὸ γένος Σάββα Δανιηλογλου	» »	72949
Μενεσέογλου Ἰωάννης τοῦ Ἀγγ.	» »	74534
Μενεσέου Σάρρα τοῦ Χρήστου	» »	72950
Μενέσογλου Ἄννα τοῦ Ἀνέστη	Πάφρα-Ἀμασείας	65760-62Μ.
Μενέσογλου Ἐλευθερία τοῦ Ἀνέστη	» »	65760-63Μ.
Μεντζᾶκος Ἀγγελῆς τοῦ Παν.	Μουτεβελῆ-Ἐφέσσου	200650
Μεντζίδης Μιχαὴλ τοῦ Χαραλάμπους	Καρά-Ντιάγ-Ἀμασείας	84281
Μεντίογλου Μάρθα (κληρονόμοι)	Ἔρπαα-Νεοκαισαρείας	112704
Μεντόγλου Χρῆστος τοῦ Γεωργίου	Ἀνταβάλ-Ἰκονίου	127221 Μ.
Μενταΐδου Δέσποινα τοῦ Θεοδώρου τὸ γένος Ἐλεζίδου	Φαργάναντα-Ροδοπόλ.	212177
Μενευσὲς Ὄγλοῦ ἢ Ἀνθόπουλος Ἀβδέναχος τοῦ Δαμ.	Μεταλλεῖον-Χαλδείας	200223
Μενεψᾶκος Γεώργιος τοῦ Παν.	Μουτεβελῆ-Ἐφέσσου	157885
Μενζελίδης ἢ Μενζελτίδης ἢ Γεωργιάδης Ἀναστάσης ἢ Χρῆστος τοῦ Ἀναστασίου	Κάβζα-Ἀμασσείας	91768 Μ.
Μενζελίδου ἢ Γεωργιάδου Παρθένα τοῦ Ἀβραὰμ	Ἀρμουτλοῦ - Σαΐρ -Ἀμασείας	91767
Μενζελτίδης ἢ Μενζελίδης ἢ Γεωργιάδης Ἀναστάσιος ἢ Χρῆστος τοῦ Ἀναστασίου	Κάβζα-Ἀμασσείας	91768 Μ.
Μενζελτίδης ἢ Γεωργιάδης Φώτιος τοῦ Γεωργίου	Ἀρμουτλοῦ - Σαΐρ -Ἀμασείας	91766
Μένη Ἀρχαντοῦ χήρα τοῦ Εὐαγγέλου Λάμπρου	Δρακούτα-Κυζίκου	198923
Μενῆ ἢ Φραγγαλῆ Μελαχρινὴ τοῦ Πολ.	Σιδηροχώριον-Βιζύης	47947
Μενῆς Ἀντώνιος τοῦ Λαμπρινοῦ	Δρακούτα-Κυζίκου	197783
Μενῆς Βασίλειος τοῦ Γεωργ.	Σιδηροχώριον-Βιζύης	47898
Μενῆς Δημήτριος τοῦ Γεωργ.	» »	48001

10. Göçmen çiftçi isim indeksi, 259.sayfa, 14.cilt, Atina, 1928.

Η ΒΡΑΔΥΝΗ

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
Του «Ενδοτικού Συνταιριασμού Συντακτών Π. Ε.»

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΣΣΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΟΜΑΔΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ

ΔΕΥΤΕΡΑ 3 Δεκεμβρίου 1923—Έτος Α.—Αριθ. 16

ΚΑΙ ΕΚ ΤΡΙΤΟΥ:

ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΑΠΟ ΕΣΠΕΡΑΣ ΕΙΣ ΕΣΠΕΡΑΝ

ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝΟΥΠΟΛΙΣ

ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

Η ΓΥΜΝΩΣΙΣ ΤΩΝ

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΣΤΑΔΙΟΝ

ΤΟ ΖΙΖΑΝΙΟΝ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΝ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΝΤΟΣ ΠΕΡΙΦΡΟΥΡΙΟΥ

ΓΕΡΟΝΤΙΚΑΙ ΑΝΑΛΑΜΠΑΙ

ΟΡΘΗ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΙΣ

ΚΕΡΔΟΣ. ΚΕΡΔΟΣ

ΠΟΥ ΠΟΝΕΙ

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΝ

Ο ΠΑΤΗΡ ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ

11. "Vradini"gazetesi, "Afganistanoupolis" başlıklı ırkçı içerikli, göçmen karşıtı yazının yayınlandığı sayı, 3/12/1923

Η ΒΑΡΔΥΝΗ

2η ΕΚΔΟΣΙΣ

ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟΙ ΑΠΟΦΑΣΙΣΑΝ ΝΑ ΣΧΗΜΑΤΙΣΩΣΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΝ ΟΜΑΔΑ

ΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΟΣ

Η ΑΥΡΙΑΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ

ΠΡΟΜΗΝΥΕΤΑΙ ΘΥΕΛΛΩΔΕΣΤΑΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΔΙΑ ΤΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΝΤΑΧΟΘΕΝ ΚΡΑΥΓΑΙ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΝΤΩΝ

ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟΙ ΘΑ ΑΠΟΧΩΡΗΣΟΥΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ

3.30 Μ. Μ.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΔΕΧΕΤΑΙ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΣΤΑΤΩΣΕΙΣ ΝΑ ΕΝΕΡΓΗΣΗ ΕΚΚΟΓΑΣ ΠΙΘΑΝΟΣ ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

12. "Vradini" gazetesi, Serez ili Bafra (Küpköy) köyünde yerli halk ve göçmenler arasındaki olaylar hakkında yazının yer aldığı sayı, 9/11/1924.

13. Ksanthi ili Likodromio köyü Bafralı geleneklerinin yaşatıldığı bir düğün, 2015.

14. Serez ili Nea Bafra köyü Kültür Derneği halk oyunları ekibi, 1998.

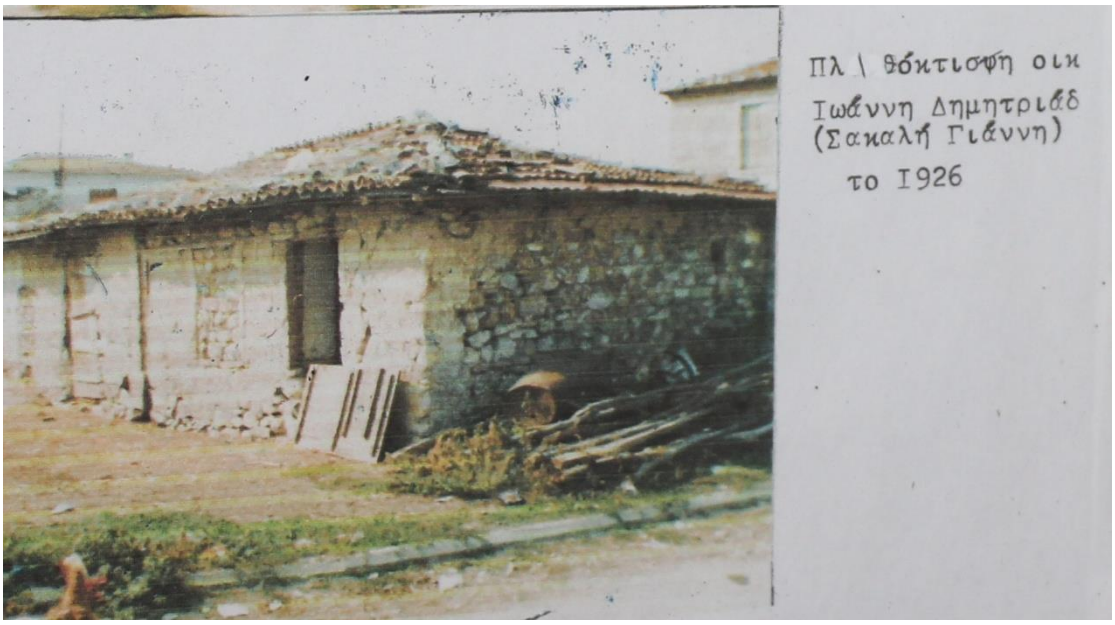

15. Serez ili Nea Bafra köyü geleneksel halk müziği çalıgıcıları, 1987.

16.Serez ili Nea Bafra köyünde geleneksel kadın kıyafetine ait bir yelek. Pontus geleneksel kadın kıyafetindeki yelekten farklı olarak kolsuzdur.

17. Serez ili Nea Bafra'da ilk göçmen evleri, 1926.

18. İoanninon ili Bafra köyü ilk sakinleri, 1926.

19.Bafra'daki Ali (Kızılırmak) nehri köprüsü hatırası. Serez ili Nea Bafra köyünü ziyaret eden Bafralı Türkler getirmişler, 2015.

FOTOĞRAF VE EVRAK İNDEKSİ

1. Devlet Arşivleri, Rodop İli Arşivi.

2. . Devlet Arşivleri, Rodop İli Arşivi.

3. . Devlet Arşivleri, Rodop İli Arşivi.

4. . Devlet Arşivleri, Rodop İli Arşivi.

5.Devlet Arşivleri, Rodop İli.

6. Küçük Asya İncelemeleri Merkezi Arşivi.

7. "Pamprosfigiki" gazetesi.

8. "Prosfigiki Foni" gazetesi.

9. Pontus İncelemeleri Kurulu Arşivi.

10.Pontus İncelemeleri Kurulu Arşivi.

11. "Vradini" gazetesi.

12. "Vradini" gazetesi.

13. "ThrakiToday.com" internet sayfası.

14. Serez ili Nea Bafra Kültür Derneği Arşivi.

15.Serez ili Nea Bafra Kültür Derneği Arşivi.

16. Sofia Meneselidou Arşivi.

17. Serez ili Nea Bafra Kültür Derneği Arşivi.

18.İoannina ili Nea Bafra Kültür Derneği Arşivi.

19. Serez ili Nea Bafra Kültür Derneği Arşivi.